

WALTER Cap

ТЯЖКО БУТИ
ПОЛІТИЧНИМ
ЕМІГРАНТОМ

Високоповажаний (не) Пане (ні)!

Загально відомо, що гумор — це здоров'я. Українська громада любить і високо цінить гумор, в якому можна побачити себе й наше життя з "іншої" точки зору. Для Вашої розваги пропонуємо збірку гуморесок нашого фейлетоніста "Вістей комбатанта" Ро-Ко п.н. "Тяжко бути політичним емігрантом".

Ілюстрована збірка гуморесок описує події фіктивного, але характерного для повоєнних часів політичного емігранта Володимира Цапа, який силою демократичних обставин став Walter Cap-ом. У них знайдете своєрідний гумор та сміх, прихований за дотепами та міркуваннями, а діапазон гуморесок, досить широкий і актуальний, заторкує наші злободенні теми. Дуже дотепно коментовані його взаємини з власною дружиною. Особливо жінки матимуть нагоду широко посміятися з різних комічних ситуацій.

Ціна книжки 12 канадських дол. (10 американських), які просимо переслати до Видавництва в залученій зворотній коверті.

Якщо Ви не можете з якихось причин заплатити за книжку, просимо дуже її повернути.

Будемо вдячні за Ваші зауваження та, якщо можливо, за подання адреси Вашого приятеля чи знайомого, якому ми могли післати книжку.

Дякуючи за Вашу підтримку, остаємося з пошаною.

Адміністрація "Вістей комбатанта"

*Walter
Cap*

**Тяжко
бути
політичним
емігрантом**

Гуморески

**БІБЛІОТЕКА
МИРОНА І МАРТИ БАРАБАШ**

Canadian Cataloguing in Publication Data

Cap, Walter

Tiāzhko buty politychnym emigrantom! : humoresky

ISBN 0-920365-20-5

I. Canadian wit and humor (Ukrainian).*

I. Ob'ïednannîa ukrains'kykh pys'mennykiv "Slovo"
v Kanadi. II. Title.

PS8555. A72T53 1986

C891. 7'97 C86-094451-4

PG3979. C36T53 1986

Ukrainian Writers' Association "Slovo"

Printed by The New Pathway Publishers Limited
297 College Street, Toronto, Ontario, Canada M5T 1S2

Walter Cap

**Тяжко бути
політичним емігрантом!**

Гуморески

diasporiana.org.ua

Об'єднання Українських Письменників "Слово"

Торонто 1986 Канада

Обкладинка Едварда Козака

Малюнки з журналу *Лис Микита*

За дозволом Видавництва

Це видання надруковане з частковою допомогою Української Канадської Фундації ім. Тараса Шевченка і Фундації “Прометей”

У власній справі!

Якщо Ви, дорогий читачу, потурбуєтеся взяти у свої руки цю мою книжечку, довідаєтеся з неї про мої власні переживання, хвилювання, побажання, — і нічії інші, хоч може подекуди виглядати інакше. Довідаєтеся, що я проживаю, як годиться; даю собі раду, як умію; іду туди, куди вимагає справа й посилає жінка... Як голюся, часом погляне на мене примруженим оком той з дзеркала і підморгне загадково, часом насупиться, ніби не пізнає, хто я...

Про решту читайте самі.

Якщо з моїх розповідей стане вам сумовито, не кривіться на мене, якщо вжавливо, не гнівайтеся, якщо смішно — це ліпше, бо так воно є, не зважаючи на вихляси й викрутаси, які в житті трапляються.

Шанобливий Ваш

Walter Cap

політичний емігрант

Може познайомимось?

WALTER CAP? Хто він? Справжній він чи може, опинившись в згубному довкіллі, лишилася тільки тінь його "я"? Walter Cap — це я. Я знаю, хто я, не забув. Нічого я не змінив, нічого не зрадив, нікому не піддався. Тільки так склалося, що на деякі важливі події не мав я ніякого впливу. Чи це моя провина?

Прийшов я на світ із своїм прізвищем і з ним залишився дотепер. У старому краю кликали мене, як було записано в метриці. Чомусь в урядах моє прізвище вимовляли голосніше й протяжніше від інших. Тоді люди мимоволі повертали голови в мій бік, неначе сподівалися побачити якесь звіря з Франкової байки. Під їхніми поглядами я так чувся, як вони на мене дивилися, — "як той дурний цап".

Коли я причалив до Канади, все змінилося. З корабля нас усіх емігрантів запровадили до великої залі, де одного по одному викликували до писального стола, прибивали печатку й відправляли в дальшу путь. Мене чомусь не викликали. Всі вже вийшли, на залі стало тихо, і я боявся, що ось прийдуть по мене й пішлють назад до Європи. При столі залишився тільки один урядовець, який довго дивився на мене й майже злісно вигукнув, помахуючи пальцем: "*Micmer Ken!*" і ще щось говорив, що я, очевидно, не розумів.

Чув я, як *Micmer Ken* викликали кілька разів раніше, але в нервозності й непевності я не міг додуматися, що осоружний український *Цап* стане приємним *Micmer Ken*. Цей звук *Micmer Ken* ще й сьогодні грає в моїх ушах, як музика Штрауса. У переселенчих таборах в Європі наслухався я доволі пропаганди про демократію, але

ніколи не сподівався, що в одну хвилину так по-демократичному розв'яжеться моя найбільша проблема.

“Волтер”? З Волтером теж нічого дивного. Що ж, мене охрестили Володимиром, але хто коли мене кликав: Володимире? Навіть моя мама кликала мене Ладзьгом, а як я добре справувався, вона гладила мене ніжно своєю рапавою рукою і тихо приговорювала: “Мій Ладзьо”. Я заглядав їй в очі, тулячися до її теплих грудей, і не знав, коли сон заколисував мене в її обіймах.

У польській школі, — до такої мусив я ходити, бо української не було, хоч в нашому селі було більше “русинів”, ніж поляків, — вчитель, як звертався до мене, то звичайно вигукував: “Влодзімеж! Ти гультаю!” За радянської влади той самий вчитель вже називав мене: “Володько, ти гультаю!” Коли мені наказали зголоситися на допризовному пункті, відразу зробили з мене Владіміра, неначе в одній секунді я став старим.

В Канаді історія повторилася. Мій односельчанин, який “спонзорував” мене, повів мене на фабрику, де працював, щоб дати мені роботу. Начальник — чи, як я пізніше довідався, *форман*, — подав мені руку й щось запитався. З практики я вже відчував, що начальство найперше хоче знати, як ти називаєшся, і без надуми я вперше вимовив моє прізвище: “Кеп Володимир”.

Форман блимнув очима, як поліцей ліхтаркою, і мої ноги вже були готові на драпака. Ситуацію врятував мій односельчанин, який поклав руку на моє плече, “щварготячи” щось до *формена*. До мене сказав досить шорстко.

— Знаєш, Володимире, тут не Європа, тут Канада, хочеш мати роботу?...

— Хочу, хочу, — я йому перервав, — в мене жінка, малі діти...

— На фабриці треба робити і справуватися, — навчав він мене нових порядків, — тут нема місця на політичних емігрантів, які називають нас порядних людей “старими баняками”, а самі перебирають від нас старі організації або закладають нові, щоб собі тепле місце загірті, — продовжував він більше з огірченням, як з обуренням, — тут треба робити й називатися так, щоб кожний в

англійській мові міг легко тебе кликати. Який англієць вимовить В-о-л-о-д-и-м-и-р, щоб не покрутив собі язика, — тут в Канаді всіх “Володимирів” кличуть “Волтерами”. Зрозумів?

Я не дуже “розумів”, але хотів заробляти “зелені”, як в таборах ДП називали дояри. Вдома я розповів про все своїй жінці. Вона дуже розреготалася, а коли добре насміялася, замовкла на хвилину, й сказала, ніби до себе: “Валтер, Волтерку, Вольтю” і тим, немов прибила печатку на мою нову метрику. Відтоді вона мене інакше не кличе, і навіть в тендітних хвилинах перестала називати мене “Цапиком”, а тільки: “Вольтю” і “Кепику”.

Я скоро звикав до свого нового становища, хоч не забував, хто я, глибоко в серці заховав пам’ять про ролю політичного емігранта й українського амбасадора, яку я вивіз з таборів ДП та яка, мов здушений вогонь, жевріла, часом навіть спалахувала й припікала. Зчасом я освоївся з моїм статусом і побачив, що я не сам, тут навіть нашого Володимира Великого перехрестили на “Владіміра”, а на інтернаціональних караванах, для добра нашої справи та пропаганди, наші страви оголошують так, щоб всі наші співгромадяни розуміли, що їстимуть: *“юкрениєн келбаса від зауеркраут, юкраїнієн кебіджролс, юкрениєн перогі*. І я звик до свого “Волтера”, хоч він трохи спочатку мені муляв, а за “Цапом” не зронив сльози.

Тяжко бути політичним емігрантом

В Канаді живеться, як у Бога за дверима. Правда, спочатку було тужно за своїми рідними звичаями, яких, здавалося, ніхто не зможе заступити; бракувало системи порядку з переселенчих таборів в Європі, де люди мали час на пораду, на політику та на найцікавіші події з таборового загумінку — найфантастичніші чутки. Чи не найважливішою особою в таборі був перекладач, якого оцінювали не так за його граматику, як за те, як він умів поладити справу так, щоб і начальство сите було й таборова коза ціла.

А в Канаді? Перекладачів нема, за поради треба платити адвокатові; тут ти вільний птах: їдь, куди хочеш; роби, що можеш; купи, що бажаєш, якщо маєш гроші; як не маєш, заробляй або позичай, якщо знайдеш трьох ручителів.

Тож коли я приїхав до Канади, відразу треба було шукати роботу — якубудь. А потім думати про хату — якубудь. А згодом купити авто — якебудь, а по нім вже не будь-яке, а бодай *бюйка*. І до бунгала ми перенеслися, бо всі наші знайомі так зробили, а ми не будемо пасти задніх. Про телевізора нема що згадувати, бо без нього, як сліпий без пса-провідника.

І на все треба грошей. А звідки їх стільки взяти? Дехто з наших знайомих став бізнесменом: той купив крамницю, тамтой навчився робити ковбаси. На жаль, я не вродився з купецькою жилкою, то мусив надробляти надгодинами. І жінка помагала.

Так рік за роком шмигав, немов ракетою на Місяць відлітав, чи, як казали в старому краю, не було часу в потилицю пошкрябатися. За такими зайняттями й

турботами призабув, що наші політики напоминали, коли випроводжували в далекий світ за “велику калабаню”.

— Пам’ятайте! Ви політичні емігранти! Амбасадори української справи! — нагадалося мені, мов це сьогодні вранці було.

Відколи наші діти пішли від нас на своє амбасадорство, крізь мою голову, як птахи до теплих країв, відлітають і повертаються різні думки і пляни. Вже найвищий час щось зробити для нашої справи. За собою маю великий досвід і набрався доброї практики в житті, пройшовши не абиякий вишкіл під рукою мого великого вчителя в хаті — моєї жінки. І зробив би їй приємність, якби біля мене стала якоюсь президентовою, а ще тепер, як на дієті “згубила свої фунти” та добре репрезентується.

Конче треба б записатися до якоїсь організації. Але якої? Їх так багато! Як запишуся, на тому не кінець — треба буде платити внески, ходити на збори, давати на коляду, ходити із збірковими списками, може й на секретаря виберуть до управи. Якби на голову висунули мою кандидатуру, може й варто б подумати.

Правду сказавши, я про свої обов’язки зовсім не забув — робив, що міг. Завжди говорив я до своїх дітей по-українському, навіть як вони собі під носом відбуркували англійською мовою. Говорю до жінки українською мовою, хоч вона до мене має “свою” мову, — але це інша справа.

Не забував я і про наш національний спорт — ходив я на всі футбольні матчі *України*, а часом і на матчі *Тризуба*, хоч він копав м’яч до іншої політичної брамки — але я соборник, завжди хотів, щоб наші виграли, навіть, як грала *Україна з Тризубом!*

Не завжди мені гладко йшло. Коли назріла календарна проблема, я зрозумів, що в культурному світі пропаганду треба вести прогресивними, а не застарілими методами. Тому я був за прогресом. Моя жінка модерна й є за прогресом, але в тому випадку поставила традиційного руба. Знову я, як демократ і соборник, був готовий на компроміс: “Святкуймо за старим і новим календарями”. Вже від самої гадки про смачні вушка, коржики, борщ,

рибу по-єврейському, які подадуть на стіл два рази підряд, мені потекла слинка в роті. А вона мені свій компроміс: “Гаразд, тільки на твій календар ти будеш нам за кухаря!” Тож не з браку мого політичного вироблення той мій проєкт скомпромітувався.

Коли насунулася буря культобміну, мені знову вдалося пробігти крізь дощ сухим. Один мій приятель твердив, що культобмін — це політика, а другий, що мистецтво — це мистецтво, і потягнув мене на концерт Вірського. Моя кохана дружина ще раз виявила велике піклування мною, порадивши надягнути на концерт чорні окуляри, бо обережність не зашкодить. Якось усе обійшлося щасливо.

Найважче мені рішатися в духовних справах. Коли з каторги до нас прибув патріярх, не знав я, чи йти за патріярхатом чи за патріярхом. Не помагали багато ні газети, ні проповіді. Знадобилася мені великодушність моєї жіночки, і я навіть кілька разів ходив до її православної церкви.

Коли темне небо нашої діаспори освітили ясні метеори дисидентів з України, я ходив у піднесенні й жив у хвилюванні, надіючися, що всі проблеми політичної еміграції зникнуть, як роса на сонці. На жаль, проблеми не роса...

На мою скромну політичну думку, проблема була в тому, що всі в діаспорі дивилися на дисидентів, як на політичних емігрантів. Знову ж дисиденти дивилися на діаспору, як на демократію, де є право вільно діяти та вільно думати. Не було б ще такої трагедії, якби вони вільно думали, але чому відразу вони відверто й голосно говорили те, що думали про політичних емігрантів? Пощо спішитися? Риму не збудовано за один день, ані СКВУ не завалився за один конгрес. Є надія, що дисиденти зчасом стануть теж політичними емігрантами.

Я гордий, як тут залюбки висловлюються, що я не сам на цьому світі. Я маю добрих приятелів. Один з них — політик. Він всюди загляне своїм політичним оком, навіть нашого славного *Запорожця за Дунаєм* скритикував за політичну постановку. В другого мистецька душа. Концерти, виставки, етнічні каравани, театр, академії,

панахиди й похорони — це його ділянка. Я знаю, що він душею більш нахилиється, до моєї “мисткині”, ніж до мене, бо біля неї кожний його погляд, кожний рух такий “мистецький”, хоч на сцену посилай. Третій *крейзі* за спортом. Він бігав би за всім, що по землі котиться. Вчив навіть мене бігати за тенісовим м'ячиком. Далеко я не “заавансував”, бо переконався, що на старші роки анатомія людини міняється — рукою замахнешся, а в нозі заболить. Люблю його за його ентузіязм! Четвертий — майстер від усього. Як допече йому щось чи сяде на ніс, дзелень до мене телефоном. На них мій світ ще не скінчився, бо маю інших приятелів, товаришів, знайомих, незнайомих.

Останнім часом тяжкувато приходиться виконувати свої громадсько-політичні обов'язки. Колись були академії, концерти, а тепер зайшла мода на бенкети, ювілеї і “ліття”. Лікар не радив мені їсти ковбаси, смаженої капусти, солених огірків, масних патичків, бо такі страви підносять мій тиск крові; казав не пити алькогольних напоїв, бо вони не допоможуть моїй іншій “проблемі”, до якої ще завчасу признаватися — може промине сама від себе.

І що думаєте? Не ходив я на бенкети, ювілеї, “ліття”? Не їв, не пив усе, що давали?

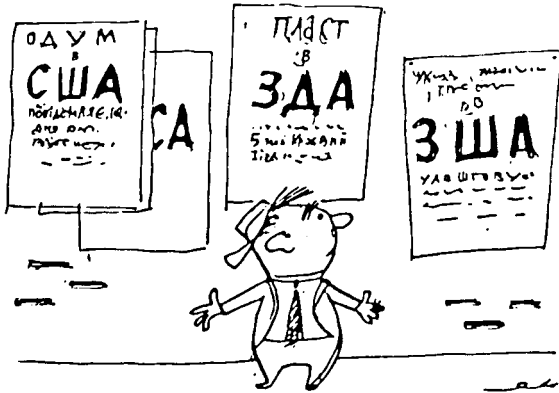
Тяжко бути політичним емігрантом!

Але моїм наріжним каменем і скалою-остоєю є моя кохана вірна подруга, яка завжди знає, коли дати мені пораду, а коли розраду. Тому нести мій тягар у двійку, як не є легше, то бодай веселіше.

— У двійку веселіше...

Слово на Слово

"І хто його знає, де чоловік проживає?"

Моя кохана дружина має багато здібностей і талантів. Один з них — це вміти відкривати в мені мої таланти, які без неї, мабуть, ніколи не збудилися б з туманного сну. Одначе навіть їй не снилося, що вона поведе мене на шлях науковця і я почну, мов професор в університеті, вивчати мову. Подумаєте, дорогий Читачу, що біда нагнала мене до англійської мови, бо її потрібно на кожному кроці. Ні, не біда нагнала мене до англійської, а моя жінка до своєї рідної.

На англійську мову я вже давно поставив хрестик. Пробував я її навчитися і нею говорити, але мій язик, що звичайно звинний, мов миша, стає штивною кісткою, що хрустить, мов собака її гризе, як тільки перейду на англійську мову. Між англосаксами поводжуся більш "інтелектуально" — намагаю більше помахуванням головою, а менше ляпаю язиком.

Недавно прочитав я цікаву пораду, як говорити по-

англійському так, щоб слухачі взяли вас за випускника Оксфордського університету: “Говоріть з люлькою в роті”. Купив я собі люльку й навіть зробив пробу перед дзеркалом (скрито від жінки), але ще не відважився випробувати це на практиці між людьми. Інші люди не бояться нічого й не встидаються нікого. Зустрічаю я багато новоприбулих, які вже так говорять нашою мовою, немов в роті тримають англійську люльку; інші навчилися такого оксфордського акценту, що в своїй українській мові вже так підспівують, як дяк в церкві підтягає “Господи, помилуй”. (Звідки поширилася опінія, що наші люди мають комплекс меншевартости?)

Уже перші дні нашої юнії — не робітничої, а сімейної — штовхнули мене на шлях науковий. Бачите, моя кохана дружина ще малою виписувала віршики, в школі діставала грамоти й мріяла стати професором-мовником. Тепер говорить так красномовно, що хоч усе кидай, сідай і слухай... Тож цілком природньо вона почала викладати новому учневі: “Це ти не така вимовив. Тамто не так наголосив. Хто зрозуміє, що ти хочеш сказати своїм розхристаним реченням?...” У неї все мусить мати голову, руки, ноги і, якщо можливо, її логіку.

Довший час я її слухав у добрій вірі й повторяв за нею, мов дяк за священником у церкві. Однак, навіть найкращий чоловік з найглибшою любов’ю та найбільшою доброю волею не може безконечно потакувати своїй жінці. До чого це довело б?

Стримано й обережно я почав висловлювати свої сумніви, навіть купив собі в допомогу правописний словник. Де ж її переконаєш одним словником. Після програної дискусії я ішов до книгарні купити новий словник в надії, що знайду в нім щось проти мого “професора” — назбиралося їх нівроку. Чим більше я мав словників, тим гірше виходив, бо вона, покликаючись на один чи другий, доказувала свою правильність.

Однак її наука не пішла в ліс і мої нові знайомі брали мене за східняка. Коли я їм перечив, вони сміялися, що я їх набираю, та вмовляли в мене, що я принаймні волиняк.

І навіть прийшов час, коли я отримав від свого

“професора” велике визнання, яке було для мене цінніше, ніж якийсь диплом з теперішнього університету.

— Волтере, — донісся до мене її професорський голос з спальні, де вона сиділа перед дзеркалом, — ти вже настільки засвоїв правила й вимову української мови, що я за тебе певна, і від сьогодні даю тобі повну свободу висловлювати свої думки, як твій язик вміє і як твоя голова придумає. Бажаю тобі багато успіхів!

В той момент відчув я до неї глибокий приплив любови, хоч її лице було намащене білим, як крейда, кремом.

— Але, Кепику, — продовжувала вона зм'ягшеним тоном, — не витягай неправильного висновку. Знаєш для чого є мова? Для комунікації. А комунікація — це двосторонній шлях — сюди і туди. Ти маєш право вільно говорити, але ти маєш теж обов'язок слухати, що я тобі скажу, — затам та не перекручуй, як ти часом вмієш, на свій галицький лад.

Спочатку я сумнівався, чи вона говорила серйозно чи вступала ще один жарт. Після кількох тижнів я таки переконався, що у своїй химерності вона має неабияку вольовість, яку навіть міг би був взяти Донцов, як приклад до своїх писань про “лучших людей”. Вона не поправила ні одного мого слова, ані жодного галицького наголосу, хоч деколи я навмисне зле вимовляв.

З собою я теж запримітив велику зміну. Моє зерно науковця скільчилося і росло без стриму. З власної волі я забажав говорити, як Шевченко, знати всі правила граматики й елокуції, як професор Шерех. Читання газет набрало для мене наукового значення — я перестав шукати за сенсаціями чи любитися партійною полемікою, а шукав за мовними помилками, з яких я злорадно тішився, мов той друкарський чортик, підкреслюючи їх червоним олівцем. Читаю статті Одарченка, вишукую слова Рудницького, перечитую “мовні сторінки” в *Свободі*.

З своїх студій я почав поволі доходити до певних висновків. У деяких випадках справа була ясна, як сонце, як от із словами “гимн” чи “гінн”? Кожний політичний емігрант знає, чим наші національні імпрези

закінчуються... Інші питання складніші. Вони вимагають глибокої дискусії перед остаточним вирішенням. Їх обговорюю з моїм “професором” на “наукових конференціях”.

Якось, коли вона подала мені чай і присілася біля мене із своєю чашкою кави, я використав нагоду на розв’язання одного питання. Без ніякого вступу я її запитався, як слід виражатися з української історично-політично-мовної перспективи: “Хто поневолює Україну? Москалі, москвини, москвичі, росіяни чи совети?”

Вона сьорбнула каву, а в її погляді засвітилися вогники, як за старих часів. І я ще завважив, що її волосся прибрало нової яснішої відтіні.

— Чи ти знаєш, що говориш? — спиталася своїм м’яким голосом. — Чи знаєш, що значить “совети”?

— Певно, що знаю, — відповів я самовпевнено, бо думав, що вона щось гірше втне, — кожний школяр з Рідної Школи знає, що совети поневолюють Україну, хочуть угробити цілий вільний світ.

— Не про те мова, мій мовознавче, — перервала мене, — “совети” в російській мові значить “ради”.

— Ну то що? — я був непевний.

— Чи нашому народові буде легше від того, як ти будеш їх називати: москалі, росіяни, москвини, чи ради? Ліпше приготуйся до реальности, провір наше авто, бо завтра їдемо до Америки. Я хочу відвідати нашу куму.

“Їдемо до Америки? — подумав собі, але нічого не сказав, бо, мабуть, навіть моя жінка не дала б собі з тією заковиком ради. — І як має правильно бути: США, ЗСА, ЗДА, ЗША? Добре, що не їдемо на український пашпорт, а то не знати, чи пустили б нас через кордон.”

Їдучи, — куди? До США, ЗСА, ЗДА, ЗША, Америки? — На південь! — я оминув це дразливе питання, жінка здрімнула біля мене, а я далі журився нашою пишною мовою. У мою голову чомусь влізло “Г”, може тому, що цю бідну літеру зліквідували в Україні, як буржуазних націоналістів, не звертаючи уваги на ніякі правила, закони природи, не питаючися людей. З людьми, як з людьми совети, — ах, ті “ради”! — дадуть собі раду. А що станеться з природою, наприклад з гусьми? Гуси моєї генерації

“гегали”, а не “гегали”, дуже добре пам’ятаю, бо сам пас їх на толоці. А може гуси там мовчать, бо не вміють гегати, а бояться гегати? А може вивівся новий тип гусей?

На рідних землях наш народ пережив уже не одне лихоліття, то якийсь час дасть собі раду й без *Г*. Однак на поселеннях без літери *Г* розвиток нашої мови був би серйозно zagrożений.

З власного досвіду знаю, як тяжко виховувати наших дітей і з літерою *Г* навіть у звичайній хатній ситуації. Своєму синові я мусив завжди три рази повторяти “винеси *гарбідж*”, поки він рушився від телевізора. А ще якби я йому сказав *гарбідж*, чекав би до самого ранку. Один раз забажалось мені зробити українознавчий експеримент: “Ромчику, прошу винести на двір сміття”, — попросив я синопка. — Ані вусом не дригнув (він уже тоді був вусатий!), так якби я до нього говорив не політературному, а якимось незрозумілим сленгом. Щоб не давати йому прикладу, як не слід засмічувати чистоту нашої мови, того вечора я сам виніс надвір *гарбідж*.

Автомобіль беззвучно котився, жінка тихо “снила” свої мрії, а мій ум кипів новими головоломками.

Як закінчилася велика пластова гра *сеньйорів з сеніорами*? — торочилося мені. — Почалася вона ще тоді, коли Пласт займався не тільки вихованням молоді, але знаходив ліки на всі наші національні болі. То були славні часи! Але хто виграв ці змагання: *-ьйори* чи *—іори*?

Не смійся! — докоряв я собі. — За рогом і твоє *сенорство*, і як тоді будеш себе називати? Кортіло мені подрочити жінку цим питанням, але наперед знав, щоб вона відповіла: “Як підеш на пенсію, запишешся до Пластприятю, а там приб’ють тобі на чоло печатку, щоб ти знав, хто ти є.”

Мій розум далі дражнив мене своїми новими питаннями: незабаром святкуватимемо наш великий ювілей тисячеліття *хрещення* — чи може *хрищення*? — України...

Та ось вже кордон, і я почав шукати в кишенях дрібні гроші, щоб заплатити на мості рогачку...

Громадська проблема

Життя ніколи не йде гладкою дорогою, а має свої викрутаси й вибоїни. Так і в нашому житті між моєю коханою жіночкою та мною часом вискакують, як тут кажуть, *трабл*і. Борони Боже, не якісь сімейні проблеми, що могли б довести до розводу! До того не дійде! Навіть якби я хотів, жінка не допустить, бо такі наші проблеми були давно зліквідовані, як приватна власність в СРСР.

Наріжним каменем нашого родинного блаженства й стійкості стала наша неписана конституція. Згідно з цим основним законом, моя жінка стала нашим президентом на ціле життя. Одначе це не значить, що в нашій сім'ї запанувала диктатура чи якась народна демократія. Ні, наш президент демократ з крові й кости. Моя жінка ніколи не погодилася б на те, щоб вона мені наказувала, а я перед нею танцював, як колись Хрущов гопака перед Сталіном. Ми маємо одне від одного відчувати свої побажання. Це їй легко приходиться, бо вона наперед голосно “вгадує” мої бажання по-своєму, мені важче, бо мушу відчувати їх точнісінько так, як вона собі їх уявляє. Але за довгий час нашого “мирного співіснування” я вже навчився і тої штуки. Ми ідеальне супружжя. Не про те мені тут йдеться, а про мою більшу — громадську проблему.

Почалося це одної ночі, коли, замість сну, насунулися на мене різні мудрі і не такі мудрі, як каже моя жінка, ідеї: “Чи не добре було б належати до якоїсь поважної організації? Доки будеш ходити попасом? Та й до смерти вже не так далеко, а як станеш громадським діячем, поховають тебе з промовама, прапорама — і жінці легше буде, як почує, який я був славний. Може б навіть

заснувати якийсь фонд, от хочби фонд ім. Цапа”, — усміхнувся я до себе й аж тоді заснув.

Жінці сподобалася моя ідея, коли все їй розповів, особливо щодо похорону, а на фонд ще є час, докинула. “Тільки не забудь і мене вписати до тої самої організації, ми ж модерне супружжя, робимо все разом”, — додала серйозно. — “Невже її турбує ідея мого фонду?” — подумав я собі й рішився негайно діяти.

В неділю поїхав я до церкви. По Службі Божій пішов до долішньої залі, щоб записатися до Братства. Вже на сходах стукнувся я в голову: моя жінка православна...

Нагадався мені мій приятель-політик, який належить до Ліги Визволення України. Назва добра й він хвалить цю організацію. Без витрати часу я вже в домівці Ліги, де саме відбувалися якісь збори. Двері до канцелярії навстіж відчинені.

— Я хочу записатися до Ліги, — зголосив я чоловікові за писальним столом.

— Прошу, прошу, можете записатися, — відповів він, не підносячи голови, — ось тут заява, вповніть її.

— Прошу дати мені ще одну заяву для моєї жінки.

Він глянув на мене виrozumіло, збагнувши відразу, що я не визнаюся на тонкощах нашого громадського життя.

— Ваша жінка може взяти заяву в жіночій *Лізі*, — пояснив.

— Але моя жінка хоче належати до тої самої організації, разом зі мною вести громадську діяльність, — старався я йому вияснити моє становище.

— Не переконуйте мене, — ще солодше заговорив він, подивившись на мене поглядом, повним знання і виrozumіння, — для жінок є окрема організація. Так вимагає наш статут і традиція.

Статут, статутом — а жінка, жінкою. Що вона на це скаже? І коли він нахилився над столом, я потихеньку вийшов.

Звідси поїхав до домівки Українського Національного Об'єднання. Дім відкритий, але в ньому пуста — ніби сьогодні не неділя. Не було зовсім пусто, бо в коридорі зустрів я добродія, який виглядав, немов вийшов з невіддалого політичного віча.

— Можете мене поінформувати, як записатися до УНО? — зачепив я його.

— Дуже просто! — відповів він трохи сердито, ніби дивуючися, що я ставлю таке “дурне” запитання. — Тільки треба прийти, як буде засідання управи, — в цю середу.

— І жінка моя може записатися в середу? — я мусів з чимось приїхати додому.

— І ваша жінка може записатися, тільки не в цю середу, а в наступний четвер, як ОУК матиме засідання, — його слова вразили мене втомленістю.

— А що, жінок не приймають до УНО? — підніс я свій голос, додумуючися, що ОУК це “братня” організація для жінок.

На його широкому обличчі зарисувалася відтінь розчарування, бачучи, що має до діла з людиною, яка йому завдає непотрібні труднощі.

— Бо жінки мають іншу п'лятформу від мужчин, — пояснював мені стриманим голосом, — на Свят-Вечори жінки варять кутю, на Великдень — яйця, на каравани — ковбаски, капусту, вареники. Мужчини в барі продають алькогольні напої, — спішився він до дверей.

Йдучи за ним, я собі гадав: “В барі я ще міг би допомогти, але моя жінка? Їй навіть в хаті не хочеться робити вареників...”

Переїжджаючи біля канцелярії Комітету Українців Канади я вже не зупинявся, але в понеділок зателефонував на обідній перерві, шукаючи останньої дошки порятунку.

— Де міг би я записатися в члени разом з моєю жінкою? — запитався я ділово, як тільки почув “галло” на другому кінці телефону.

Настала довша павза. Опісля урядовець запитався мене, чи я належу до якоїсь організації та чи хочу заплатити національний податок до КУК-у. Я побачив, що він не зрозумів, в чому справа. Я мусив уже вертатися до роботи і повісив трубку.

Якось так склалося, що тиждень за тижнем нас запрошували на уродини, ім'янини, “ліття” — мої мрії про громадського діяча призабулися, я не думав про похорон (навіть величавий), на задній плян відійшов мій фонд.

На одному такому прийнятті я зустрів свою шкільну товаришку. Ми собі звичайно жартували з нашої ситуації “навпаки”, тобто з того, що вона мала чоловіка-східняка, який ніби оминав людей, і, як за цілий вечір з себе видобув одне слово, то це було чудо. Тепер я знову хотів зажартувати, як її Борис до мене підійшов, простягаючи руку на привітання, та сам заговорив. Я витріщив на нього очі! Чи це той самий чоловік? А може він почав курити маруану?

— Ааа, гав ар'ю? — скоро заговорила Марійка, побачивши, що я видивився на її Бориса. — Дивуєшся, що він не такий самий? Так, він переродився! І тепер діються чуда, — невірний Хома з тебе? Помацай його! — її лице зарум'янилося.

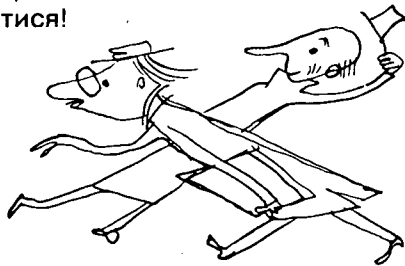
Я не знав, що казати.

— Наша сусідка запросила нас поїхати з нею до її церкви п'ятидесятників. Там нас привітали, немов рідних, пошанували, неначе ми там належали від років. Борис ще так ніде в своєму житті вільно не чувся. В тій церкві можеш поділитися з цілою парафією з своїми проблемами, висказати свої гріхи — вони співчують у твоїй біді, тебе розрадять і тобі допоможуть. Після цього тобі стає так легко, легко...

Я тільки їй головою притакував.

— Може колись поїдеш з нами, з своєю кращою половиною “навпаки”, не пожалуєш. Може почуємо твої гріхи? — в її очах заграли такі знайомі мені вогники.

Кортіло мені поїхати з нею, бодай один раз, але не відважився. Я ще не маю таких гріхів, які можна б цілій парафії розповідати. І жінці нічого не споминав, ану захоче піти й розповість всім людям мої прогріхи. А до них може ще щось своє прибавити — жінки люблять своїми чоловіками хвалитися!

Дієта

“Дієта” — маленьке незначне слівце, що складається з п'ятьох літер — на одну літеру менше від слова — “Сталін”, а силу має не меншу, ніж мав найбільший тиран на світі. Той насильно морив людей голодом, а та морить людей добровільно. І яке щастя в раю на Землі вона обіцяє усім тим, які житимуть згідно з її законами, — їстимуть її страви й питимуть її трюнки.

І якими принадами заманює до себе! З журналів і газет розсміяні обличчя розпливаються у щасті від дієтичної шоколади; з телевізора бризкають дієтною кока-колою струнки амазонки, захлистуючися від радісних вигуків поміж бронзовими хлопцями, тіла яких міг вистругати тільки скульптор Роден.

Вона всюди присутня і всемогуча. Її дух не оминув і нашої хати. Це я відчуваю особливо тоді, коли відкриваю двері холодильника. Здається мені, що меч Дієти впаде на мою руку, ще поки я встигну витягнути свою “дієтну” ковбасу.

— Ти знаєш, чоловіче, — мило усміхається до мене моя жінка, сідаючи навпроти мене при вечері; звичайно я їм в товаристві *Свободи* або *Гомону України*, бо жінка воліє приймати божі дари “позаочно”, — я забагато важу, — голос їй задривав, немов хотів мене про щось просити.

— Та знаю, — притакнув я, пробуючи відгадати її хід думок. В такій ситуації чуюся, немов граю в шахи в домівці *Україна* з Назарком — ніколи не виграю.

— А чому ти мені цього ніколи не сказав? — в голосі відчувся жаль, а її зіниці майже вдвоє поширилися.

— Бо ти мене не питалася. Тепер спиталася, відповідаю, — я сьорбнув каву, на що жінка примкнула ліве око.

— Дивний ти чоловік, — приспішуючи темпо, голосніше казала, — що треба, не скажеш, а що не треба, не втримаєш язика за зубами, як перекупка. Дивує мене, як це ти робиш, — куди вона веде? — ти тричі більше їси, ніж я, а не товстієш?

— Бо я їм раз, але гаразд, а не десь по закутинах, — я випрямився, аж крісло рипнуло, — крім цього я маю атлетичну фізіономію, — я вкусився запізно за язик, бо здавалося, не те слово сказав, але не буду брати до вечері слівників.

Слухай, мій коханий, я йду на діету.

— Мгу, — це вже не вперше чую.

Скільки разів вона вже була на діеті? Кожний раз починає її з такою набожністю, як колись моя баба починала великий піст, але на цьому порівняння кінчається. Моя баба постила ретельно без ніяких психологічних вказівок аж до кінця, й три дні перед Великоднем майже нічого не їла, щоб з найбільшою приємністю засісти до свяченого. Моя жінка не має сили встоятися грішній спокусі холодильника — як тільки почне свій “великий піст”, вона на “свячене” не чекає 40 днів, а засідає до нього вже на другий-третій день.

— Я йду на діету, — її голос звучав притишено, але наказуюче, — і ти зі мною.

Вслід за цим мені в ухах пролунало, немов з народної пісні, зойкливе “ой”.

— Чому я маю йти на діету? Я забагато не важу, — пробував я оборонятися.

— Бо так мусить бути, так вимагає модерна психологічна фізіологія, — вимовно підкреслила обидва останні слова, — я записалася на дієтний курс і вже на першій лекції нам вияснили, що успіх дієти залежить від

участі всіх членів родини, як вказують найновіші наукові досліді. Отож від сьогодні не варитиму полтавського борщу, до якого ти й так не маєш виробленого смаку, а їси як звичайну галицьку зупу; не буде на товстому салі смаженої капусти, що тратить всі вітаміни; не буде блідої кулеші, яка тобі не смакує, бо не так зварена й випечена, як твоя мама вміла; не варитиму гострого біґосу, що шкодить потім на твої нерви й шлунок; не буде гуляшу, якого смак ти забиваєш, посипуючи його перцем і сіллю; не буде товстих опецькуватих голубців, які мають повно холестерину й підвищують твій тиск крові; не буде солодких налисників, які шкідливі на зуби; не буде товчених карманадлів, волової печені, круглих, мов футбол, м'ясних куль з кашею і грибним сосом, від яких можна легко дістати рака кишки; не приноситиму з Суспільної Служби вареників, які мають багато кальорій, а мало енергії, бо зараз після них вже пхаєшся до холодильника, щоб украяти скибу хліба й помастити її сметаною — вичисляла заборонені страви, мов лікар смертельно хворому пацієнтові.

— Що ж, я задовольнюся, для твого добра, піццою з подвійною порцією сира, триповерховими *гамбургерами*, довжелезними *субмарінами*, *фінгер-лікінг кентакі фрайд* курми, — говорив я зрезигновано.

— Не жартуй і з мене не смійся, — жінка вже злилася, — це непотріб, *джанк фуд*. Вже нам найвищий час перейти на здоровий *фуд*, — харч, — поправилася, — матимемо *фінгер-лікінг* смачні варені курячі груди й ноги; чудову варену рибоньку, що не має *полісатурейтід* товщів; добру на шлунок і здоров'я варену воловину; варену картоплю в мундирку, щоб не виварилися й не випарували всі вітаміни; збиране молоко й пісні сирки, які мають мало кальорій, але додадуть тобі енергії, яку ти майже зовсім затратив при своїм телевізорі; зелену хрустку салатку й капусточку, що хрупатимеш задоволено, мов крілик, та багато більше. Я принесла меню, що списане на чотирьох сторінках, — малювала передо мною картини кулінарної розкоші, мов *Вісті з України* добробут у старому краю.

Я чувся зрезигнованим, немов підсудний, що йому безправно вліпили п'ять років тюрми, на основі якогось

закону, без права апеляції, бо апеляційним суддею буде ніхто інший, як мій перший суддя.

— Що так дивишся на мене, як теля, яке ведуть на заріз? Нема трагедії! Вдома ти й такого напевно не мав, а я не відважуватиму тобі порції, як мусітиму робити собі, їстимеш, скільки душа забажає, скільки наварю. Не хочеш, щоб твоя кохана жіночка виглядала гарно, принадно? Не любиш мене настільки, щоб бути мені товаришем у житті? Чула я вчора, як ти до свого приятеля говорив: “В товаристві і смерть мила”, — підморгнувши до мене, відсунула, встаючи, своє крісло.

“Значить, ми дійшли до узгіднення”, — як кажуть наші політики.

Біда. Я вареного м'яса не люблю, а зелена капустачка стає мені кісткою в горлі. “І яка іронія льосу!” — як кажуть поляки, і тоді нагадалися мені “дієти” за Польщі, які видавали подорожуючим урядовцям на втримання поза домом. “Дієти”, які жінка видає мені з моєї платні на “кишенькові” видатки, не вистачили б на один обід в доброму ресторані, хоч не люблю їсти наодинці. В ресторані смакує їжа в доброму товаристві. Не піду до банку вибирати гроші на таку дрібницю. Навіть якщо страчу ці мізерні відсотки, то як жінці виясню свої “витяги”. На жаль, платню дістаю одним чеком, тож не зміню його сам, бо жінка могла б потракувати це, як “вотум недовір'я” і з малої хмари впав би великий дощ. Як це лихоліття перебути? Хочби хто запросив на яке ліття?

Уже після першого тижня мої штани пішли по “дієтній лінії” і сягають землі, хоч я зробив ще одну дірку в своєму паску. А моя кохана не “гарніє”.

— Кохана жіночко, — питаюся якомога найголубливіше при вечері, жуючи, мов гуму, лапу вареної курки, — на скільки фунтів ти покращала?

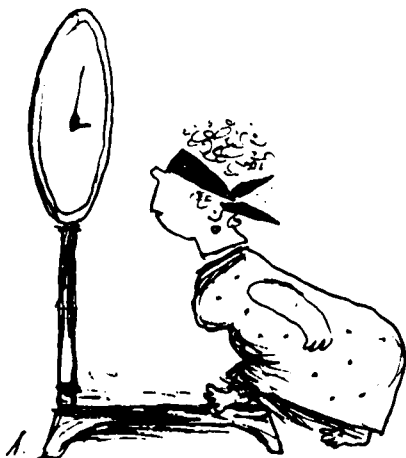
Її очі, повні сліз, дивилися на мене жалісно.

— Ах, ті чоловіки не мають відчуття, коли що сказати! — обтирала лице клінексом. — Ти сам у цьому завинив. Що ти за чоловік? У політиці видумуєш, мов Черчіль під час війни, готовий керму перебрати над цілим світом, а в домашніх справах ні в тин, ні в ворота.

Я дивився на неї спантеличений, не знаючи, які статті нашої конституції я знову несвідомо зламав.

— Якби ти трішки був здогадливим, був би заглянув до холодильника. Там були ще деякі залишки тепер мені забороненого *фуду*, — їжі, — поправилася, — з твоїм апетитом був би впорався з тим за один раз. Ти знаєш, я також людина, потребую підтримки... Якби ти був більш путящий?...

“Путящий, непутящий! — подумав я собі й у моїй уяві виринули ті “залишки”: напевно там було півбуханця разового хліба, пару шницлів, дірчастий швейцарський сир, півкоробки квасної сметани, що залишилася від вареників, шинка, яку я сам купив у м'ясарні *Армадейл*. — Для добра нашої спільної справи я і про холодильник забув. Думав добре, а вийшло навпаки, — чисто, як в політиці, як в нашій СКВУ. Але навіть кінь, що чотири ноги має, часом зашпортається,” — потішав я себе.

Наше кіномистецтво

Витягнув я з своєї кишені летючку, яку мені дали під церквою в неділю, і добре, що подивився: на ній реклямувався документальний фільм про нашого найбільшого на світі силача. Жінка не хотіла зі мною йти. Ледве намовив я свого приятеля, того від мистецтва, бо я дуже хотів подивитися на нашого силача, а самому не хотілося їхати.

Фільм накрутила Галя Кучмій, молода режисерка, яка дістала за нього нагороду. Сталево-шовковий, низький голос коментатора, відомого голлівудського артиста Джека Пеленса, немов навівав молодечого підбадьорення вісімдесятирічному силачеві Майкові Свистуніві, здував павутиння забуття з бані церковці в маленькому селі Ольга у провінції Манітоба, де кільканадцять людей приглядалося штучкам Майка. Свистун, колись найсильніший чоловік на світі в цирку *Барнум і Балеї*, тепер на своїй порослій хабаззям і закиданій зсохлим гіллям фермі бавився з козою та гіпнотизував курей. Свої штучки показував перед людьми, які прийшли з села під церкву. Він взяв до рота залізну штабу, яку два чоловіки, ставши по боках, гнули, мов лозу. Запхав собі у носа грубий цвях, завдовжки вказівного пальця, і ніхто не знав, в який спосіб виконав цей трюк — навіть кіно нічого не зрадило.

Гарний фільм, лиш короткий.

Мабуть, тому показувано ще другий, довший фільм. Хоч він не отримав ніякої нагороди, але він був цікавіший, характерніший і, найважливіше, відбувався у нашому місті. Я це відразу пізнав, бо хто не впізнає серця

українського життя: церкви св. о. Николая, книгарні *Арка*, ресторану *Юніті Грілл*, де при дверях за лядою зустрів своїх клієнтів власник ресторану — пухненький пан Повх. Він зорив за кельнерками, які вправно розносили до столиків страви, і пильнував, щоб кожний клієнт вийшов задоволений та заплатив.

Цей ресторан був місцем найважливішої дії фільму, в якому пан Повх, кельнерки й навіть клієнти мали свої ролі та грали їх, немов вроджені артисти. Очевидно, головну роль не грала жодна кельнерка з ресторану, а молода актриса з красною ясножовтою косою. Вона не подавала до столів, а проходила з піднесеною головою, мов моделька, не відриваючи своїх голубих очей від дверей, немов когось очікувала. Як вона зближалася до прилавка, навіть лице пана Повха роз'яснювалося, помимо великого намагання затримати поважний вираз власника ресторану. Але на фільмі зраджувався кожний його притаєний погляд, і тому він так добре вийшов у своїй ролі.

Режисер того фільму з великою вмілістю викресав у звичайних людей артизм, перетворив їдження в ресторані у велике мистецтво та створив незабутні сцени.

Він вибрав одного сухорлявого добродія, який граціозним рухом мачав вареника в густу сметану, нахилився над столом, витягав підборіддя — і вареника нема. Так зникла ціла миска вареників.

У контрасті до добродія, грубенька жіночка майже не ворушила своєю головою. Якби її кульчики не тріпоталися дрібненько на тоненьких ланцюжках, ніхто не сказав би, що вона їла.

Поблизу них молодий хлопець, мов крілик, хрупав салату.

Мене дуже заінтригував серйозний пан, перед яким на тарілці лежало велике свиняче коліно. Він або дуже любив м'ясо з коліна, або був незвичайно голодний. Це було видно, як режисер показав його лице на цілий екран. Однак, він поведився, якби воно йому не смакувало. Він обертаяв коліно ножем і виделкою, робив скривлену міну,

поволі вирізував смішно маленький кусничок м'яса й ще повільніше ніс його до свого великого рота. У фільмі не було часу, щоб показати, чи він з'їв ціле коліно.

Фільм мав дуже незвичайний початок. Безлюдною вулицею Квін їхав порожній трамвай — фільм називався *Стріткар* або *Трамвай*.

Трамвай довго їхав тою вулицею, і я думав, що трамвай "гратиме" головну роль. Однак я помилився. Трамваєм керував кондуктор, а при вікні сиділа стара жінка. На голові вона мала чорну з великими червоними квітами хустину, недбало зав'язану під бородою. Так трамвай їхав, їхав, аж несподівано зупинився. Досередини увійшов юнак з загорілим від сонця лицем. Я відразу додумався, що це був пластун, який щойно повернувся з літнього табору. Він проминув усі порожні місця і присівся біля старої жінки, яка на нього зовсім не звернула уваги.

Режисер так розвинув дію фільму, мабуть, не думаючи, який вона матиме ефект на глядачів. На мою скромну думку, було б природніше й зрозуміліше, якщо хлопець сидів би при вікні, а до нього присілася б стара жінка, але це малий недогляд, який згубився у їзді трамваю.

Нараз трамвай зупинився біля ресторану пана Повха. Жінка висіла, навіть не доторкнувшись хлопця, який далі дивився, мов приголомшений, у вікно. Я вже почав підозрівати, що з ним не все в порядку. Однак я знову помилився, бо він дивився не у вікно, а на місце, де сиділа стара жінка. Там лежала світлина молодої розсміяної дівчини з грубою жовтоволосою косою.

Хлопець zareагував так, як в такій ситуації zareагував би кожний здоровий молодий чоловік — він взяв світлину, зірвався з місця, зупинив трамвай і висів.

Далі ми вже бачимо хлопця в ресторані, де він сидить біля старої жінки в чорній хустині та дивиться у вікно. Створилося дивне враження, немов нічого не змінилося, а вони далі їдуть у трамваї.

Досі актори грали нанімо, не промовивши ані одного слова, але скрегіт коліс трамваю, скупа музика, сугестивні жести й вирази обличчя створювали напружену ситуацію — що далі?

Тим часом у ресторані темнішало, клієнти один по одному виходили, кельнерки спішилися додому, стара жінка десь зникла, навіть не показали, куди пішов пан Повх. На цілий ресторан лишився тільки хлопець, який дивився у вікно. До нього підійшла дівчина з жовтоволосою косою, взяла його за руку й повела до своєї кімнати на перший поверх.

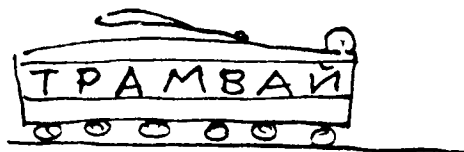
У малій кімнаті при стіні стояло ліжко, біля ліжка був столик. Хлопець підійшов до столика й узяв до руки світлину. Його лице мінялося від здивування і зворушення — на світлині стояли притулені до себе він і дівчина з ясноволосою косою. Що за диво! Що за збіг обставин!

Вони обоє дивилися на світлину, то одне на одного. Потім, не маючи що робити, вони почали обніматися і цілуватися... Саме в тому цікавому моменті режисер притемнив екран... Коли екран освітлився, хлопець і дівчина вже розібрані лежали в ліжку... Екран знову потемнішав...

Ранкове сонце будить хлопця. Біля нього нікого нема. Він зривається і збігає вниз до ресторану, де за прилавком стоїть сердитий пан Повх. (Власники ресторанів звичайно сердиті вранці.) Хлопець розмахує руками, вказує на стелю, питається, куди поділася дівчина. Пан Повх ще більше сердиться. Хлопець в розпучі. Він вибігає надвір і мало що не попадає під колеса трамваю. Він впав на землю і підносить голову. З вікна трамваю на нього дивиться зморщене лице старої жінки з-під чорної хустини з великими червоними квітами і сині очі молодої дівчини з ясноволосою косою.

Їдучи додому, я довго думав над фабулою фільму. Що сталося з хлопцем? Куди їхала дівчина? Хто була стара жінка?

Я не мав відповіді на свої запитання, бо це був великий фільм — чисте кіно!

Футбольний амбасадор

— Ідемо на матч!? —
стрепенувся я від несподі-
ваного вигуку мого приятеля.

Я саме поливав на городі грядки з цибулею, капустою, помідорами, квасолею й іншими “вітамінами”, про які моя кохана жіночка ніколи не забуває. Я був у доброму настрої, бо вона щойно висловила мені, на свій лад, особливе признання за мою добру роботу: “Маєш новий фах, Кепику. Можеш відкривати власну фризієрню, бо ти постриг наш травник рівніше, ніж фризієр твоє волосся.”

Кругле, мов сонячник, лице мого приятеля, з бульбоватим носом, сміялося до мене від вуха до вуха. Він уже грав свій улюблений футбол, підкидаючи кривими “кавалерійськими” ногами впалий на землю зелений помідор. Хто його не знав, не взяв би його за доброго футболіста, що ще недавно грав у першій команді, й великого ентузіяста спорту, якого потягне до будь-якої гри, — здається він побіжить за всім, що покотиться перед ним по землі.

Я грайливо спрямував на нього вужа з водою. Він відскочив убік, зробивши ногами “ножиці”, немов відбивав справжній м'яч на футбольному грищі.

— Ідемо на матч! — вигукнув я радісно й мало не підбіг до нього й його не поцілував.

— Іди, іди! — крізь відчинене вікно донісся дзвінкий голос моєї дружини, ніби дозволяючи мені йти, хоч і так знала, що вже ніяка сила не втримає мене, як прийшов мій приятель. — Тільки візьми з собою газету *Вільне слово*. Я якраз купила її в книгарні *Арці*, якби знала, що знадобиться, — додала ще голосніше.

— Нащо мені газети? Спортова площа не читальня, — старався я при моєму товаришеві відрубати їй сердито, хоч відразу збагнув, що ця штука мені не вдалася.

— Не читати будеш, а постелиш собі на лавку, бо завжди приходиш із свого футболу з плямами на штанях. Газета коштує менше, ніж чищення твоїх штанів, — говорила вона над моєю головою, виставивши своє лице з кирпатеньким носиком й волоссям накрученим в рольки, нагадуючи велику ляльку. (Вона тоді ще заощаджувала гроші й не ходила до перукарні.)

— Чому *Вільне слово*, а не *Гомін України*? Що *Гомін* гірший, бо бандерівський? — хотів я подразнити її.

— Бо *Слово* має більші сторінки, мій політику, — показала мені язика й зникла з вікна.

На площі я шукав доброго й безпечного місця. Оминув я “пані з парасолею”, яку всі знали, що вона не носить парасолі на дощ, а щоб нею “ненавмисне” шмагнути по голові болільника, який без підозріння сяде біля неї та вигукуватиме проти її команди. Сівши на жінчине *Вільне слово*, я чекав на матч.

Тим часом я дивився на юньорів, як вони гурмою бігали за м'ячем. Хоч давай їм кілька м'ячів, щоб вони розставилися на грищі й кожний зміг собі кілька разів копнути. Хто так грає футбол?!

Хотів я, щоб мій синочок став футболістом, але він знав своє. “Тато! (Він не відміняв слово “тато”). Тут вільна країна!” — заявив він, як старий політик. Малий, — а вже знав свої “права людини”!

Як тільки суддя почав головний матч проти “польських шкотів”, — *Білого орла*, в якому було більше шотландців, ніж поляків, — я грав з нашими футболістами на грищі: я “кивнув” би того півзахисника, я копнув би на праве крило, а не дозаду. “Левкууу! Подай Івасеві!” — кричу. Чи він почув мене, чи ні, але так зробив. Івась з

м'ячем галопує, помахуючи головою, як кінь. Захисник противника підкладає йому ногу, Івась на секунду тратить рівновагу, захитався, підбирає м'яча... Він жене на ворота... Воротар вибігає навпроти нього... Я аж вискочив на лавку й помагаю йому: "Івась, голя! Івась, голя!!!" У повному бігу він б'є... М'яч пролітає мимо воротаря... мимо воріт... З розчарування я захопився руками за голову й безвладно гепнув собою об лавку, аж кості заболіли.

Раптом почув я поштовх у правому боці. Я підніс голову. На мене дивилося двоє сердитих сірих очей; на овалному гладкому обличчі губи ритмічно цяпали, жуючи гуму. "Напасть на гладкій дорозі", — подумав собі, відвертаючися вбік.

— Друже, що ви тут вигукете, мов пастух на пасовиську!? Що, ви вже так скоро забули, хто ми? Забули, що ми політичні емігранти, українські амбасадори у вільному світі? — Його різкий голос колов мене образою. — Як ви поведетеся? На вас дивляться всі люди!

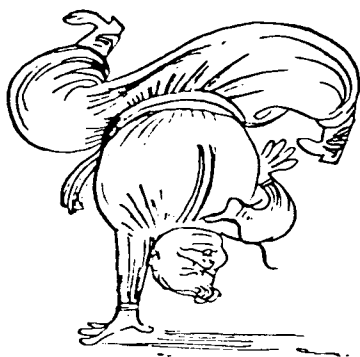
"Як мені вийти з цієї ситуації? — думав я, втягнувши голову в плечі, рівночасно старався затримати спокій та інтелігентний вираз. — Амбасадор? Хіба амбасадор *Вільного слова*, яке розстелив на лавці," — підсміхався я з себе.

— *Коман, Джонні! Шут! Шут!!!* — загриміло над моєю головою. Стоячи на лавці, горлав по-англійському наш "амбасадор". Який хитрун! Замаскувався і ніхто не знатиме, чи він "амбасадор" чи "політичний емігрант", навіть англійську газету *Глоуб енд Мейл* постелив на лавці!

— *Комон, Джонні! Комон, амбасадор!* — почав я собі вслід за ним злісно кричати, аж почув поштовх у лівому ребрі.

— Що ти здурів? Та то варіят, я його знаю, — говорив мені до вуха мій приятель. — Хочеш з ним відкривати амбасаду? — підсміхнувся.

І через таке "амбасадорство" я не побачив, як Івась таки забив голя. Добре, що наші виграли!

Культобмін

“Культобмін!” — громом рознеслося по наших поселеннях. Наша завіса, за якою ми собі жили, ходили на академії та концерти, любуючися красою нашої пісні, подивляючись наші неперевершені танці, роздерлася.

Що робити? Йти? — Тягне до свого рідного, хочеться побачити хоч частину свого з України, такої далекої та майже недосяжної. Не йти? Може це новий хитрий гачок, закинений на політичного емігранта?

Перший обізвався до мене мій приятель, той від мистецтва. Прийшов, ступаючи ногами, мов на ходулях, і вимахуючи руками, неначе вони були прив’язані до плечей шнурками. Мені не хотілося вірити, що він у старому краю танцював у якомусь ансамблі.

Тепер він сидів у нашій кухні й “читав” мені ще одну лекцію з циклу культури й мистецтва. Він навіть тішився з культобміну.

— Наша культура така сильна й красна, що не боїться ніякої конкуренції, — розговорився він.

— Навіть конкуренції з балеринами з оголеними грудьми з африканського балету? — запитався я, доливаючи до його чарки віскі.

Він зневажливо махнув на мене рукою. Побачивши у дверях мою “мисткиню”, кінчик його тонкого носа почервонів, зраджуючи його емоції. Вона відповіла кокетливим поглядом, поставивши на стіл тарілку з навздож порізаними квашеними огірками з нашого городу.

— Не мішай культури з сексом? — відрубав мені. — Дай мені гроші на квитки. Підемо на концерт? — спитався моєї жінки.

На його велике розчарування жінка “кокетливо” викрутилася, що насправду не може піти на концерт.

Зараз на другий день, мені на біду, заїхав мій товариш, той від політики. Хотів, щоб я йому товаришив до книгарні. Я радб погодився, бо хотів купити нову газету й подивитися на словники. Одначе, йому не йшлося про книжки, а як тільки я всів до його авта, він почав розмову про культобмін. Коли я йому спімнув, що вже маю квитки на концерт, він розсердився і піднесеним голосом майже кричав: “Це культобман для наївних людей, які даються злапати на хитрий гачок старшого брата для фінансування угроблення вільного світу. Вони опиняться на самому споді того гробу...”

Я пробував його заспокоїти, що наша культура така сильна, що ніякої конкуренції не боїться, не настрашиться навіть оголених дівочих грудей африканських балетів, що ми й так нічого не змінимо, тому треба нам використати кожну нагоду для пропаганди нашої національної справи...

Його чоло піднеслося в одну велику зморшку, аж коротке шпакувате волосся настобурчилось на його голові, мов шпильки їжака.

— Наша культура? Українське мистецтво? Всі репортери писатимуть, що це *рашієн* балет! — вигукнув він уже втретє проїжджаючи біля книгарні. Втихомирившись трохи, він зупинив авто на бічній вуличці й буркнув до себе: “Де ми опинилися?” — і, закинувши головою в мій бік, додав: “Пощо ти тут сидиш і нічого не кажеш?”

Повернув він прямо додому, забуваючи про книгарню. По дорозі мовчав. Коли завернув на мою вулицю, скрутив свої губи в трубку й притишено, неначе нас хтось міг підслухати, мене остерігав: “Американські агенти фотографуватимуть кожного, хто йтиме на концерт. Як захочеш відвідати свою куму, тебе не пустять до Америки”.

Він знав, що я маю для неї тепленьке місце в кутику мого серця.

— Як мене не пустять до куми, то мою куму пустять до мене, — відповів я без надуми, відразу докоряючи собі за нетактовність.

Я не був радий, коли прийшов день концерту, отягався збиратися. Навіть жінка завважила мою млість і серйозно порадила: “Що, тебе політика гризе? Чи може ти боягуз? Як так, то натягни чорні окуляри й тебе ніхто не пізнає”.

Я не знав, чи вона жартувала з мене, чи дійсно, вживаючи своєї жіночої логіки, хотіла мені допомогти, і я вже мав на язиці для неї гостре слово. Ситуацію врятував гудок автомобіля мого приятеля. Я кинувся шукати своїх окулярів від сонця. Як звичайно, коли людина щось дуже потребує, не може те знайти, так і тепер було. На щастя, під рукою були жінчині окуляри — на всякий випадок ліпше мати щось, ніж нічого.

По моєму приятелеві теж видно було непевність, але він заспокоював себе балакучістю, повчаючи мене, як розмежовувати мистецтво від політики: Як будуть грати радянський гімн — не встаємо, бо це не наш національний гімн; як будуть танцювати чужі танці — не оплескуємо; як будуть танцювати наші — побачимо!

У величезній спортивій арені повно людей. Деякі сидять у плащах з піднесеними комірами, втягнувши шию у плечі. Не один одягнув темні окуляри. Відвернувшись від свого приятеля, я хотів незаметно одягнути окуляри моєї жінки, але вони були замалі.

Балетмайстер Вірський склав свою програму вміло й ефективно: Наперед балет танцював танки вірменські, грузинські, російські... на кінець найкращі — українські. Величезна оркестра, як загриміла гопака, мною аж підкинуло. Як дівчата замаяли барвистими українськими строями, як хлопці вдарили “в закаблуки”, я мало не зірвався на ноги й собі не загуляв. Своє піднесення

втихомирював тим, що під кріслом тупцював черевиком. Інші давали волю своєму захопленню. “Біс, біс! Браво! Браво!” — кричали. Два ряди передо мною якась жінка так замахала руками, що аж їй злетіли чорні окуляри. Наші погляди зустрілися. Вона дурнувато розсміялася й вигукнула моє ім'я, яке заглушили оплески.

То моя кума аж з Америки приїхала на концерт! Усе пропало! Тепер і її не пустять до мене!

Люди до всього привикнуть, так привикли теж до культобміну. І я вже сприймав спокійніше, коли на гастролі приїхав київський ансамбль ім. Вірьовки. Він ставив чисто український концерт, то й мій приятель, той від політики, хотів “на пробу” подивитися зблизька на пропаганду.

На концерті найбільше сподобалася мені пісня *Циганка полюбила Іванка*. Такого високомистецького виконання я ще не чув, і, мабуть, ніколи не побачу. Дует співали великі артисти. Їхні голоси дзвеніли, немов у широкому степу, а хореографія пісні! Міміка лица, жестикуляція і кожний порух тіла оживляв пісню. Я бачив на сцені справжню циганку з її Іванком! На “біс” і “тричі” вони точнісінько повторили, як перший раз, кожний куплет без найменшої зміни.

По концерті сталося таке, що, мабуть, теж більше не повториться — люди вільно йшли за сцену зустрічатися з артистами, забирали їх до своїх домів. Хотів я піти за сцену, але мій приятель мовчки попрямував до виходу...

В суботу був концерт, а в неділю по полудні жінка післала мене по молоко. В крамниці на розі нашої вулиці застав я товстого Івана, якого всі називали “громадським діячем”, бо він любив багато говорити й всюди впхати свого носа. З собою він привіз двох артистів з ансамблю

ім. Вільйовки. Власник крамниці, маленький рухливий чоловічок, “робив вражіння” перед незвичайними гостями.

— Подивіться, як тут усім поводить, — співав він тонким тенором, — я без centa приїхав до Канади, а тепер це моя крамниця; я — капіталіст. Він робить на фабриці, — крамар тицьнув пальцем на мене, — а вже має свою хату й авто; він — робітник. Іван має тільки чотири кляси, а вже є юнійним діячем; він — соціаліст...

Артисти одним вухом слухали белькотання крамаря, а очима водили по крамниці.

— Як грає київське *Динамо*? — змінив я тему, звернувшись до високого, який вже носив волосся по-модному, “патлато”.

— О, ви знаєте *Динамо*? — врадувався низенький з чорними очима. — Ми болільники футболу.

— Ну, да, команда наша стала чемпіоном Радянського Союзу, — докинув високий.

До крамниці забіг малий хлопець і купив собі *болпен*. Іван стрепенувся, немов якась несподівано різка думка прошила його голову. Він витягнув з задньої кишені штанів грубий чорний пулярес і купив артистам по дві кулькові ручки (тоді я вперше почув, як називається в українській мові *болпен*). “Капіталіст” великодушно від себе подарував їм ще по одній ручці. Я хотів їм щось теж купити, але поки надумався, вони вже були надворі, бо мусили приїхати до готелю на п'яту годину — а за прогул знаєте, що їх чекає.

Виходячи, Іван виправдувався, що привів їх сюди, бо не знав, що мав робити з ними по обіді.

— Де ти був з ними на обіді? — спитався я зацікавлено. — Певно в *Роял Йорку* на *стейках* і *скачу Чивас*?

— *Роял Йорк*? — дивувався Іван. — Я їх взяв на обід до *Одеси*. Хотів їм показати, як ми тут живемо й що ми все маємо українське, навіть українські пироги такі самі, як колись варила вдома мама, — Іван задоволено засміявся.

“Та ніби так, — гадав я собі, повертаючися додому. — Наш культобмін найкраще відбувається при наших варениках, бо вони, мов євшан-зілля, завжди нагадують нам, чиї ми діти.”

Само собою... суєта

Потелефонував до мене мій приятель, той від мистецтва, кажучи, що може замовити нам до театру дуже добрі місця на знамениту комедію. Як зразковий чоловік, я відразу зголосив його пропозицію своїй жінці, яка дуже зраділа. Вона любить добру комедію, хоч в хаті ніяких комедій не терпить. Я негайно замовив квитки в першому ряді, маючи нагоду бодай раз у житті сидіти, як *V.I.P.* Мою розмову по телефоні почула жінка (вона має знаменитий слух) і до мене:

— Волтер, ти замовив квитки на п'єсу?

— Замовив, — кажу їй, — або що? Ти хотіла йти.

— Або що? — наслідую мої слова — це злий знак. — І в першому ряді?

— Або що, не вільно нам сидіти в першому ряді? Може б ми бодай раз сиділи поміж “дуже важливими особами”, як кажуть в англійській мові? З першого ряду добре видно і чути, — стараюся її переконати.

— Чути і видно? — піднесла вона голос. — Не роби мені комедії, ще поки її не побачив. Переміни ряди! — наказала.

Я не розумів, чому вона не захотіла сидіти в першому ряді, бо моя жінка любить показатися з найкращого боку. Може я не пасую на такі місця? І я виконав наказ, як годиться зробити зразковому чоловікові.

В театрі при вході до фойє я подав впорядчикові квитки, які він передер. Між людьми моя жінка така мила, така приємна до всіх, навіть до мене. Задзвонив дзвінок, щоб входити на залю. Я по кишенях за відрізками квитків, а їх не можу знайти. Жінка поглянула на мене з-під лоба й

сказала до впорядчика: “Наші місця — 17 і 18Ф”, — а до мене: “Бачиш, який ти? На тебе не можна надіятись. Що б ти робив без мене?”

Я сидів, мов на шпильках, ще раз перешукав усі кишені, бо буде встид, як ми сядемо на неправильних кріслах, а хтось прийде, і треба буде вставати. А біля нас сама сметанка: голова КУК, священники, громадські діячі, молодь. Тут більше молоді, ніж, на святі державности, навіть є діти, я завважив.

Врешті світло згасло, почалася гра. На сцені показували, як приблизно сто років тому жила на хуторі в Україні сім'я: батько, мати, чотири сини і наймолодша дочка. Очевидно, найстарший син був підстаркуватий і так виглядав, але мав ще молоду жінку, з якою господарив на хуторі, два його брати поженилися з панями; один взяв собі жінку з песиком, а другий дочку генерала. Четвертий не був жонатий.

Вони ще мали сестру, яка приїхала з гімназії на вакації. Як кожна дівчина, вона гедзилася, показувала різні примхи, особливо, як поблизу був молодий учитель з сусіднього села. Він спеціально найнявся на роботу на хуторі, і тепер залицявся до студентки. Грала вона свою роль, немов була *тінейджеркою* в Канаді, хоч дія відбувалася 100 років тому в Україні. Підлітки завжди й усюди однакові. (Шкода, що на виставі не було нашої Тусі, а то впізнала б себе, як у люстрі.)

Артист, який грав роль зятя генерала, на мою скромну думку, виглядом не надавався на таку персоніфікацію, — хоч він причепив собі чорну бороду, але добре було видно, що він застарий на таку роль. Він теж нервово поведився, ніби був під наглядом своєї справжньої жінки — він сам зрадився, бо глипав в один кут залі,— а як він пробував показувати “панські жести”, вони якось йому виходили штивно. Коли він “ноншальянтно” витягався на кріслі, воно розгойдалося, немов від вітру, заскреготало, мов гальми автомобіля, і він розмашисто опинився на підлозі, на радість глядачам, які не пожалували йому оплесків за таку вдалу “комедію”.

Інші артисти також грали знаменито, навіть песик знав, коли мав гавкати, а коли сидіти на руках тихо. Я

щойно пізніше додумався, що актриса певно його за хвіст потягала, як він мав обзиватися. Найбільше сміху викликав хитрий мужик, який раз-по-раз повторяв фразу, часто зовсім недоречно: “Само, собою”. Це мені піддало ідею так само відповідати моїй жінці, як вона зажене мене в сліпий кут: “Само, собою”.

Суєта (так називалася п'єса) — ніби суєта (я щойно вдома заглянув до словника, щоб довідатися, що це слово значить по-літературному), але не зовсім суєта; ніби комедія, але не зовсім комедія. Два брати, що одружилися з “панями”, зовсім попали під їхні пантофлі, крутили хвостами, як той песик, вдавали, що вже не розуміли ні батька, ні матері, ні брата, не пам'ятали, звідки вийшли, своє стало їм “незрозумілим” — зовсім “опанщилися”. А чому приїхали зненацька на хутір додому? Напевно були б не показалися, якби їхнім “паням” не було забракло грошей. Це діялося сто років тому. А як тепер?

Тільки четвертий син дивився на все згори, він хотів бути артистом, і тому для нього все було “суєтою”. Йому легко було так говорити, бо він ще не був жонатий.

Всі насміялися доволі з комедії, з гри акторів. Моя жінка задоволена, спиталася мене, вже зі звички: “Чи не була гарна комедія?” — Я хотів їй відповісти, як той хитрий мужик з п'єси, крутилося вже мені на кінці язика... але в той момент забув. Нагадалося мені щойно в понеділок, як я їхав вранці до роботи й запхав руку до кишені по квиток до підземки. В ній намацав дві карточки — це були відрізки квитків на *Суєту*.

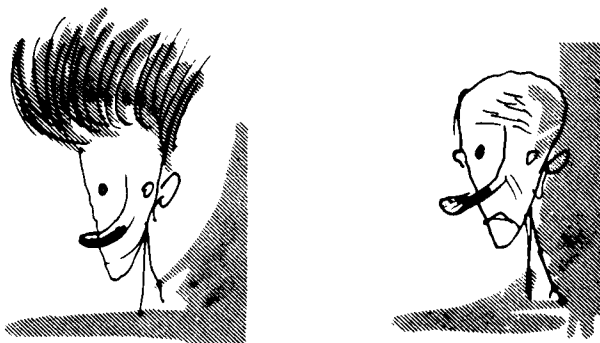
“Само, собою, — пригадалося мені, — суєта.”

У православній церкві

Прийшовши з роботи, ще навіть не сів за стіл їсти, як жінка відразу мені наказала, щоб я завтра пішов до фризiera. Коли вона мене посилає до фризiera, це значить, що щось важливе відбуватиметься в нашому житті.

Моє "ходження" до фризiera не якесь собі буденне явище, як здається мільйонам мужчин; між моїм фризierом і моєю дружиною існує спеціальний стосунок, який психологи по-модерному називають "кохання-ненависть". Цей зворот якийсь не дуже приємно звучить в нашій мові, може тому, що ми не мали свого славного психiятра, як Фройда. Лiпше це пояснити тутешнiм

Було колись — не вернеться...

зворотом: *лав-гейт*. Відношення моєї жінки до фризiera переважується більше на сторону *гейт*. Ось в чому справа.

Як знаєте, тепер зайшла мода на довше волосся для людей чоловічої статі, а воно в мене сивіє. Коли жінка посилає мене до фриз'єра, завжди наказує, щоб він мене не підстригав дуже коротко. Я це кожний раз говорю йому, але він не звертає на це уваги, і підстригає коротенько, доказуючи, що він дає тільки найкращу обслугу своїм *кастомерам* (чи клієнтам) і тому мені обтинає сиве волосся, яке росте в долині, бо тоді я виглядаю принаймні на десять років молодшим. Він має характер!

Зате моя жінка воліє нову моду, замість штучної молодости, й взялася на спосіб — посилає мене до фриз'єра принаймні на два-три тижні перед тим, коли маємо кудись іти, залежно від важливості ситуації. Каже, що я мушу виглядати, як "люди", коли йду між людей.

Коли я прийшов від фриз'єра на другий день, вона мене кругом оглянула й сказала: "Тим разом *нот бед*, — не зле. Цього року йдемо на Великдень до православної церкви."

Бачите, вона православна, тому часом вибирає православну, а часом католицьку церкву — не знаю коли яку. Православну може тоді, як більше нагрішу.

Я не протестую, бо ніби після собору, який скликав мудрий папа Іван 23-ій, йти до православної церкви вже не рахується дуже тяжким гріхом для греко-католика зі старого краю чи для українського католика на еміграції і, мабуть, не мусиш сповідатися. Щодо сповіді я не дуже певний, але не маю кого спитатися.

Я вже бував у православної церкві, але якось, як в церкві, не дуже до всього приглядався, не дуже звертав уваги. Аж останній раз, коли ще й відправлялася панахида, я став уважніший і здивувався, що все відбувається так само, як в нашій церкві, а як не точно так, то зовсім подібно.

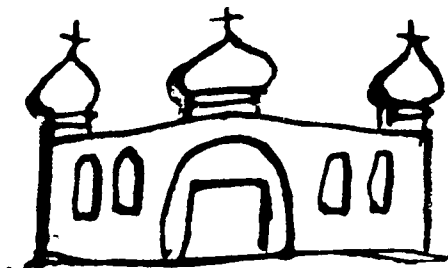
В церкві, як Пан-Біг приказав, мужчини стоять по правиці, — як було в старому краю, — а жінки — по лівиці, хоч по жіночій стороні не було ані одного мужчини, а по чоловічій — не так. Тут уже жінки стояли гордо поміж мужчинами, мов пави між горобцями. Гадаю, що самі подумаєтеся, куди пішла моя жінка.

Непомітно поглянув я на хори, звідки лунав приємний напів відправ, подібний до католицького співу, хоч ніжніший, делікатніший.

А люди, як люди, всі однакові. Коли стоять, то стоять у різних позах, а хай тільки хтось один сяде, всі сідають за ним, як на наказ у війську. А коли один встане, бо так вимагає обряд, тоді не всі встають нараз, отягаються, ніби не вірять, що він знає, що робить, і щойно як хтось поважніший встане, аж тоді повільно підносяться.

Молоденький священник говорив проповідь тоненьким голоском, якого я ледве чув — не ті вже літа. Я ще не мав часу добре зрозуміти, про що він проповідує, як він уже скінчив. Після Служби Божої я запитався жінки, яка була проповідь, але вона щиро відповіла, що не знає, бо була на хвилинку примкнула очі. Я із здивування затиснув губи, що таке притрапилось моїй жінці, але нагадалася заввага мудрого проповідника, яку я недавно прочитав на релігійній сторінці в газеті. Він сказав: “Тепер уже не ті часи, що колись у нас були. Тепер люди дуже нервозні. Тепер рідко побачите когось, щоб навіть в церкві здрімнув.” — Усміхнувся я сам до себе з задоволенням, поглянувши ще раз на жінку.

Я ще був не закінчив своїх роздумувань, як треба було виходити, а католики твердять, що православні відправи тягнуться цілу неділю. А в православних майже все так, як в католиків. Нема нічого на перешкоді, щоб всім разом прославляти Бога. Чей же Христос не мучився тільки за католиків чи тільки за православних. — А може щось є? — нашіптував голос сумніву, мов від діавола, — Треба буде жінки спитатися вдома, бо під церквою незручно, а ще між православними.

Патріархальники

Відколи з'явилися в нас патріархальники й винесли цю велику проблему на громадський форум, в мене творяться труднощі й наростають сумніви, хоч читаю статті в пресі й ходжу на доповіді мудрих людей. Їдучи до роботи, боюся думати про це, — ану ж нагрішу так, що встидатимуся на сповіді своїх гріхів, а на роботі відганяю гадки, щоб не пошкодити машини — в духовних справах обережність не зашкодить. Хоч іди до жінки на пораду, але вона може мою велику проблему так легко розв'язати, що стане соромно. Ні, ще зачекаю.

Мій приятель, той від політики, радо дискутує на всі теми, а про патріархальників не видобудеш від нього ні слова. Він збуває мене тим, що радить читати *Гомін України*. Мені здається, що в духовних справах і він має страху, а може думає про своє майбуття (він старший за мене) — ану щось зробить зле, і там наш патріарх Йосиф стане на небесній хвіртці та сортуватиме — хто куди.

Про одне я тепер твердо переконався — нашу націю ніхто ніколи не поборе, не знищить, бо вона плододива. Як тільки щось нове вродиться, від нього виростають паростки, як гілки від зеленої верби над водою. Це підтвердили ще раз патріархальники: одні за патріархальним ладом, другі за помісним, треті за патріархом без патріархату, четверті за патріархатом без патріарха, п'яті за патріархатом в Україні, шості за патріархатом без Києва, сьомі... вже не пригадую — за такий короткий час геть перевершили навіть націоналістів.

Православні забрали теж голос, тільки такий

політичний, що я не певний, який: ніби вони не проти патріярхату, та й не за ним.

Слухав я американського єзуїта, який знає нашу церкву, наш обряд і Берестейську унію. Він приїхав з Святої Землі й радив нам не турбуватися патріярхатом, бо він нам належиться і його ми маємо, а треба нам журитися патріярхом — хто ним буде по патріярхові Йосифові? Додав при тім, що Ватикан забрав нам усе з Берестейської унії, а лишив тільки шкаралупу. (Це може підтвердити моя жінка, яка ходила зі мною на його реферати.) Московський патріярх писав листи до Ватикану з протестами. А народ подекуди заворушився, як китайці під час культурної революції. Страшно стає.

Не могу цього ніяк зрозуміти. Чей же, коли наш Патріярх приїхав до нас з катороги, всі його вітали, обожнювали. Навіть я, що волюю у таких ситуаціях стояти збоку, побачивши його зблизька у процесії, мало не вискочив на середину дороги й не поцілував його блідої руки, в якій він тримав хрест, але чомусь не відважився.

На великій футбольній площі зібралися десятки тисяч людей, щоб з ним молитися, його оспівувати. На лавці біля нас, з жінчиного боку, сиділи дві старші жінки, обі в білих капелюшках, з-під яких вузенькі пасма волосся світилися на сонці, мов біле павутиння, на руках білі тоненькі рукавички. Вони не могли ні на хвилинку всидіти спокійно, лиця їхні зраджували захоплення, збудження, перекидалися часто словами подиву. Вже й моя жінка з ними познайомилася, розмовляє. Я тільки дещо дочув. Вони приїхали аж з Чікаґо, з Америки, говорять тільки по-англійському.

— *Ю нов*, — тремтів голос першої, — *ват а гендсам грейт мен гі із!!!*

Єс, єс, вторувала друга в захопленні, шукаючи влучного виразу, — *гіз івен сек...* — не докінчила, немов перелякавшись своїх слів, закриваючи долонею свого рота, споглянула на мене. Певно хотіла сказати, що він має “харизму”.

Випрямлений патріяр стояв на трибуні в сяйві сонця, вітрець грався його сивою бородою на його аскетичному

подовгастому лиці, кремезний, високий, вищий на голову за всіх, що його оточували; білі патріярші ряси з великими червоними й чорними хрестами, золотий жезл в лівій руці вирізняли його від усіх — маєстатичний, немов статуя Мойсея, що ожила, заговорила до всіх всім зрозумілою мовою. Зрозумілою — Так. — Розуміти — розуміють, але чи слухають?

Нагадалися не так уже давні часи, коли взаємини між православними і католиками пробігали голими дротами високої напруги, коли велися “війни” старокалендарників з новокалендарниками, але й тоді всі молилися за нашого мученика, щоб милосердний Бог визволив його з каторги... А тепер? Подекуди моляться за Патріярха нишком...

Що мені робити? Не було ради, а тільки вдатися по пораду до мого дорадника в усіх справах. Вибравши відповідний момент при вечері, я згадав цю проблему. Вона споважніла при перших моїх словах, запалила цигарку, пустила понад мою голову кільце синюватого диму й серйозним голосом, мов з проповідниці, почала: “Ви, мужчины, мов діти, журитесь тим, чого не можете змінити, на що не маєте впливу. Чи це твоя справа сушити собі тим голову? Ліпше піди надвір і пороби порядки біля хати, на городі, не забудь повиривати з корінням молочай, щоб його жовті квітки знову не повилазили на нашому зеленому травнику перед хатою й не наробили нам встиду на цілу вулицю, як минулого року.”

Ой, Морозе, Морозенку

Дрімав я собі скритно, щоб жінка не помітила, а то вигадала б якусь непотрібну роботу в хаті чи біля неї; дрімав при музиці з української радіопрограми, і, немов мене колька в бік вколола, я підскочив, аж пружини в каналі заскрипіли. Почувши незвичні звуки, жінка вибігла з кухні, а я тільки витягнув руку на знак, щоб мовчала, бо вона любить своє докинути, не питаючися про що мова. Диктор докінчував: "... він наразі замешкав у готелі. Незабаром до Америки приїде сім'я Валентина Мороза."

Сталось щось, що не поміщувалось в моїй голові: звільнили Валентина Мороза. Я глянув на жінку. Вона стояла, мов заворожена, щобільше, роззявивши рота. Може й я мав відкритого рота, — не пам'ятаю.

Від того часу моя цікавість не мала меж. Хотів я довідатися, як він витримав усі тюрми й табори, як його випустили на волю, що він нам скаже.

Читаючи газети, (всі почав купувати) здивувало мене, що ввесь народ плакав, коли вперше зустрічав Валентина Мороза — плакали малі й старі, жінки й чоловіки, щось так, ніби за тим козаком Морозенком, — вся Україна на еміграції плакала. За тим плакали, бо мали причину, він був забитий, але цей Мороз між нами.

Нетерпеливо чекав я, коли він приїде. Пішов його зустрічати, був на демонстрації, на бенкеті. Коли зблизька глянув у його очі, сум з них заторгнув живе серце... і сльоза покотилася. А я на плач не легкий, не заплачу навіть тоді, як мені жінка в печінки влізе.

Вислухавши його промови на бенкеті, я прийшов до висновку, що Мороз великий націоналіст. Не маю я права

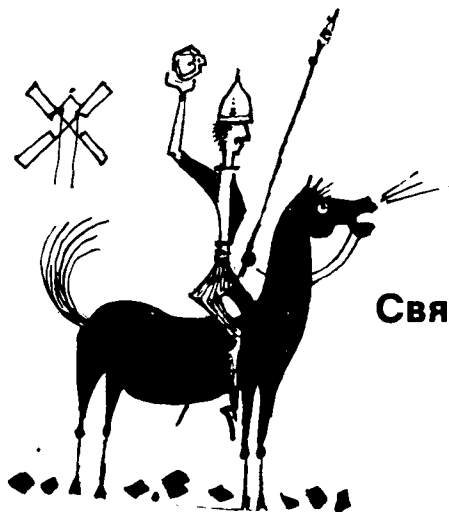
твердити, що він найбільший націоналіст, бо ми маємо багато великих націоналістів. Це ясно виходить з його промов, інтерв'ю, де би він не був. Давав він інтерв'ю по цілому світі, був в багатьох державних мужів, в нашого патріярха, навіть в папи.

З візитою до Ватикану не вийшло влад, бо Мороза не помістили на списку тих, що мали з папою авдієнцію. Така вістка мене здивувала, але не мою жінку, яка має на все готову відповідь: “Це дипломатія, — пояснила, — а з дипломатією так само, як позиками. Якщо позичиш комусь гроші, а не запишеш в адвоката, то це так і не так. Для тебе — так, а для заборгованого — не так, якщо він не схоче віддати.”

Я був дуже задоволений з мудрої відповіді моєї жінки — тепер мав до кого її прирівняти: вона говорила майже так мудро, як Мороз. А що Мороз говорив, усе мені сподобалося, мало голову, руки й ноги. Наприклад, він як православний, бажав, щоб нашого патріярха визнали не тільки православні, але й католики, хоч з католиками тяжко, бо Мороз їх ще добре не знає. Така порада розв'язала б усі наші проблеми, бо тепер люди не дуже ходять до церкви, священиків обмаль, а якщо б православні об'єдналися з католиками, то і людей в церквах було б більше і грошей збирали б більше. Він ще вважав, що всі менші націоналісти повинні підпорядковуватися більшим націоналістам, щоб були тільки одні, більші націоналісти. І кожний знає, хто більші націоналісти. Тоді напевно й демократи об'єдналися б для рівноваги сил з націоналістами, бо дотепер, як одні, так і другі втримують тільки свої внутрішні рівноваги.

Одне, ніби щось віджиле, почало мене трубувати, відколи приїхав до нас Мороз. Час-від-часу щось в мені бриніло, мов розстроєна струна політичного емігранта, ставало ніяково, що я став Волтером, бо *Сар* не моя вина, а Мороз не називав себе ані *Фростом*, ані *Валентайном*. Але як я прочитав, що Морозового сина кликали на молодечому з'їзді в Америці *Валентайном*, я заспокоївся і мій Волтер не здавався таким великим прогріхом.

Лицарі

Святослава

“Вісімдесяті роки належатимуть до *Лицарів Святослава*”, — сказав професор Валентин Мороз, дисидент, який став скоро славним, всі його хочуть побачити, послухати.

На його заклик перший вступив до *Лицарів* добродій М. Йому саме минула вісімдесятка, й він кожному в клюбі сеньйорів пригадував, що тепер настав час для вісімдесятників, — довідався я на роботі. Під церквою говорили, що до *Лицарів Святослава* записуються найбільше молоді дівчата, бо Мороз має на них якусь притягальну силу. — “*Секс апніл*”, — докинув високий чоловік і почав продавати льотерійні квитки.

Мене дивували такі качки. Чей же Мороз хоче ввести нову політику, дати їй свіжий напрям, а в політиці все знадобиться: чи Падеревський не виграв Польщі на фортепіяні на світових сценах? Чи Львова не здобули польські батяри у темних завулках? Чи наш прем'єр-міністер Трудо не виграв вибори завдяки своєму *секс апніл*? З нетерпеливістю політичного болільника чекав я на заповіджене віче з *Лицарями Святослава*.

Валентин Мороз змінився на краще, відколи я його останній раз бачив: волосся підросло; очі позбулися сумовитого відтінку, стужавіли, збистріли; голос западав

у вуха з переконливістю, коли він сказав, що наші організації не виконують свого завдання як слід. Тому він заснував *Лицарів Святослава*, які як слід виконуватимуть усі завдання політичної еміграції за всі організації. *Лицарі Святослава* стануть сучасними націоналістами, які не будуть обмежені границями часу, території, мови. До них поставлена тільки одна вимога — чути українським націоналістом. Свої ідеї, думки, мислення будуть писати у журналі — вільній для *Лицарів* трибуні. І хто запишеться до *Лицарів*, не мусить виступати зі своєї організації, до якої належить, бо *Лицарі* мають місце всюди.

Цікавість охопила слухачів, кожний хотів щось сказати. Я набирався відваги собі виступити, завважити, що для молодих *Лицарів* не існує проблеми виписуватися чи не виписуватися з їхніх організацій, бо більшість з них до ніякої організації не належить; хотів порадити, щоб не конче все зачинати від початку, наново, бо в нас існують націоналісти, які мають свої організації з домами, оселями, барами; є і вільна трибуна — хіба *Вільне слово* не передруковує все вільно з інших газет?

Я не мав навіть можливості піднести руки, бо інші нетерпеливилися, випереджували мене, — найбільше оці "вісімдесятники", яким ці ідеї припали до серця й років. Одна добродійка, потрясаючи сивою головою, не опускала своєї руки. Врешті, взявши слово, вона заговорила таким кріпким голосом, що я аж стрепенувся: "Пане Морозе! — сердилася вона, — Ви тут ще не довго, ще не знаєте всього! У нас страшно! Тут кожний хоче бути міністром!"

Люди її оплескували. І за що? Це ж дезінформація, або їй здавалося, що вона ще в таборі переміщених осіб в Європі, де найбільше часу витрачалося на балачки про магістрів і міністрів. Не всі тут хочуть бути міністрами. От, ні я, ні ніхто з моїх товаришів і знайомих не хоче бути міністром. Щобільше, тепер, мабуть, ніхто нічим не хоче бути, а воліє ходити по прийняттях і мати *гуд тайм*. І тому я її не оплескував.

На сцені встав молодий чоловік, що сидів біля Мороза. Він *Лицар Святослава*, захочує других, розповідає, чому він став *Лицарем*: "Я ходив на університет, на якому

закінчив факультет політичних наук. На університеті я навчився одного — це те, що замало знаю. І що я тоді мав далі робити? Не буду ні на кого кидати бомби, бо не хочу нікого поранити чи вбити. До війська не піду, бо не люблю вранці вставати й не хочу будь-кого слухати. Тому записався до *Лицарів Святослава*.”

Я не вірив своїм вухам, я не знав, як реагувати: чи він говорить серйозно, чи жартує, чи може — так по-американському — “серйозно з жартами”? Шукаючи відповіді, я стурбовано глянув на Мороза — він спокійно сидів і сміявся. І мені стало смішно.

З-під сцени піднісся чоловік, менш-більш мого віку, відразу стягаючи на себе увагу слухачів. Він націоналіст від молодих літ, боровся в краю проти окупантів, боровся тут за патріархат, виховував сумівців, аж поки не відчув, що сумівці не дуже бажали собі, щоб він їх далі виховував. І приїхав Валентин Мороз. Саме в час! Його дочка заявила: “Тату, я захоплена Морозом!” — Він їй: “Доню, я тобі не бажаю зла, тільки добра. Йди за Морозом!”

Мені стало ніяково. Якась сила тягнула мене піти наперед, стати *Лицарем*, як той молодий американець, як той мій ровесник. Інша сила зупиняла мене, нашіптувала страх: “Модерні націоналісти — *Лицарі Святослава* не знають вимірів часу, просторів, мови. Ану ж моїй жінці сяде муха на ніс і мені заспіває: “Ти, лицарю, доки будеш вигрівати спину при телевізії? Сідай на коня і їдь у світ слави здобувати!” —

І що тоді? — Ні, я зачекаю на “вісімдесяти роки”. Тоді запишуся, так як зробив добродій М.” — рішився, прямуючи до виходу.

На святі незалежності

Кажи, не кажи, а жінки примхливі, — я ще раз переконався, коли зголосив своїй жінці, що наступної суботи відбудеться бенкет з нагоди проголошення державності України, а в неділю концерт.

— На бенкет піду, а на концерт іди сам, — відповіла жінка хрипливим голосом, обмиваючи тарілку в зливів в кухні. Я затурбувався її голосом — може знову перестудилася? Але нагадав, що недавно змінила сорт папіросів і вони, мабуть, ще їй не поплявдували.

Не хотів її допитуватися, чому не хоче йти на концерт, бо вона нерado вяснює свої децизії, але додумувався, що не хоче поминути бенкету, бо на ньому виступатиме Міс Флора, новий міністер закордонних справ, а нового прем'єр-міністра Клярка, який говоритиме на концерті, не дуже святкує. Але вже чергового дня казала мені купити квитки на концерт.

— Ти знову змінила думку? Що, погода поправиться? — вкусився я за язик, бо в неї погода — це слабкий пункт.

Вона не вийде на город, не перевіривши наперед, яка погода. Замість просто подивитися у вікно, вона вмикає телевізора й злоститься, що там заповідають погоду заповільно: розповідають цілу історію метеорології, подають температуру по цілій Канаді й Америці, морські хвилі, вигляди на довшу мету, в процентах прогнозу на атмосферичні опади, аж в очах потемніє, немов від снігової, але моя жінка й з тим дає собі знаменито раду, — вона вповні зурбанізувалася й змодернізувалася.

— Певно хочеш послухати нашого нового прем'єр-міністра, — докинув я обережно.

— Не слухати твого Клярка, а побачити Морін, — відповіла неохоче.

— Морін, Морін? О... дружина Клярка, — нагадав собі, — дуже самостійна жінка. Звідки знаєш, що вона буде на концерті? У програмці нічого не пишуть про її виступ.

— Морін напевно там буде. Твій Клярк наварив каші, — докоряла мені, ніби він мій син, — мусив податися до димісії, а тепер вибори — критичний час. Морін мусить з ним бути. Що ви, чоловіки, були б варті без нас, якби ми вас не пильнували? — нетерпеливилася вона.

На бенкеті Міс Фльора, суха висока жінка, говорила твердо, як належиться міністрові закордонних справ: СРСР напав на Афганістан, тому вільному світові треба показати свою силу й готовість супротивитися агресії; з притиском висловлювалася проти СРСР, за Афганістаном, немов Ярослав Стецько на вічі АБН. Очевидно й про Україну згадала.

На концерті, Джо Клярка, який мені завжди виглядає насуплений, з кучмою чорного волосся на голові, супроводив провінційний прем'єр Білл Дейвіс, бльондий, з усмішкою на квадратному обличчі, що зраджувало задоволеного успішного політика. І Морін прийшла.

Промову Клярка переривали часті оплески, майже кожний раз, коли він згадував, що Канада проти СРСР, стоятиме з Америкою, підтримуючи Афганістан, збойкує Олімпійські ігрища в Москві. Згадав теж і про Україну. А Морін не спускала з нього очей, готова прискочити до нього на найменший заклик.

— Дивися на Морін, — не втримуючися, шепнув жінці на вухо, — вона дивиться на свого мужа, немов очікує, що щось йому притрапиться.

— Бо вона його любить. Я також тебе з ока не спускаю, але тебе не можна впильнувати.

— Морін не була у фризієрки, — шептала товаришка жінки їй на вухо так голосно, що й я почув, — я так не вийшла б до крамниці по хліб.

— Подивися на її сукенку. Один гудзик вище коліна розщипився, і вона нічого собі з того не робить, — це моя жінка.

Про українську політику говорив пан Світуха з Оттави, який багато подорожує по світі, був навіть в Японії. Мені

почали клеїтися очі, насунулися спогади: колись на подібній імпрезі я зиркав, де сидить та дівчина, й комбінував, якби так з нею біля дверей при виході “ненароком” зустрінутися, хвилювався, чи вдасться мені... а тепер вона ось тут біля мене, а мені очі клеються. — Не дивуйся. Часу не зупиниш... В гостях з’їв добрий обід, випив чарку...

Я почув лікоть моєї дружини в боці... “Антанта не підтримала нас... — долітали до мене слова промовця, мов з-за стіни, — ... свобода неподільна”...

“Так, так, Антанта не підтримала нас... Який був її інтерес? В нас нема нафти, як в Ірані, а тої нафти з Дрогобича не стало б для Америки на один день... Свобода неподільна... Правда, але за гроші все можна ділити. Правду каже польська приповідка: “Люди для грошей все зроблять, задля грошей люди будуть навіть працювати”...

Нарешті виступив хор. Чудово співав. Я поглянув на другий балкон, де сиділи в одностроях пластуни і сумівці. Немов скрадаючися, вони, один за одним, зникали нишком в темноті.

“Якби в молодечих організаціях вбиралися у джінси та дозволяли на концертах рок, може наша молодь полюбила б свою рідну культуру?” — питався сам себе.

Труби, наставивши свої жерла, мов гармати на фронті, гриміли бадьорий марш, рухи диригента тонули в кольорах синіх шараварів, у мереживі вишиваних сорочок і довгих червоно-жовтих спідниць цілого з’єданого хору, в якому голоси сопранів і альтів пробивалися виразно, високо, з-посеред звуків труб і співу басів та тенорів.

“Прекрасне свято державности! Ще такого за моєї пам’яті не було, щоб аж двох прем’єрів було присутніх. Якби так СРСР нападав на якийсь новий “Афганістан” тоді, як припадають вибори, наша справа не стояла б погано. Тільки, щоб совети не прямували на Канаду.”

— Вип’ємо, щоб наша незалежність не залежувалась!

Караванські

Я маю “слабість” до дисидентів. Не знаю, відколи я заслаб на неї, але навіть моя жінка це запримітила. Бо коли з'явиться в нашому місті новий дисидент, вдома мене не втримає ніяка сила. Жінка каже, що це почуття вини політичного емігранта й дивується цьому явищу, бо вважає, що я вже давно перестав бути “політичним”, не тільки до політики, але навіть до неї. Вона десь ще вчитала, що мужчина також переходить “зміну життя” коло п'ятдесятки, і тому заспокоїлася. Знову мій приятель від політики має іншу теорію. Він каже, що я маю слабкість до дисидентів тому, що не можу бути дисидентом у себе в хаті.

Та ось приїхали нові дисиденти. Караванські. Ніна і Святослав. Я став невсидючим. “Знов тебе дисидентська гарячка напала”, — зауважила моя жінка й знизала плечима. Був я, коли їх КУК вітав, був я на зустрічі організацій, був я на вічі з ними, був я, як їх гостив Визвольний Фронт. На цей бенкет навіть моя жінка пішла, бо вона також часом любить десь показатися між людьми.

Перед тим чув я і бачив Леоніда Плюща і його дружину, генерала Григоренка, Валентина Мороза і Раїсу Мороз, Надію Світличну, Вінсів і тепер Караванських. І якось завжди мені дивно. Кожний з них інакший. Інакше виглядає, інакше промовляє, інакше дивиться, навіть інакшим акцентом говорить. А всі ніби дисиденти і за одне боролися. Сказав я це своїй жінці, а вона мала готову відповідь: “А то тому, що вони дисиденти. Це так, як жінка — не може добре чути, коли зустріне іншу жінку в такій самій сукенці, — і додала, — якби вони не відрізнялися один від одного, то не були б дисидентами, а були б політичними емігрантами.”

Ну, й Караванські інші. Вони обоє всюди виступають. Ніна дуже добрий промовець. На все має відповідь. І так скаже, що ніхто нічого не може закинути. А Святослав виглядає втомлений. Думаю тому, що він поет. Але коли я це сказав жінці, вона відразу мені відрубала: “Та він 30 років відсидів. Що ти хочеш, щоб він тут зараз польки вигулював?” А я так собі гадаю: “То правда. Я зі своєю жінкою не цілих 30 років перебуваю, а всі мене питаються, чому я такий змучений. А що він?”

І тут якраз оркестра заграла польки. Не мав якось серця брати жінку до танцю, хоч люблю польку.

Караванський видно не любить багато говорити. І так якось мимохіть промайнула мені грішна думка: “Був би добрий священник”. Він, щоправда, скаже щось до речі, а більш складні питання передає своїй дружині. В них таке сімейне порозуміння, як в мене з жінкою. А потім прочитає, виголосить кілька своїх поезій. І люди це люблять.

Ось, що мені запам'яталося. На зустрічі з нашими організаціями читав він свій вірш про весілля. Надхнення йому піддав лист до табору з Канади, в якому його кореспондент писав, що збирається женитися. Це жартівливий вірш. Добре знає, що то значить оженитися. То вже не буде те, що було. Навіть, як жінка на овес скаже, що то гречка, треба казати, що то гречка. Це важко переповісти, але люди сміялися, бо люди люблять посміятися, після того, як добре попоїдять і поп'ють.

Там ще були прийшли представники афганців, які говорили, як державні мужі, що будуть нафтою воювати. Їм у відповідь Караванський сказав, що президент Картер повинен дати Брежнєву ультиматум: “Виведи свої війська з Афганістану, а як ні, то до 24 годин, я забираю Кубу.” І, на моє здивування, люди вибухли сміхом, як на той його вірш, хоч Караванський говорив серйозно. Коли я це жінці переповів, вона мені вияснила: “Очевидно, люди мають сенс гумору. Вони знають, що це *біг джовк*, бо Америка на таке не відважиться, і тому сміялися”.

На бенкеті Визвольного Фронту Караванський говорив також коротко. Сказав, що треба підтримувати

Гельсінкську групу в Америці, бо вона є представництвом Гельсінкської групи в Україні.

Розповів також про свій словник рим, який він склав у таборі — тобто такий словник, в якому слово із словом римується, як в *Кобзарі* Шевченка. От, собі гадаю, було б добре мати такий словник в хаті. Купив би, якби навіть 50 долярів коштував. От, жінка мені щось скаже, а я їй римою відповідаю. — Ось, вона мені: “Йди сніг відкидати!” А я їй: “Хочеш знову мене з хати виганяти?” — Але з цим словником напевно вийшло б більш поетично. Шкода, що цей словник йому відібрали.

На цьому бенкеті все було дуже гарно. Їсти було багато. І пити. Оркестра грає голосно. Пані були повдягані в пишні сукні: довгі, і короткі, і такі посередні. Були в мінках й інших хутрах. Панове мали токсіда і пухнаті сорочки. Навіть пані Караванська на кінець промови сказала, що не певна, чи те, про що вона говорила, відповідало такій елегантній нагоді. При нашому столі одна пані сказала, що Ніна гарно виглядала, відповідно до бенкету, а інша жінка хотіла підійти до Караванського й шепнути йому на вухо, щоб другий раз на бенкет надягнув краватку.

Хоч пізно, бо вже вдома, це піддало мені ідею: “Втратив добру нагоду. Треба було мені прилюдно скинути свою краватку — я її так не люблю, — а з мене взяли б приклад більше людей. І таким чином задемонстрували б солідарність з дисидентами, з воюючою батьківщиною.” — Але потім собі подумав: “Добре, що так не сталося, бо жінка мені купила нову краватку спеціально на цей бенкет.”

У тому моменті прояснилося мені в голові, чому в мене слабкість до дисидентів? Тому, що я хочу здибати такого дисидента, який би був такий самий, як ми тут — емігранти. І тоді я напевно заспокоївся б, бо врешті знайшов би духовний зв'язок з Україною.

Бідна та Канада

Мабуть, ніхто не перечитиме, що в житті людини велику ролью відіграє дискусія — обмін думками, тільки треба пам'ятати, що до корисної дискусії потрібно добрих дискутантів. Я маю щастя, бо маю найкращого дискутанта, який “обмінює” мене своїми думками, підкріплюючи їх сильнішими аргументами, ніж колись Сократ викладав своїм учням.

Мій плян на сьогоднішній вечір був наступний: повечеряти, послухати *Пісні України*, подивитися на бейзбольний матч на телевізорі, а потім побачимо. Тепер я ще зацікавився бейзболом, відколи моя донечка пояснила мені головніші правила цієї гри — вона все знає, як моя кохана жіночка: як бейзболіст відіб'є м'ячика поза огорожу грища, тоді дружина забиває, сказати б на футбольній термінології, “голя”. Правду сказавши, мене більше інтригує поведінка гравців, ніж сама гра. Вийде гравець на своє місце й поки вставиться у позу для відбивання м'ячика патиком, який називається *бет*, руками обмацує найнеможливіші місця свого грішного тіла, а якщо ще жує тютюн, то й сплуне два-три рази. І кожний гравець має свій специфічний стиль обмацування та свою позу. Все це показують з усіма деталями на телебаченні. Якби я мав такий свій “стиль”, жінка не пустила б мене між людей. А бейзболістам усе вільно!

Прийшовши з праці до хати, я не сподівався, що мій плян змінить моя “спортсменка”, яка закидає мене м'ячиками, як *пічер* в бейзболі, видалюючи мене з гри чи, як кажуть у спортивному жаргоні, *страйк авт*.

— Бідна та Канада, — почала вона.

— Чому бідна? — перебив я нерозважно, — Дивись на себе, зле тобі?

— Ти ніколи не мав відчуття, — поправила волосся лівою рукою, — дивись довкола себе, що діється, слухай, що мудрі люди кажуть, читай, що пишуть, а не тільки впхай носа у спортову секцію газети.

— Я не розумію, чому Канада бідна? — продовжував я, бо бачив, що жінка не збирається підігрівати вечері.

— Найперше, Канада не має добрих провідників, — виглядає, що дискусія буде довша,

— Як не має? А хто є П'єр Трудо? Джо Клярк? Браєн Мальруні? — не здавався я.

Вона дивилася на мене своїми “мудрими” очима, ніби на малу дитину, що не знає, що говорить.

— Та Трудо оскардила його дружина Маргарета.

— А що Трудо винен, що вона така? Я теж не винен, що ти така, яка є, — відповів я з певною дозою задоволення.

— Вина тільки Трудо. Де він мав очі, як її сватав? Він поважний прем'єр-міністер Канади, а вона — *фловєр герл* могла б бути його внучкою. Хай тепер їсть, що собі наварив! Бідна дівчина, — і мало що жінка не розплакалася.

— А що поганого з Клярком? — я пробував змінити тему.

— Що поганого з Клярком? — вона вже реготалася дзвінким сміхом. Як їй легко перейти від плачу до сміху.

— Та Клярк завжди насуплений, надутий, мов *чипманк*. Який з нього політик, як він поза своїми *Вєстами* ніде не був? Раз поїхав до Африки й мало не впав у водопад. Він небувала людина.

— Бувалий чи небувалий, кожний політик має своїх дорадників, — хотів я боронити чоловічу стать.

— Так, так, він має дорадників, — перебила вона мене, виявляючи підозріле захоплення. — Знаєш, хто його найкращий дорадник? — запиталася і, не чекаючи на мою відповідь, додала, — МекТір.

— Хто є МекТір? Я не читав про такого міністра, — питався я здивований.

— То не він. То вона. То його жінка, дружина, як я твоя

жінка, — говорила вона з запалом. — Якби не вона, то Клярк ніколи не став би був прем'єр-міністром. Це вона ясно виявила в одному телевізійному інтерв'ю: “Мій уряд”, хоч потім поправилася, хоч не мусила, додаючи, “Наш уряд”.

— А чому вона не називається Клярк?

— Тому, що мудріші від чоловіків жінки не змінюють свого дівочого прізвища, бо вони хочуть затримати свою незалежність. То тільки я така дурна — змінила своє на Цапа.

— А твоє ніби було краще? — для мене було вже забагато. — Ніби Ворона краща за Цапа?

— У нас люди казали: “Дурний, як цап”.

— А в нас: “Крякає, як ворона”.

Їй повернулася попередня сердитість, а ясні очі розширилися, набрякаючи сльозами. Не довівши моєї дискусії навіть до найновіших часів провідництва, я зробив єдине, на мою думку, правильне рішення.

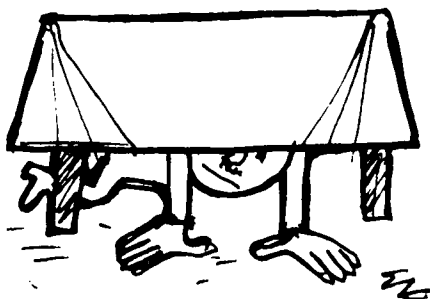
— Перепрошую, кохана, я забув, що домовилися із своїм товаришом вперше піти на матч бейзболу. Мушу спішитися, бо пізно, — заявив я, встаючи, — там і повечеряю *гот догом*.

“Найгірше, як до мудрої дискусії закрадеться, як бандит поміж мирних людей, політика, — думав я собі по дорозі. — Мав я такий чудовий плян: *Пісня України*, бейзбол на телевізорі, а згодом... А тепер? Треба погодитися з політичними реалітетами...

Політична розмова

Самовизначення Квебеку

“В своїй хаті своя правда”

Мене знову напала хандра, яка потягнула за собою безсонність. Каже мені мій приятель, той від спорту, що тепер хандра перестаріла, як фіякри в старому краю, тепер люди дістають модерну хворобу — депресію. Щоб її оминути, треба грати в теніс, бігати по парках або принаймні йти кожного дня на прохід з псом. Саме добрі поради для мене: пса не маю, бігати задихаюся, а грати в теніс? З ним?

Одначе я ліпше знаю: моя хандра не перестаріла, але вже знає мене, як жінка мою кишеню, вона підсядеться, залізе мені в голову й там загіздить, як вивірка в дуплі — хоч виганяй, мов злого духа. Спочатку не знаю, звідки вона береться, що мене турбує, щойно через день-два ясно стане. Так і тепер: провінція Квебек не дає мені заснути, трубуюся нею, немов своєю хворою дитиною. Квебек хоче відділитися від Канади, хоче самовизначитися. А потім що буде? — теревениться мені.

— Там тепер при владі партія така, що не можна визнатися, навіть з газет і з телебачення не довідається людина: ніби трохи націоналістична, ніби соціалістична, ніби марксистська. І що буде, як Квебек самовизначиться? — Може прийти там до влади якийсь Кастро й буде ще одна Нікарагуа. — А в партизанщину вже не хочеться іти.

Як виглядає, квебекці також незадоволені. Тяжко мені збагнути чому. Мають Трудо, Кретієна — рядять цілою Канадою, і незадоволені. Про той факт сам я переконався з першої руки, коли їхав до свого сина до Монтреалю. У поїзді присівся до мене француз, і не будь-який, а інтелігентний, вже видно було з його перших слів.

— Куди їдете? — Питається мене горловим акцентом по-англійському.

— До Монтреалю, — відповідаю без надуми, дивуючися, чому він таке запитання мені поставив? Цей поїзд їде тільки до Монтреалю.

— Ви англосаксонського походження? — спитався мене, усміхаючися привітно, але здавалося мені, якимось механічно, якби набрався такої привички від англійців.

Тепер уже не належить до доброго тону, як колись, коли я вперше приїхав, питатися: “Звідки ти? Любиш Канаду?” Від коли чорні в Америці накрутили на телевізії фільм *Коріння*, то навіть політики не вживають інших висловів, як тільки “походження” і “коріння”, — вони перші носом чують, куди вітер віє.

— Ні, я не англосакс, — відповідаю задоволено, бо вже факт, що француз взяв мене за англійця, зробив мені приємність, — я українець.

— О, ля-ля! — засяяли його чорні, мов вуглики, очі, під густими чорними бровами. — Вітаю, вітаю в Квебеку! Приємно, приємно, — простягнув обі руки мені на привітання. — Радіємо великими успіхами вашої палестинської визвольної організації та вашого провідника Арафата! — я ледве розумів його горлові голосні слова. — Ми маємо такі самі аспірації в Квебеку, як ви в Палестині, — тихіше промовив, нахилившись мені до вуха.

Я отетерів. Образився. “Як він може таке наколотити?” Ні, треба йому справу вяснити — це ж власне завдання політичного емігранта.

Мі, но палестинієн, — почав я якось голосно, як колись до мене говорили, коли я не розумів по-англійському, думаючи, що чим голосніше, тим буде зрозуміліше для мене, — *мі юкренієн.*

Мій новий приятель тільки помахував виrozumіло головою, ніби хотів мені дати знати, що він розуміє, що я належу до якоїсь іншої фракції тої самої організації.

— *Ай'м юкренієн,* — повторив я тихіше, — *ю нов істер етс, кеббідж ролс, пєрогі,* — приходили мені все нові політичні аргументи, бо мені здавалося, цілий світ знає наші славні писанки, голубці, вареники.

— *О, поліш, поліш,* — лице мого приятеля роз'яснилося, бо йому здавалося, що він зрозумів мою дипломатичну мову.

— Борщ, — я майже вигукнув, вживаючи мій останній аргумент.

— Ооооо, — мій новий знайомий відхилився від мене на якусь віддаль, — *ю рашієн?* — ніби сам собі дивувався.

Я щойно тепер сам на своїй шкірі переконався, як мусили наші дипломати почуватися на міжнародних конференціях у Версалі чи Лондоні після 1-ої світової війни. Якось механічно я взяв на коліна свою подорожню торбу, розстебнув блискавку (так правильно по-українському називається *zipper*) і витягнув з нього газету *Гомін України*. Наставивши наголовок газети до мого нового приятеля — хай сам прочитає, як хоче, — я вдавав, що читаю, а сам собі гадав:

“Палестина, Квебек, Україна. Як політика сплітається, переплітається, віддалюється? Що одне з одним має спільного? Квебек в Канаді, Україна в СРСР, — повіяли на мене аналогії, як вітер з півночі. — Квебек хоче відділитися від Канади, а Україна? Квебек має свій уряд, який не хоче слухати Оттави, бо не мусить. Україна має свій уряд, який напевно не хоче слухати Москви, але мусить. У столиці Квебеку, місті Квебеку, ніхто не говорить англійською мовою — сам переконався, коли хотів у цьому гарному місті купити пляшку скач.

Кого не питався про крамницю горілок, той тільки розводив руками: “*Нокомтрі*”. — Я тоді чувся, як наші канадські туристи в Києві, коли кожний зустрічний їм

відповідав: “*Не* *понімаю*”. — Але Квебек має право на самовизначення. — Україна також. — Але яке? — Хіба таке право, як я маю в себе в хаті — таке, яке мені визначить моя жінка.”

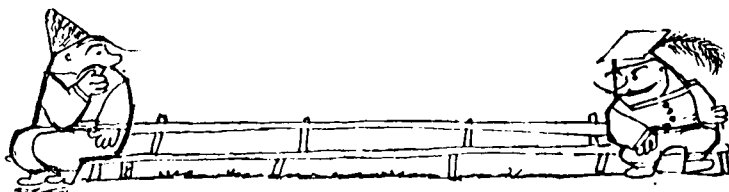

Почав я читати статтю якраз про Квебек, у якій редактор написав, що буде недобре, як Квебек відділиться від Канади — це буде кінець Канаді. Так само твердить і мій приятель, той від політики.

Ось яка хандра мене муляє: Дати Квебекові самовизначення чи ні? Добре буде для Квебеку чи ні? А для цілої Канади, для нас? Нема гіршої хандри від політичної — теперішня моя хандра тільки тоді пройде, як відбудеться референдум у Квебеку.

З нетерпеливістю чекав я на вислід — самовизначенці програли. Далі не знаю, чи це добре, чи зле? Прийдеться почекати на другий референдум, а може і на третій, на четвертий... як наш четвертий універсал.

Між поляками

Поляки славні на цілий світ: мають *Солідарність*, страйкують у Польщі, мають нобелівського лавреата поета Чеслава Мілоша, вибрали польського папу, а тепер поставили пам'ятник у пам'ять помордованих їхніх старшин у Катині, на посвячення якого приїде польський кардинал Рубін з Риму. Кортить мені піти на це посвячення, але не певний — вони наші історичні вороги. — “Сьогодні між поляками й українцями не повинно бути серйозних спорів, — переконував я себе, — хіба ще лемки мають свої претенсії. Часом у житті треба бути політиком і керуватися не розумом, а інтуїцією.”

Для певности спитався ще свого “політичного дорадника”, що вона скаже.

— Іди іди, сам кажеш, що з сусідами треба добре жити, а наші нові сусіди, які купили хату з боку кухні, поляки, — дала мені сильний аргумент. — Тільки не забудь надягнути свій святковий костюм, білу сорочку; виглянсуй черевики, бо можеш зустріти там наших сусідів.

Прийшла неділя і тоді я щойно побачив, що сказати “так” — легко, а виконати — трудно. Передо мною виринула низка проблем, про які мені не снилося. Перша проблема: Брати з собою парасольку чи ні? Не люблю

ходити з парасолею, а ще в соняшний день. (Чи не залишився в мене комплекс зі старого краю, коли казали: “Виглядаю, як англік з Коломиї.”) А радіо заповідало дощ: “Дощ— 60 відсотків, погода — 40 відсотків”. Будь мудрий! Виглядав я кілька разів з вікна й далі не знав, чи брати парасолю чи ні. Хотів спитатися жінки, але вона вже десь поїхала,— щойно тоді відчув, який чоловік безрадний без жінки. Нарешті рішився — взяв парасолю.

Йдучи до підземки найшла на мене тривога: Як поводитися під час їхньої Служби Божої? Що буде, як поляки пізнають, що я українець? Нагадалося мені, коли їздив з татом на ярмарок до міста й пильнував коней і воза, а польські хлопці збиралися та кричали до нас, сільських хлопців:

*Русін капусін,
Сьвінев удусіл,
Сьвінія уцєкла,
Русін до пєкла.*

Цей спогад повіяв на мене новим сумнівом, ніби нашіптував: “Куди йдеш? Вертайся додому”. — Саме загула підземка, перериваючи мої вагання. Немов цирковий кінь, що починає танцювати там, де застане його знайома з вистав музика, я погнався на станцію, як жону кожного ранку до роботи.

Вскочивши у вагон, я розглянувся: довкруги сиділи поляки; деякі з них мали парасолі, як я, — щодо погоди ми знайшли перше спільне порозуміння. Висівши біля парку, я йшов за ними на деякій віддалі, а мої думки далі гуляли в голові, немов вільні козаки: “Як будеш хреститися під час відправи? По-латинському? А може по-нашому, але тільки один раз? А може так, як казали в старому краю, — “обганяючи мухи”, щоб ніхто нічого не розпізнав?” — “Встидайся! — докоряв я собі. — Вже маємо патріярха, а ти ще носишся із своїми сумнівами, немов на плечах таскаєш міх бараболі із старого краю!”

Проходячи попри крамницю, я зупинився, щоб у шибі вітрини приглянутися, чи я зраджую “українського типа”. Пригадалося мені, що на *маркетах*-базарі минулого тижня якась продавчиня вмовляла мене, що я єврей.

Правда, вона була стара, вже недобачала й напевно хотіла щось вторгувати. Але кожний аргумент має в певний час свою вартість, як кожний адвокат знає з судової розправи.

У парку маси народу. Я вибрав собі місце, звідки було видно престол і дивився просто себе, прибравши дуже зосереджену побожну міну. На трибуні, на якій стояв престіл, сиділи кардинали, єпископи, священники — між ними наш владика. Коли кардинал Рубін привітав братів-українців та інші національності, я вже почувся вільніше, непомітно оглядаючи людей біля мене. На мене ніхто не звертав найменшої уваги. Поглянув угору — по чистому синьому небу не пливе ніяка хмаринка, сонце миготить крізь зелені чуби дерев, немов насміхається з моєї парасолі. — “Ах, щоб зараз впав зливний дощ”, — шибнула злобна думка.

Люди почали клякати, кожний на одне коліно. Мене зацікавила молода жінка, що поблизу стояла в обтислій зеленій сукенці струнко, мов молоде деревце: “Як вона клякне на одне коліно?” — Вона, немов відгадала мої думки, поставила на землю свою парасолю і клякнула на неї — на обидва коліна. Мов мавпа, я зробив так само, а моя парасоля — “хрусь” — переломилася.

“Покарав тебе Бог за твою злобу”, — докорив собі й відмовив одну Богородицю.

По відправі формувалися лави до парадного маршу під пам'ятник: Спереду маяло яких дві сотні прапорів, стягів, знамен — червоних, білих, з гербом-орлом, без орлів, важких, великих, малих; військові комбатанти маршували за прапорами, випрямлюючися у своїх колишніх зеленуватих мундирах з польської армії і бронзуватих з англійської армії; деякі мали на голові полинялі кашкети-*рогатівки*, дехто причепив до боку уланську шаблю. За ними вже вільніше — “по-цивільному” — йшли польські скавти-*гарцеже*, представники, різні делегації. Українська делегація несла вінок, маршуючи якось штивоно.

Під заслоненим високим, квадратним пам'ятником промовляли польські генерали, які виступали в цивільному одязі; політики говорили про *бимпер-свим*

трагедію — “гірку”, бо згнули тисячі польських старшин в лісах під Катинем, “солодку”, бо терпіння, переслідування ворогами не зламали духа і волі польського народу в боротьбі за свої права; кардинал Картер нагадав: “Бог каже прощати, але не забувати про заподіяні кривди”.

Під пам’ятником зібралися люди з усіх кінців світу, щоб мирно спом’янути невинні жертви минулого, слухаючи промов з увагою та пошаною. Чи вони думають про майбутнє? Чи не могли б вони так мирно всюди зустрічатися, мирно жити? Це була б велика політика, до якої не треба було б “великих” політиків. А що тоді робили б політики?

І саме відслонено пам’ятник, а кардинали покропили його свяченою водою.

“Подай же руку козакові”... (Т. Шевченко)

Спорт на старість

Ще я не встиг добре “влаштуватися” по вечері на каналі, як дзвонить телефон.

— То до тебе, — каже жінка.

Я знаю, що до мене, бо в такій годині до жінки дзвонять хіба в наглому випадку. Підношу трубку.

— Галло! — чую голос мого приятеля, того, який вірить, що спорт втримує його молодим і здоровим. — Збирайся, я до тебе приїду через сім хвилин! — наказує, немов на тренінгу.

— Де маю збиратися, — питаюся затурбовано, на панахиду? Хто вмер?

— Ха, ха, ха, — іронічно скандує в телефоні, — на смерть ще можеш почекати. Нам бракує одного до гри у відбиванку. Ти знаєш, що в здоровому тілі, здоровий дух, а нам треба національно здорових людей. Збирайся сповнити свій національний обов'язок! — і повісив трубку.

Що я мав робити? Я вже у відбиванку не грав, відколи мені в одній такій грі покрутило ноги. Колись я не знав, що

від відбиванки можуть страждати ноги, бо, як знаєте, в тій грі м'яч відбивається руками. Але, мабуть, на старість анатомія людини міняється — рукою вдариш, а в нозі відбивається. Про спорт я вже віддавна перестав думати, бо треба колись починати привикати до пенсії.

Для святого спокою я пішов цим разом, хоч повинен був знати краще. По тому “відбиванні” почало мені “відбиватися” в крижах, найбільше вранці, коли вставав до роботи, — ледве волочив за собою ноги. Дуже хотілося мені постогнати з болю, але зціплював зуби, щоб нічого не зрадити своїй жінці — а то дістав би ще від неї “патер ностер”. Думав, що якимось промине, але де там, мусів піти до лікаря. З ним я вдома ходив до одної кляси.

Довелося чекати яку годину на чергу. Спочатку він не пізнав мене, а коли впевнився, що це дійсно я, врадувано стиснув мені руку.

— Врешті прийшов до мене! Давно не бачилися. У тебе певно щось болить. Знаєш, навіть не маю кому пожалуватись, що в останній час так багато пішло моїх пацієнтів, знаєш, куди... Але ти не журися, ти не з тих, — додав зниженим тоном, немов боявся, щоб його хтось не підслухав у почекальні.

Я неохоче розповів йому свою пригоду з відбиванкою і крижами. Він тільки помахав головою і потішив, що це вже нормальне явище в нашому віці, і він має такий самий клопіт зі своїми крижами, але не від відбиванки, — він ще не такий дурень, — а від пхання автомобіля, і почав нарікати на міську раду, що не відгорнула вчасно сніг з-перед його хати.

Ого, — думаю і вголос кажу:

— А що з моїми крижами?

— О, з твоїми крижами? — ніби здивувався доктор. — Скидай краватку, сорочку, підсорочку, черевики і шкарпетки.

Я нічого не розумів, але слухняно виконав розпорядження.

— А тепер лягай на тапчан — наказав він.

Я ліг, а він взяв якусь стебелину й почав мене лоскотати по п'ятах і під пальцями. Спочатку я витримував, а згодом почав вголос сміятися. Це втішило

доктора, і він радісно сказав: “Нічого поганого, як ти так смієшся”.

— Як я не маю сміятися? Я маю лоскоти, — промовив я крізь сміх і сльози. (Тепер щойно зрозумів я значення поезії “Ні, я буду крізь сльози сміятися”.)

Доктор трішки застановився і сказав: “Я мушу тебе післати до лябораторії”.

Зібрався і пішов до лябораторії. Коли тільки туди увійшов, якась молода ляборантка наказала мені: “Розбирайтеся!”

— Зовсім? — спитався я.

— Скидайте краватку, сорочку, підсорочку, черевики і шкарпетки, — розказала вона тоном капраля з польського війська, хоч сама виглядала більше на китайку, ніж на польку.

Я слухняно виконував її наказ, ліг на тапчан. Ляборантка обліплювала клеєм моє тіло, причіпаючи в різних місцях якісь сині дроти, які щохвилини відпадали, але це її не турбувало — вона завзято крутила кнопки в своїх апаратах.

Врешті, сказавши, що “дамо вам знати”, відпустила додому.

Нічого мені не помогли ті апарати, біль в моїх крижах не зникав, — так один тиждень, і другий і третій — нічого не дають знати. Мусив знову піти до лікаря. Тим разом я зайшов просто в його кабінет.

— Як результат з лябораторії?

— О, зараз подивимося. — Він витягнув жмут паперів з шафки, почав на них дивитися. — Ти забагато їси м'яса, — сказав енергійно, — мусиш менше їсти м'яса.

— М'яса? — питаю здивовано. — Я м'яса не люблю й можу з гордістю зарахувати себе майже до травоїдних тварин. Хіба ковбасу не зараховується до правдивого м'яса? — додав я наприкінці.

— Гм.. — каже доктор. Так показує машина. — А цікаво, — він продовжує, — ти так багато п'єш, а маєш таку здорову печінку?

— Я п'ю? — здивувався я ще більше. Вже двадцять років не п'ю, хіба в гостях попросять. — Це також так машина показує? — питаю.

— Ні, це я так собі подумав. Тепер всі п'ють. — То, ти кажеш, не їси м'яса і не п'єш? — ще раз запитався ніби дивуючись. — А що в тебе болить?

— Нічого. — відповів я рішуче, коли подумав, що зараз знову муситиму скидати краватку, сорочку, підсорочку, черевики і шкарпетки. А потім може знову муситиму йти до лябораторії. — Нічого, — повторив, — цим разом я тільки прийшов сказати тобі "галло" і поздоровити твою родину.

Я встав і рвучко випростувався, забуваючи за свої крижі, аж мене кольнуло, що свічки в очах засвітилися. Потім стало приємно — біль зовсім ущух і не повертався.

Я майже вибіг з його кабінету, приїхав додому задоволений, що аж жінка завважила мій добрий настрій.

Нічого я їй не казав ні про крижі, ні про лікаря, бо напевно заспівала б: "Ах, ти, старий дідугане, чи я тебе посилала на волейбол? Тримався б хати!"

— Гроші або життя!...

Вільна

Олімпіада

Моя жінка стала *болд*, сказавши по-тутешньому, або "смілива, зухвала, самовпевнена", сказавши "по-словниківському". Часом щось таке встрілить, що ніяк не сподіваєшся. Спішуся додому з роботи, вгадуючи, що буде сьогодні на вечерю, бо вчора з'їв п'яту порцію гуляшу, який жінка зварила ще минулого тижня, взуваю хатні патинки, сідаю за стіл, на якому замість тарілки, лежить газета.

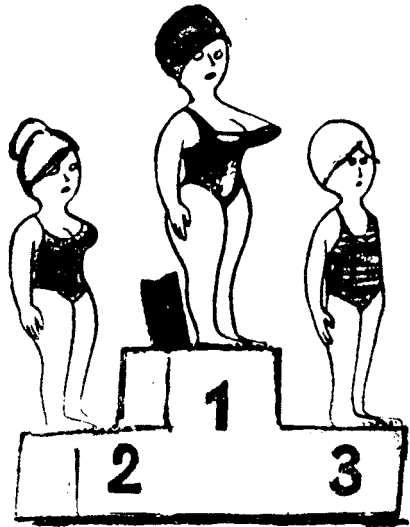
— Сьогодні, чоловічку коханий, твоя солодка жона не мала часу зварити вечері, а вчора ти ввесь гуляш з'їв, — говорила жінка, немов нічого незвичайного не сталося, тримаючи в лівій руці між пальцями цигарку, а в правій гребінець, — а я спішуся на каву, бо моя товаришка мусить мені щось важливе сказати. Сьогодні я тебе посилаю на бенкет, маєш з моєї каси тридцять долярів, ще й на пиво стане.

— Що за бенкет? — застрілили мене її слова, а такий вчинок сконфузив мене більше, ніж детант — слово, що ніхто не знає, як правильно писати й вимовляти.

— Ось, я тобі газету відчинила на третій сторінці, щоб не мусів шукати, — каже віддаляючися з кухні, зачісуючи напомацки волосся, — це якийсь бенкет спортсменів.

— Та який я спортсмен, — пробував якимось вийти з тієї ситуації з "гонором".

— Дуже добрий, — почув я вже з лазнички, — не пропустиш ні одного матчу на телевізії. Піди, піди між людей, не отягайся. Це тобі добре зробить.

Довідавшись з газети, що це бенкет з нагоди *Вільної Олімпіади*, я дещо заспокоївся й поїхав, бо це політична справа — протест проти “поневоленої” Олімпіади, яка відбудуватиметься цього року в Москві.

Прийшовши на залю заскоро, я випив пляшку пива на голодний шлунок, і відразу мій настрій поправився — я чувся легко, здавалося мені, що навіть міг би позмагатися в бігу на стометрівці.

Бенкет був добрий, ми понаїдалися до сходу, бо за нашим столом сиділо тільки шість осіб, а подавали страви в полумисках на десять. Промови, як на кожному бенкеті, почали політики, схвалюючи постанову збойкотувати Олімпіаду в Москві у відповідь на військовий напад СРСР на Афганістан; підтримували й хвалили *Вільну Олімпіаду*. Спершися на жовту скатерть, я відчував, як мій політично-спортовий барометер підносився, — може й пиво в тому допомагало, — і я негайно пішов купити собі квитки на *Вільну Олімпіаду*.

На відкритті Ігрищ маршували спортсмени, як годиться на Олімпіадах, в абетковому порядку: естонці, вірмени, литовці, лотиші, українці. Лотиші високі, рослі, шамкі, всі в однаковому тренувальному спортивному одязі червоного виногового кольору з довгими білими лямпасами, виглядали завзято — треба з ними рахуватися, вони готові взяти перше місце. Але українських спортсменів було найбільше, й, згідно з усіма правилами й правами історії, нам належить перше місце, бо це Олімпіада поневолених народів, а наш народ найдовше поневолений.

На легкоатлетичні біги, стрибки, метання не пішов, — хай цим цікавляться чистокровні спортсмени, — але на футбольний матч таки встиг на другу половину. Матч був важливий, бо від висліду залежало, хто візьме золоті медалі. Глянувши на таблицю, я відітхнув з полегшею — наші провадили 1:0. Проте вірмени не здавалися, запалилися вогнем завзяття, перекинувши гру під наші ворота. Віддих мені запирало, слідкуючи за білим м'ячем, який шмигав понад і попри наші ворота чорними квадратиками; здавалося що синьо-жовті кольори наших

футболістів тонули в морі червоно-чорних вірменів. Ось стріла! Воратар витягається за м'ячем ластівкою — вже 1:1! Я вхопився за голову, хочеться, щоб час швидше проминав, а годинник на високій вежі сповільнив свій хід до темпа слимака — ще довгих 15 хвилин! Наша дружина підупадає на силах, але борониться завзято, мов у чотирикутнику смерти, мов це не матч, а визвольні змагання. Ще 5 хвилин. Чи ще раз встоятись не буде сили? Ще одна хвилинка! Встоялись — здобули золоті медалі!

Як годиться на Олімпіадах, було й парадне закінчення, промови політиків, проголошення загальних вислідів. “Нема на світі правди”, — переконався я ще раз, коли проголосили, що найбільше медалів і перше місце здобули лотиші. Моє розчарування минуло, як останній промовець закликав до зустрічі на наступній *Вільній Олімпіаді* через чотири роки — тоді напевно здобудемо перше місце, — і я задоволений вернувся додому.

А вдома, як вдома, інший світ, інші проблеми, Олімпіади з собою не привезу. А може не так?

Зустріла мене, жінка з дочкою. Жінка показувала своє задоволення реготом, наставляючи свої дрібні перлові зуби (це нагадало, що вона була вчора в дентиста), прибравши сценічну позу актора.

Що є жіночко? — я спантеличений глипав по хаті, шукаючи причини її надто веселого настрою.

— Ха, ха-ха! — не вгавала, мов з'їла смішка. — Подивися в дзеркало, — я ледве зрозумів.

Мов на стометрівці, я кинувся до лазнички. З дзеркала настовбурчився червоний, мов буряк, мій власний, прекрасний, орлиний ніс. Він “палав”, мов намальований свіжою олійною фарбою. Я за нього забув під час емоційного матчу і спалив на відкритому сонці.

“От, і маєш нову проблему! Хоч лишайся на два дні вдома на хворобовому, бо на роботі насміхатимуться з мене, що “засмалив” його на вікенді в барі. Хто мені повірить, що мій ніс постраждав за нашу національну справу, коли я виконував свій національний обов'язок на жаркому сонці на *Вільній Олімпіаді*?”

Другий ювілей ОУН

— Може б ми показалися між людей? — натякаю жінці, дивлячися на першу сторінку газети при вечері в кухні. — В наступну суботу відбудеться бенкет для відзначення 50-ліття ОУН.

— Ти вже ходив на один бенкет 50-ліття, не було то ОУН? — питалася вона, спершися лівим ліктем об прилавок, а правою рукою пускаючи цюрком воду з крана. — Вважай, бо зачепиш горнятко з кавою і знову розіллеш по столі, як не по своїх штанях!!! — відразу піднесла голос, коли я тільки почав перегортаї сторінки газети.

Як вона все бачить? — дивувався я, допиваючи відразу решту кави, щоб її заспокоїти.

— Так, так. Тамтой ювілей був у Культурному центрі, а цей відбуватиметься в домівці УНО, куди ти любиш часом піти. Там напевно зустрінемо знайомих, послухаємо наших політичних діячів, — заохочував я її, забуваючи, що моя дружина в дечому дуже уважна, наприклад, що я не так одягнув чи не так зробив, а в іншому зовсім недбала, наприклад, у політиці. Часом розговориться про політику й мудро говорить, як кажеться, все має руки і ноги, а коли пічне називати наших політиків, усе помішає. Починає від того, хто їй перший попаде на язик, без перебору, ніби всі вони стоять в одному рядочку, всі однакового розряду.

Ще не таке велике диво, як вона замінить титули Лівичького з Рудницьким, бо один президент, а другий прем'єр у тому самому уряді, тож тяжко затямити, хто який

пост займає. Ще можна зрозуміти, як вона не знає, які міністерські теки носять Лисяк, Гайвас чи Самчук, і як вона їх обдаровує більшими посадами, ніж самий президент. Але не можу в'яснити, як вона може мішати Білінського з Букшованою.

— Так би і сказав: тамтой був бандерівський ювілей, а цей буде мельниківський, — на щастя не пішла далі в політику, а тільки обмежилася до загальників, — а до якого ОУН ти належав у старім краю?

— Ет, розполітикувалася. Ми не в старім краю. Йдеш чи не йдеш? — я допитувався, хоч з її поведінки додумувався, яка буде відповідь.

— Ліпше йди сам і там сам політикуй, — відказала резолютно, — така політика тобі вже не зашкодить і не допоможе. Я маю інші пляни на суботу. Мною не турбуйся.

— Хай буде по-твоєму, — погодився я не без приємности, бо 25 долярів не ходить по дорозі. І не муситиме скручувати показник на вазі на п'ять фунтів, подумав собі, бо моя жінка по кожному доброму бенкеті чомусь прибуває на яких п'ять фунтів і, повернувшись додому, відразу "регулює" свою вагу, яку тримає в окремій шухляді в кухні. Це вона робить, щоб не попсувати собі гумору вранці, коли вже за прийнятим ритуалом важиться один раз на день перед сніданком.

До залі найшло людей багато, мов на празник, приходиться сідати по одинадцять, дванадцять, а навіть по тринадцять біля стола, хоч місця тільки на душ десять. Вечеря смачна й багата. По такій вечері моя жінка, мабуть, мусила б скрутити свою вагу на більше, ніж п'ять фунтів. Добре, що не пішла.

Коли почали наливати каву, дзенькаючи ложечками й чашками, почалося віддавання почестей і привітання визначних діячів і членів ОУН. У своєму глибокому слові владика, який любить крилато говорити, заглибився в історичні часи, перенісся до австрійського цісаря в Галичині: "Наш приспаний народ любив цісаря, — почав він. — Коли цісаря не стало, прийшла ОУН, яка пробудила й відродила приспаний народ. Від того часу вже ніхто не приспить наш народ — так вже було й так є: в старім краю — ОУН, в поселенні — УНО".

Це зауваження дало мені дещо до думання: Переставиш одну літеру й ОУН рівнятиметься УНО — ніколи був би я сам до такого не догадався. Недарма УНО вважають мельниківською організацією.

Коли посипалися привіти від УНО і братніх організацій для ОУН та від ОУН для УНО і братніх організацій — я вже не дивувався. Правда, пурист міг би мати певні застереження з “вуменлібської” точки погляду щодо граматичних узгіднень, бо жіночі організації вбирали в “братні штани” чоловічого роду. Але хто в політиці звертає на такі дрібниці увагу?

Гучно привітали люди найстаршого націоналіста, якого висока струнка постать легенько кланялася до залі, а очі ще не затратили колишнього підпільного полум'я. Він, немов скаржився владі, що Богом дане право нашому народові насильно відбирають його вороги, а владика, склавши руки, мов до молитви, замислено дивився перед себе.

Мені здавалося, що цей ювілей був неповний, щось бракувало. Так, знаю, — неповний, бо ніхто не згадав Степана Бандери, так якби він не належав до ОУН. Може в такій великій програмі його в поспіху забули? Бо дійсно на білому цифербляті стінного годинника чорна стрілка пересунулася поза одинадцятую годину.

Головного промовця зустріли оплески, які посилилися в бурю, як пишуть наші звітодавці, коли він пообіцяв, що говоритиме недовго. Я сприйняв його добру інтенцію з певною дозою скептицизму, знаючи, що промовці належать до особливої категорії людей — їм здається, що говорять недовго, а їх слухати?...

Однак промовець цього вечора дотримав слова, бо на протязі коротких п'ятдесяти хвилин він зумів розповісти все, що сталося за останніх п'ятдесят років, а це неабияка штука, якщо навіть обмежитися до самих націоналістів. І розповідав про усіх націоналістів, нікого не поминув. Почав від тих, що були на залі, не забув за тих, яких не було на залі, і про всіх інших згадував. В одному місці навіть до націоналістів зарахував бандерівців, незважаючи, що це був мельниківський ювілей. Але

найбільше заінтригували мене націоналісти, про яких я ніколи не чув, ті, що були в полку Ігоревім. Свою доповідь він удокументував датами, числами, фактами, славними подвигами.

Несподівано його голос знизився майже до шепоту: “Було славне минуле, минулося. — Очі дивилися сумовито перед себе. — Націоналісти вже старі. — І залю вразив голосний біль. — Подивіться довкруги себе! Де наша молодь!?”

Люди обертали свої голови, неначе не вірили промовцеві. Я собі оглянувся довкруги й зупинився на сцені, звідки неслася сумна мелодія дівочих голосів, неначе долучувалася рефреном до думок промовця: “Здоганяти літа молодії”...

З-за столу піднялася незвичайна гостя, що приїхала щойно з України — Раїса Мороз. Невисока ростом, чорноволоса, як греки, з яких роду вона походить, привітно дивилася сумними очима на слухачів. Її слова котилися сукупно, вражаюче: “В Україні люди нічого не мають. Там страшне хабарництво. Навчили людей бути злодіями й не почуватися злодіями”...

На мить повіяло жахом, страшною дійсністю...

“Не тримайтеся цупко за це, що роз’єднує. Тримається цупко за це, що об’єднує”, — закінчила вона, і якимось стало відрадніше.

Святковість, поважність поволі тонула в шарудінні черевиків по підлозі, гаморі чоловічих розмов, дзвінкому жіночому сміху. Люди товпилися біля виходу, — щоб скоріше дістати плащ у гардеробі, бо вже пізня година...

Без голови на карку

Люблю я собі по вечері подрімати, як казали в старому краю, “щоб сало зав’язалося”. Але не маю щастя, бо як тільки перший сон на мене найде, вже дзвонить телефон. Сьогодні не інакше. Тільки примкнув очі, вже на телефоні мій приятель, той від політики.

— Підеш на наших демократів? — спитався мене грімко, немов промовець на політичному вічі.,

— Яких демократів? — протираючи очі, йому кволо відповідаю. — Чей же тут усі демократи. Тут демократична країна.

— То приїхали *наші* демократи з Вашингтону, з Українського демократичного руху. Підеш!? — наказував, немов якийсь диктатор.

Не було ради, від нього не легко відмовитися. Треба попірати нашу визвольну політику. Пішов і не пожалував. То були дійсно політичні збори — були навіть *геклери*. А найбільше було тої демократії.

На сцені за стіл засіли панелісти з Вашингтону разом з місцевими демократами, говорили вони “за” і “проти” Української Гельсінкської групи, але найперше пустили стрічку з звукозаписувача, щоб ціла заля прослухала винятків з промов генерала Петра Григоренка, голови Закордонного представництва Групи й прем’єр-міністра Ярослава Стецька. Потім кожний з панелістів викладав свій погляд. Хоч тема була “за” і “проти” Української Гельсінкської групи, всі панелісти висловлювалися проти Ярослава Стецька. Казали, що він шість місяців після промови Григоренка говорив те, що генерал не казав.

Такий підхід до справи мене здивував, бо це не диво, що Ярослав Стецько говорив так, а Григоренко так — вони політики. Як може політик пам’ятати те, що хтось говорив шість місяців раніше? Я сам, хоч не політик, часом не пам’ятаю, що вчора було, а що вимагати від політика, який на голові має не тільки те, що йому скаже жінка. В політиці є так, що кандидат на посла в день виборів понаобіцює так багато, що вже на другий день, коли його виберуть, геть усе забуде — не то шість місяців пізніше.

Що з Григоренком сталася якась контроверсія, переконався я з преси, яка проти нього більше написала за останніх шість місяців, ніж проти Брежнєва за останніх п’ять років. Може це тому, що він їздив по світі й зустрічався з президентами й прем’єрами, різними групами. Політика не сміє стояти на місці, в політиці нема приятелів, ані ворогів — у політиці існує тільки національний інтерес, як в інших, так і в нас. От, недавно поляки були нашими ворогами, а тепер наші політики з ними підписують декларації, а чи Америка не знайшла собі нових приятелів у Китаї? Так вимагає політика. Але з другого боку, за визволення України треба боротися проти наших ворогів — і тут і там, тому треба бути обережному — це теж вимагає політика...

Так я не докінчив свого роздумування, бо почалася дискусія, — може хто дасть відповідь на мою заковичу?

Руки піднялися на залі й замахали, немов це був вибір провідника якоїсь великої політичної партії. Як водиться в культурному товаристві джентельменів, перша дістала голос, вже дещо похилена наперед, старша суха пані.

Пасмо сивого волосся сердито підскакувало на її зморщеному чолі, а її грімкий голос нагадав їй мені з інших зібрань, на яких вона обов'язково забирала голос, звичайно перша. Вона закинула панелістам, що вони зробити нетакт. “Як панелісти можуть мішати політику з наукою? — заатакувала вона панеліста А., який сказав, що Визвольний Фронт виступає проти Кубійовича й його енциклопедії. — Це було заповіджене політичне віче!”

У таких науково-політичних справах я не мав виробленої своєї opinii, бо енциклопедії ще не читав, — це проєкт на мою емеритуру.

Після неї встала друга пані. Вона була по-модному одягнена, її золотаве волосся по-модному зачесане вправними руками перукарки, як не сьогодні по полудні, то напевно вчора, але її фігура не відповідала сучасним вимогам моди, — вона напевно не притримується жіночої дієти й ледве чи вправляє гімнастику, яку тепер показують на телебаченні круглий день. Зате її голос був звучний, мов дзвін, її слова з пронизливим брязкотом летіли на панелістів, неначе татарські стріли на козаків у дикому степу. Коли закінчила своє слово, вона випрямилася і граціозно повернулася не на своє старе місце, а прийшла до нашого ряду, сідаючи на вільний стілець біля мого приятеля. Своєю появою вона, мов комета на небі, геть відвернула увагу від панелістів на сцені, хоч ледве чи хто знав, про що їй йшлося.

Прийшла врешті черга й на панів. І знову першенство дали сеньйорам. Підпираючися палицею, під саму сцену підійшов високий добродій та заатакував Григоренка за те, що він заступається за татар і їхні права на Кримі. “Чи ж Крим не належить до України? Я їм ніколи не віддам Криму!” — повернувшись до панелістів на сцені, майже кричав тоненьким голоском старець, помахуючи на них піднесеною палицею, немов вони не були демократи з Вашингтону, а татари, що готові погнати нас в ясир.

Низький чоловік, що стояв під стіною, довго тримав піднесену руку. Коли врешті отримав слово, чекав аж заля зовсім втихомиряться. Як очі всіх звернулися на нього, він назвав панеліста П. і голосно дивувався, як він (панеліст

П.), що колись був націоналістом, став демократом і тепер паскудить гніздо, в якому вигодувався?

Панеліст П., якби очікував такого запитання, спокійно, навіть не встаючи з-за стола, відповів, що він так зробив, бо має на карку голову, — хто не мав на карку голови, так не зробив.

Йому у відповідь низький чоловік підніс свою голову, випинаючи наперед свою промінену нижню щоку.

Дебати шуміли у залі, мов хвилі на морю: заля охкала, оплескувала, вигукувала чи, як тут називають, *геклювала*, чи то дискусантів, чи панелістів. Пані з золотавим волоссям дуже хвилювалася — голосно й помітно — раз-у-раз торгаючи мого приятеля за рукав.

Голова зборів втомлено підноситься на сцені; він щось говорить, його голосу не чути в політичному гармидері залі. Врешті з його уст виривається, мов зойк: "Закриваю засідання!"

Пані з золотавим волоссям зривається на ноги, піднісши руку, її голос дзвенить сопраном: "Прошу слова!"

— Закриваю збори! — ще виразніше гуде бас голови, а погляд його вп'явився у стелю.

— Прошу слова!!! — ще голосніше домагається пані з золотавим волоссям.

Вона вже на сцені біля панелістів. Вона домагається демократичного права — вона хоче слова! Якщо їй не дадуть, вона не вважатиме демократів за демократів. Якимсь відрухово вона вхопила кілька плястикових чашок, які стояли вбгані одна в одну на столі. Вона попросила крайнього панеліста, щоб їй до чашки налив води, і закинувши голову догори, мов серна на лісній галявині, чекала...

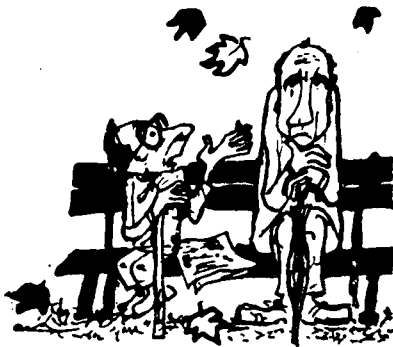
Головуючий щось притишено її благав, панеліст П. помахував їй повільно вказівним пальцем, крайній панеліст щось їй швидко цабанив, невідомо що, бо заля гарячкувалася — одні гукали за нею, другі проти неї, інші сміялися до нестями, викривлюючи свої лица, мов у плачі. А вона стояла на сцені, доливаючи води до чашки, насолоджуючися кожною хвилиною своєї головної ролі.

Мабуть, дорогий читачу, додумаєтеся, хто мав останнє слово. Може пані з золотавим волоссям уже було

знудилося попивати теплу воду, все одно вона показала не абияку політичну клясу, — вона, як годиться в політиці, пішла на компроміс. Мабуть, щоб не підкопати вищого авторитету, вона зійшла зі сцени й сказала своє слово з підлоги.

Політична гарячка втягнула й мене у свій вир. Деякий час, я, мов у трансі, гукав, сміявся, захоплювався, вливаючися у загальну жваву атмосферу завзятости, бажання переконати, перемогти свого опонента. Звідки тут взялася ця атмосфера?

Це певно *тейпи*, — насувалася сама відповідь, — стрічки звукозаписувача, які ми прослухали перед дебатами. І мені нагадався президент Ніксон із своїми *тейпами*, які довели до найбільшої кризи в історії Америки. Вони мають магічний вплив на людей, доказуючи ще раз, що техніка бере верх над людиною.

— Ой, чи думав ти, мосьпане, що така біда настане...

Люди поволі й неохоче розходилися. Виходячи попри сцену, я проходив біля одного з панелістів, і тоді, мені на біду, захотілося довідатися, що це таке український демократичний рух? Вибираючи відповідну хвилину, я його спитався, що це є український демократичний рух?

Він поблажливо подивився на мене поглядом політичного демократа, таким самим, як дивляться на нас демократичні політики кожного дня з телевізора, і серйозно, спокійно, ясно, відповів: “Український демократичний рух є український демократичний рух”.

Я почувся так, немов би не мав на карку голови.

В обороні дисидентів

Заповіджено конференцію оборони дисидентів в СРСР, а де їх боронять, мушу там бути. Сам не знаю чому, але мушу. І мій приятель, той від політики йде на конференцію. Сьогодні мені навіть з притиском сказав, що лишає роботу біля хати, а йде. Я підозривав, що він тому й радо йде, бо має причину покинути роботу біля хати.

Приїхавши до університету, де відбувалася конференція, ми довго блукали, шукаючи залю, бо університетські будинки такі, як їх професори — важко їх розпізнати, а питаєшся студента, тільки руками розводить, не знає, ніби в університеті нічого не вчать.

Нарешті якось знайшли. Зайшовши досередини, мій приятель погнався до столика, немов набрався нової енергії. Як його наздогнав, побачив, звідки взялася в нього така “енергія” — за столиком сиділи дві молоді студентки, гарненько підмальовані, зачесані, ніби недбало, але так, що й старому навіть молодечим спомином, а мій приятель має більшу слабкість до гарних дівчат, як до політики. Він вже їм жарти й компліменти сипле. А вони видно не з тих, що він думав, а з тих, що студіюють політичні науки.

— Як ви пенсіонери, то вступ за півціни, — каже серйозно блондинка.

— То ми вже на таких старих виглядаємо? — дивується мій приятель, заступаючися відразу за нас обох, аж мені ніяково стало.

— Для пенсіонерів і студентів квитки по півціни, — вказує пальцем на напис ясніша блондинка.

Мій приятель десятидолярвим банкнотом доказує свою молодість, а мені не лишилося нічого іншого, як піти його слідами, хоч була добра нагода заощадити п'ятку.

Конференційна зала мала, стільців густо напхано. Сів

я на порожній поміж двома молодими студентками, скулившись, щоб не штовхнути їх, а то подумают про старого щось не те.

Спереду залі за столом сидів комітет оборони: Людмила Алексеева з російської Гельсінкської групи, Леонід Плющ, польська журналістка з Америки (прізвища її не дечув) і молодий канадець (прізвище якого забув).

Плющ у своєму зеленому піджаку з написом ARMY на грудях виглядав бойово, але висох, схуд, немов пішов на діету. Але ті люди, що на діеті, чомусь завжди товсті, а Плющ, певно, гризеться нашою справою і від того сохне.

Алексеева говорила російською мовою, бо ще не навчилася по-англійському. Хоч її виступ перекладано на англійську мову, але її не оминула контрверсія. Одному панові не сподобалося російське слово *страна* і він довкола того слова крутився з політичними висновками. Алексеева пояснювала, що це слово значить, перепрошувала, аж мені її жаль стало. “З українцями не жарти, — подумав собі. — Хто з чужих прийде до нас, мусить рахуватися з кожним словом. Видно тому нема багато охочих бувати серед нас, бо хто, а ще тепер, хоче рахуватися з кожним словом?”

Канадець був поїхав до Чехо-Словаччини на вакації і там “затримався” на цілих десять років. Він говорив про психологію дисидентів чи радше доказував, що вони ніякі “дисиденти”, а дуже завзяті, сильної волі і твердого рішення люди. Він доказував своїми психологічними виразами й термінами, яких я не дуже розумів, але з ним вповні погоджувався.

Найкраще мені сподобався наш промовець з Америки, адвокат, і добрий адвокат. Він тримав одну руку в кишені своїх штанів, другою жестикулював і говорив красномовно, як славний адвокат з телевізійної серії Перрі Мейзон. З *советс* треба знати, як боротися за права дисидентів, — пояснював він.

Вкажеш їм на їхню конституцію, а вони тобі покажуть закони проти конституції; вкажеш їм на їхню політичну лінію, а вони пришиють дисидентіві *peÿn* — знасилування якоїсь там то жінки. Навіть Рамзі Клярк, той

американський генеральний прокурор, який так багато встигнув приніс Америці, коли їздив до Ірану під час тримання закладників, не може з ними дати собі ради, хоч міністер закордонних справ СРСР, Громико, є його добрим приятелем. Рамзі Громикові каже: “Зроби то для мене, ти можеш.” — А Громико йому: “Та ми хотіли б щось з тим зробити, але ті *бастардс* КГБ таке затіяли, що не вимотаєшся!” — От і маєш!

Як він скінчив, публіка не втрималася від оплесків, хоч нікому перед ним так не робила, бо це поважна імпреза.

Один старший діяч з УНО забрав слово в дискусії. Він, як його попередник, теж запхав одну руку в кишеню, але на відміну, не ліву, а праву, а другою жестикулював. Він зробив довгий історичний вступ, після якого подав доказовий матеріал проти комуністичних режимів, і вкінці запропонував створити суд-трибунал, перед яким треба посадити всі комуністичні уряди світу на лаву підсудних. Коли замовк, він не сідав, а водив очима по залі, немов очікував оплесків. Однак це була поважна імпреза.

Коли заля мовчки споглядала на майбутнього законодавця, мені з ума не сходив його трибунал: “Добра ідея, тільки трибунал мусив би бути інтернаціональний, бо в українському не дійде до узгіднення. Треба прокурора. Як буде бандерівець, то мельниківці запротестують, як буде мельниківець, то бандерівці не погодяться. Як суддю назначить УНРада, то демократи не підтримають. А що вже казати про лаву присяглих, про вимір кари — доживоття чи кару смерти, чи каторгу на гулагу? А хто катом мав би бути?”

Мої дальші роздумування перервав дзвінкий голос студента, який запрошував усіх на вечірку-зустріч до пивниці приватного дому, пускаючи в обіг капелюх, щоб зібрати пару долярів на закуску й до закуски. Кинув і я свою лепту, бо сподобалося мені, що молоді конкретною політикою займаються, не як старі діячі, що з своїми організаціями здібні тільки на святкування і паради. От і тепер запросили б їх до своєї домівки, замість ходити з капелюхом й вгощатися в приватній пивниці, тоді як в наших великих залах відбуватимуться весілля.

“За дисидентів!”

Ще один вікенд. Приємно він почався, щоб так і закінчився. В суботу ми гостилися в наших знайомих, які справляли своє ліття — не знаю навіть з якої нагоди. В неділю мав я добрий християнський намір поїхати до церкви, але забув потиснути кнопку в моєму радіобудильнику. І той лайдак збудив мене своєю “ніжною музикою”, як в будній день до роботи. Обернувшись на другий бік, я заспав.

“Що ж, якби я мав нечисту совість грішника, не спав би, як мала дитина,” — потішав я себе по полудні.

Надвечір жінка пригадала мені про поправини ліття — добра жінка. Вона лишилася вдома, а мені не треба було два рази казати.

У просторій розваговій кімнаті в пивниці ювіляра було гамірно й весело. З ватрану блимали електричні вогневі язички, які не гріли й не пекли, — це ще одна злуда модерного стилю життя; із схованих десь голосників розпливалася притишена музика *гай-фай*. Гості стояли чи сиділи в різних позах, тримаючи в руках напої вибірних горілок, пива, вина, закушуючи одеврами, прецлями, горішками, — щоб легше попивалося.

В гурті біля бару я побачив свого старого знайомого, якого не зустрічав півкопи літ. Хоч він полисів, відразу його пізнав по повних, мов у дівчини, червоних губах. Він щось запальчиво доказував, помахуючи склянкою з жовтим напоєм. Ра-у-раз я дочував: Плющ, Григоренко, Мороз. О, це найновіша політика, додумався я і підійшов до них.

— Що ви, панове-політики, радите, як на турка стати, чи на дисидентів? — втрутився я, щоб показати, що й я в курсі справи.

— Що ти про дисидентів знаєш? — спитався якимсь неприхильно мій знайомий.

— Я знаю, що я з ними, хоч їх критикують. Вони постраждали за нашу справу, кинули на поталу своє життя, запроторили свою особисту кар'єру, — споглядавя на кожного. — А що ти знаєш? — зупинив я свій погляд на знайомому.

— Я знаю, що говорю, не як ти, що десь там щось вичитав! — відрубав він мені. — Хто йде з москалями, нам не подорозі, — звернув він свій холодний погляд на мене.

— От, і маєш! — голос мій піднісся. Вони з усіма високими політиками говорять про Україну, Григоренко навіть казав на засіданні НАТО, що без незалежної України не буде миру на світі. Це за Україну чи проти неї?

— Він за Україну, за Україну — правда. Але як і з ким хоче Україну будувати? З російськими демократами? Збудує, як хату з карт.

— А як російські демократи хочуть завалити Радянський Союз, то це також зле? Ми хочемо нараз з усіма ворогами воювати. І до чого довоювалися? Чи не можна б раз на зміну пошукати приятелів?... Чи на це не мають права?...

— Приятелів? Яких приятелів? Хіба ти не знаєш історії, — говорив він опановано й твердо. — Демократи? Російські монархісти, соціялісти, комуністи, демократи — всі однакі. Що дав демократ Керенський Україні? Денікіна! Ленін гарантував комуністичну Україну Скрипникові, Хвильовому. І що? — Він притиснув до моєї скроні свій вказівний палець і клацнув з-під язика, немов вистрілив. — Оба застрілилися. Як українці домагалися своєї української мови в українській державі, їм пообіцяли: “Хочете української мови? Дамо вам дві українські мови!” — І тепер в Україні на всіх язиках все говорить тою другою мовою. Як нема в школах українських підручників для української мови, їм кажуть: “Нащо вам українських підручників? Найкраще навчитися української мови з російських підручників!” — Маєш дві

мови! — він замутував мене, мов муху, в павутиння великої політики. — І поглянь, з ким вони одружені...

— Не плети дурниць! — мене злостила його опанованість. “Я тебе зараз зажену в кут”, — шибнуло мені в голову. — То ти проти всіх і вся — проти дисидентів, їхніх жінок, дітей, росіян, поляків, є...

— Я проти всіх? — захихикав він іронічно. — Але скажи мені, друже, чому я мав би бути за всіма? — перервав мені, не даючи докінчити моїх висновків. Його очі забігали по гурті, а уста поширилися в задоволену усмішку. — Але повернімося до жінок...

— Що ти знаєш про жінок? — я палив просто, не знаючи, чи він навіть жонатий, щоб заховати свою непевність (хоч би тут була моя жінка, чувся б певніше). — Що вони мають покидати своїх жінок і йти за мадемуазелями чи гейшами, бо тобі так забажалося?...

— Тааак, — притакнув він з протягом.

Механічно я перекинув свою склянку до рота, хоч вона була порожня, і, вдаючи, що йду до бару по новий напій, вже не повернувся.

— От, біда з нашим народом, — розповідав я вдома жінці, що сталося на поправинах. — Хтось щось скаже, і язики понесуть далі, бідному пришиють латку на латці.

— Що ви, панове-політики, радите, як на турка стати, чи на дисидентів? — втрутився я, щоб показати, що й я в курсі справи.

— Що ти про дисидентів знаєш? — спитався якимось неприхильно мій знайомий.

— Я знаю, що я з ними, хоч їх критикують. Вони постраждали за нашу справу, кинули на поталу своє життя, запроторили свою особисту кар'єру, — споглядав я на кожного. — А що ти знаєш? — зупинив я свій погляд на знайомому.

— Я знаю, що говорю, не як ти, що десь там щось вичитав! — відрубав він мені. — Хто йде з москалями, нам не подорозі, — звернув він свій холодний погляд на мене.

— От, і маєш! — голос мій піднісся. Вони з усіма високими політиками говорять про Україну, Григоренко навіть казав на засіданні НАТО, що без незалежної України не буде миру на світі. Це за Україну чи проти неї?

— Він за Україну, за Україну — правда. Але як і з ким хоче Україну будувати? З російськими демократами? Збудує, як хату з карт.

— А як російські демократи хочуть завалити Радянський Союз, то це також зле? Ми хочемо нараз з усіма ворогами воювати. І до чого довоювалися? Чи не можна б раз на зміну пошукати приятелів?... Чи на це не мають права?...

— Приятелів? Яких приятелів? Хіба ти не знаєш історії, — говорив він опановано й твердо. — Демократи? Російські монархісти, соціялісти, комуністи, демократи — всі однакі. Що дав демократ Керенський Україні? Денікіна! Ленін гарантував комуністичну Україну Скрипникові, Хвильовому. І що? — Він притиснув до моєї скроні свій вказівний палець і клацнув з-під язика, немов вистрілив. — Оба застрілилися. Як українці домагалися своєї української мови в українській державі, їм пообіцяли: "Хочете української мови? Дамо вам дві українські мови!" — І тепер в Україні на всіх язиках все говорить тою другою мовою. Як нема в школах українських підручників для української мови, їм кажуть: "Нащо вам українських підручників? Найкраще навчитися української мови з російських підручників!" — Маєш дві

мови! — він замотував мене, мов муху, в павутиння великої політики. — І поглянь, з ким вони одружені...

— Не плети дурниць! — мене злостила його опанованість. “Я тебе зараз зажену в кут”, — шибнуло мені в голову. — То ти проти всіх і вся — проти дисидентів, їхніх жінок, дітей, росіян, поляків, є...

— Я проти всіх? — захихикав він іронічно. — Але скажи мені, друже, чому я мав би бути за всіма? — перервав мені, не даючи докінчити моїх висновків. Його очі забігали по гурті, а уста поширилися в задоволену усмішку. — Але повернімося до жінок...

— Що ти знаєш про жінок? — я палив просто, не знаючи, чи він навіть жонатий, щоб захвати свою непевність (хоч би тут була моя жінка, чувся б певніше). — Що вони мають покидати своїх жінок і йти за мадемуазелями чи гейшами, бо тобі так забажалося?...

— Тааак, — притакнув він з протягом.

Механічно я перекинув свою склянку до рота, хоч вона була порожня, і, вдаючи, що йду до бару по новий напій, вже не повернувся.

— От, біда з нашим народом, — розповідав я вдома жінці, що сталося на поправинах. — Хтось щось скаже, і язики понесуть далі, бідному пришиють латку на латці.

Я хвилювався вдруге, бо вважав, що не вив'язався як слід під час дискусії. Звідки нанесло того лисого? Хай би був сьогодні там, де ховався ці довгі роки. Я переповідав у подробицях, що він казав і що я відповідав. Це доводило мене до ще більшого хвилювання і незадоволення. Жінка слухала терпеливо, нічого не коментуючи, що вона звичайно любить робити, як Волтер Коронкайт на американській телевізії.

— Заспокойся, не хвилюйся, — вона простягнула до мене склянку помаранчового соку.

Я жадібно відпив з склянки довгий ковток. На язиці відчув я терпкий смак польської *вудки виборової*.

— Це *скрудрайвер!* — я викрикнув крізь кашель.

На мене дивилися її спокійні ясні очі. Мені здалося, що на мене глядять очі княгині Ольги з портрету на стіні.

“Так, так, — прийшло мені на думку, — княгиня Ольга мусила таким поглядом обкидати своїх політиків-мужчин, коли вирішувала державні справи. Жінки вміють підійти до справи краще, ніж мужщини, вони відчують, коли, де і що робити, коли дати чоловікові *скрудрайвер*, а коли ні. Вони мудріші від чоловіка. Але що княгиня Ольга давала своїм державним мужам пити, як тоді ще не було *скрудрайверів?*”

Мій *скрудрайвер*, немов бензина в автомобілі під натисненим акселератором, загув новою силою в моїх грудях. Я був готовий на найбільший геройський вчинок!

— Жінко! — вигукнув я. — Я хочу зробити геройський вчинок! Я готов вмерти геройською смертю за дисидентів, за права людини!

— Від якої руки хочеш впасти смертю героя? Від чоловічої чи жіночої, чи може дівочої? — подивилася ще раз на мене поблажливо. — Ліпше йди спати, бо завтра муситимеш зібрати всі свої геройські сили, щоб піти до роботи.

Я не опирався. В глибині своєї душі знав, що жінки мудріші, ніж чоловіки.

Наш президент Картер

Відколи наші діти пішли з хати, моя жінка не дуже зі мною "солідаризується", як тут кажеться. Вона стала самостійною, соборною, ні від кого незалежною державою в державі, тобто, в нашій — чи радше її — хаті. Вона собі працює, купила собі авто, може виписувати чеки із свого й мого

банкових рахунків. Щоправда, я маю повну автономію, бо можу мешкати в "нашій хаті", маю навіть легальне право виписувати чеки із свого рахунку, правда, невеликі, бо там чомусь сальдо завжди мале.

В останніх тижнях жінка не має часу зі мною дискутувати, але сьогодні, видно, має поважну справу.

— Щось наш президент Картер ні до чого, — почала запічкувати.

— Який він наш президент? — обурився я. — Якби ти говорила про Лівницького, Стецька, Флиса чи Плав'юка, то в тому було б дещо логіки. Зараховувати американського президента канадським — це чисто жіноча логіка.

— Ти ліпше жіночої логіки не чіпай, бо сам знаєш, до кого йдеш по пораду, коли тебе занастить біда. А щодо Картера ти зовсім не маєш рації, — відрубала енергійно.

— Овва, а то чому? — не здавався я.

— Чому? Ось чому! Президент Лівницький не є президентом, бо він президент тільки в екзилі; він не є *нашим* президентом, бо не всі визнають його навіть в його

Пріма Анріліс, 1979

УНРаді. Стецько не є президентом, а прем'єром в екзилі. Фліс не є президентом, а *супрім президентом* УНСоюзу. Плав'юк не є президентом, а тільки півпрезидентом у СКВУ, бо другим півпрезидентом є Базарко, отже, СКВУ має двоголового півпрезидента. Канада не має президента, а тільки прем'єр-міністра, і як американський президент кашляє, в Канаді починається епідемія грипи, яка тебе першого косить, і хіба тих доказів досить, щоб ти прийняв факт, що президент Америки є де факто *нашим* президентом.

Моя кохана жіночка, перетворилася в суворого політика, стиснула нашмінковані червоні губи, просвічуючи мене своїми "мудрими" очима. (Я взяв "мудрими" в лапки без злоби, а тільки, щоб відтворити вірно нашу політичну картину).

— А чому ти так думаєш? — не хотів я поступатися в політичній ділянці, в якій мужчини ще мають щось до говорення, бо й туди знайшли собі дорогу жінки. — Чому ти думаєш, що *наш* президент Картер ні до чого? — я навмисне підкреслив *наш*.

— Тому, що його ніхто не респектує, навіть зайці його не бояться.

— Які зайці? — я зовсім здивувався.

Замість мені відповідати, жінка тицьнула під ніс сторінку з газети. Не віривши своїм очам, я читав, що президент Картер ловив рибу в якійсь річці, й там до його човна приплив заєць та хотів на нього напасти. Картер мусив аж веслом оборонитися від грізного напасника. І так далі, і так далі.

— Та це тільки плітки, — махнув я рукою, — американські газети люблять писати плітки, спеціально про своїх політиків, а ще більше про президентів.

— Тільки плітки? В кожній плітці є трішки правди, — сказала вона з президентським авторитетом. — Що ти скажеш про його міністрів, яких він так скоро позвільнював; про договір з СРСР *САЛТ*, від якого Конгрес вмиває руки, як колись Пилат; про ізраїльців з палестинцями, з якими не знає, на яку ступити; про забруднювання довкілля, як ти зі свого словника вичитав, але як тут називають правильно *енвайронмент*?

А вже ніякий політик, навіть такий як ти, не пояснить, пощо він затримав на летовищі в Америці російську балерину, яка хотіла вертатися до Москви, щоб позбутися свого чоловіка — а потім мусив її перепрошувати. Я тій балерині не дивуюся. Якби я мала таку нагоду, поступила б так само, як вона, — жінка двозначно підморгнула до мене й задоволено вголос засміялася, зникаючи в кухні.

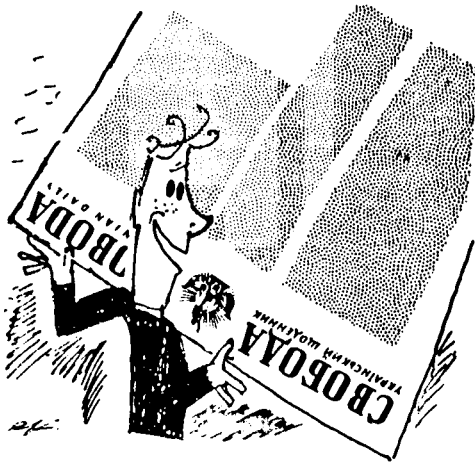
Не знав я, чи брати її останнє речення за комплімент в мій бік, чи за кольку, але наша дискусія закінчилася, бо в нашій кухні не дозволяється ніяка політика, — я притримуюся доброї засади одного світового стратега, який мав сказати, що політика може продовжитися у війну, а в кухні під її рукою різної величини й калібру зброя.

Увечорі я дивився на телевізійні новини, і справді показували президента Картера, що плыв річкою човном. На запитання, чи то правдива історія з зайцем, він підтвердив і ще додав: "Якби я зайця веслом був не нагнав, то він міг би був опинитися в моєму човні, а це була б неприємна справа і для мене, і для нього."

"Звірята щось передчувають, — прийшло мені на думку, — не надармо в старім краю люди казали: "Хай те качка копне!"

Вільна преса

Коли їду вранці до роботи, люблю взяти з собою до підземки газету. Біда тільки, що не знати, яку брати. *Гомін України*, видрукований дуже чорним друком на штивному папері, виглядає на закордонну газету. Пасажири можуть підозрівати, що це підпільне видання *P.L.O. Свобода* добра до підземки: незамітна, тоненька, тільки широка — не можна її так вдвоє скласти, щоб зручно читати, бо її папір тонкий і, як схочеш так її зложити, як англійську, вона може переламатися і впасти на лице сусіда. *Новий Шлях* має добрий малий розмір, добрий папір, тільки нічого доброго не напише про бандерівців, якби вони не

були націоналістами. *Вільне Слово*, як лопата — до підземки не надається. В старім краю ним добре було прикриватися від мух. А тут мух нема, і вже нема *Слова*.

Ось взяв я *Лиса Микиту*. Він найкращий — і скоро прочитаєш і усміхнешся до себе. Але цей гумористичний журнал виходить тільки раз на місяць, а я їжджу до роботи кожного дня. Скінчив я читати “Сороку на плоті” і задумався. Як це воно так? Живемо тут у вільному світі, маємо вільне слово (тільки не в хаті і не в юнії), читаємо вільну пресу, а чомусь наша преса не така, як англійська.

Прочитаєш англомовну газету й про все довідаєшся: хто що сказав, хто кого вбив, хто в кого вкрав, хто покинув жінку, кого покинула жінка. А з нашої вільної преси? Тільки пічнеш читати, вже знаєш, що далі напише *Присутній*: “На імпрезі, при заповненій по береги залі, доповідач виголосив змістовну промову... співачка по-високомистецькому відспівала... декляматор з великим відчуттям продеклямував... по кожній точці присутні нагородили мистців бурхливими, рясними оплесками...” — А як дійсно було? Вживай своєї фантазії!

У наших газетах найліпше люблю читати посмертні згадки, а ще як надіблю небожчика, якого я знав. Він був праведний, як Йов, щедрий, як Рокефеллер, патріот, як Петлюра. Він любив свій народ, свою церкву понад усе, виховав своїх дітей для добра...

Знав ти його живого — тепер не пізнаєш. Він був такий люб’язний, щирий, скромний, — такий скромний, що ніде не показував своїх великих прикмет, сховав їх, як ті таланти в Біблії. І треба було аж на його смерть чекати, щоб про все довідатися.

Про живих, славних людей не довідаєшся того з нашої преси, як з англомовної, де все напишуть. Наприклад, що президент Америки Джіммі Картер у кризових міжнародних ситуаціях питав поради у своєї вісімдесятирічної матері, а часом навіть звертався про опінію до своєї семилітньої дочки; що він був безстрашний борець за права людини, не завагався обороняти людські права свого брата Біллі, що любив пити пиво, на фонд якого складали пожертви араби; що коли знайшли сенатора Тедді Кеннеді, після того, як його приятелька

Мері втопилася в озері в автомобілі, з якого Тедді чудом виліз, в газеті нарисували його карикатуру: він стоїть над водою, голова й лице обмотане водоростями й каже поліцаєві, що якраз надійшов: “Я тут паркую авто”. З англомовної преси довідуємося все про “Трікі-Нікі”, про дружину президента Регена, що любить так одягатися, як сама англійська королева; про “рандки” прем’єр-міністра Канади Трудо з фільмовою артисткою Барброю Страйсанд, про його экс-дружину, яка написала книжку про свої *експіріенси*, не затаюючи жодної супружжі і несупружжі таємниці; про ніс прем’єр-міністра Канади Мальруні, який не має нюху, тому він найкращий для мінання пеленок своїй новонародженій дитині...

А що ми довідаємося з нашої преси про наших політиків? Чи дружина президента Лівіцького одягається, як Нансі президента Регана? Коли прем’єр УНРади проф. Рудницький поїде в нову політичну подорож довкола світу? Чи президент Саварин має своїх родинних дорадників в справах СКВУ? Де тепер знаходиться провідник ПУН Микола Плав’юк? Хто є провідником двійкарів? Українського Демократичного Руху? Що сталося з нашими молодими, надійними марксистами? Хто з них оженився і з ким, хто вже розвівся? Хоч починай читати *Вісті з України*. Але ця газета не належить до вільної преси, і їй не можна вірити, навіть, якби вона писала правду.

Нарікають у нас, що люди не читають нашої преси. Може й правда, але якби наші газети писали так, як англомовні, напевно мали б більший успіх. Ось дуже добрий доказ, як ще хтось пам’ятає: в одній газеті на першій сторінці було надруковано патріотичний вірш, в якому перші літери рядків називали того редактора: “Наш редактор (ім’я рек) йолоп і дурак”. Як тільки я почув, поїхав до книгарні купити те число. І що? Всі газети вже були розпродані.

Поглянув я на назву станції і зірвався, мов попарений. Знову переїхав зупинку — спізнився на роботу. Небезпечно думати про наші політичні справи навіть у підземці...

Еко

“на перелазі”

Потонувши по вуха в зелений фотель, я читав повідомлення про імпрезу, на яку хотів конче піти, як жінка, непомітно підійшовши до мене, повела по моїй газеті полою розстебнутого червоного халату, зсуваючи з носа мої окуляри.

— Перепрошую, — сміялася вона, — я не знала, що ти сидиш за газетою, — кокетувала, — думала, чого газета так настовбурчилася? Ти щось хотів сказати? — прижмурила ліве око.

— Маєш охоту піти на перелаз? — почав я.

— Що за перелаз? — перебила мене.

— Ціла гумористична Америка приїжджає до нас, — пояснював я, — буде Любович, Кедрин, Ікер та Еко.

— Що за Еко?

Мій газетярський критик має дивну звичку. Вона цілими місяцями не читає газет, а потім сяде й перечитує всі, які їй під руку попадуть, і сердиться, ніби я їх редагую: “Я можна таке писати? Пощо таке друкувати?” А *Луса Микити*, якого видає Еко, чомусь не радо читає. Підсував їй цей гумористичний журнал, і не зпапалася на гачок. Може й добре, бо в ньому вичитала б і таке, що могла б використати проти мене. Такий то *Лис Микита!*

— Еко — це на весь світ славний гуморист, карикатурист, маляр і Гриць Зозуля, — знову почав я свої роз’яснювання.

— Нічого не второпаю, — подивилася на мене розпучливо, — як, ви, мужчины, нічого не вмієте пояснити доладу.

— Еко малює карикатури, Гриць Зозуля пише гуморески, Едвард Козак малює картини й редагує *Лиса Микиту*, а всі вони — то Козак, — я вже нетерпеливився. — На перелазі буде Ікер, який пише в *Лисі Микиті* “На перелазі”, — вияснював я далі.

Взявшись за бедра, вона стояла в задумі, ніби я до неї говорив “по-грецькому”.

— Оооо, так би і сказав! — нараз вона вимовила голосом, з якого я не міг визнатися, чи вона вдавала чи дійсно я так зле розповідав. — І хто виступатиме? По скільки квитки?

— Уляна Любович, — назвав її першою, бо думав, що жінки жінками більше цікавляться, — Любович пише для жінок, і мужчины теж її радо читають, — додав я, — буде редактор Кедрин, гуморист Ікер та самий Еко.

Як непомітно вона прийшла, так тепер непомітно віддалялася до кухні, не виявляючи більшого зацікавлення.

— І *Верховина!* — гукнув я їй навздогін.

— Так би сказав. Як співатиме *Верховина*, то купи квитки, — повернула вона голову.

У першій точці “На перелазі” виступила Любович, у другій співав квартал *Верховина*, який завжди подобається моїй жінці, Кедрин говорив про львівську богему, а я з нетерпеливістю чекав на Ека. В душі я вже наперед сміявся з його карикатур та реготався з балаканини Гриця Зозулі.

Заповідач уже представляє Ека: “Велика людина має багато талантів, які одні з одними конкурують і одні одним не дають спокою. Карикатурист Еко конкурує з гумористом Зозулею, Зозуля конкурує з малярем Козаком. З такої конкуренції багато користає *Лис Микита*, а найбільше всі ми!”

Ось Еко виходить на сцену, усміхається скромно й легенько кланяється. Трикутне лице, кілька волосків на голові, великий метелик під бородою, з-за великих у

чорній оправі окулярів спозирають грайливо очі. Чисто, як на його власній карикатурі! Подібний навіть до хвостатого Лиса Микити з його журналу.

Еко підійшов до дошки, що була на краю сцени, взяв крейду, прийняв позу "грізного професора" й почав свою лекцію про українську абетку. Він рисував букву за буквою, розповідаючи смішну історію про кожну, а його гарненька маленька внучка радісно звивалася, стираючи з дошки А, Б, В... З. Еко рисує на дошці дві прямовисні палички, злучує їх навскісною рисою, пояснюючи: "Це син, який не вилазить з татової кишені." Всі зареготалися з букви

Моя жінка захопилася Еком більше, ніж *Верховиною*, і голосно сміялася з його абетки й реготалася, як Гриць Зозуля читав свої гуморески. Такий її здоровий сенс гумору мене дуже здивував, а чомусь вдома, як я скажу їй якийсь жарт, він кудись пропадає.

— Чи ти завважив, які є скромні великі люди? — ніби нагадала мені, коли ми верталися додому.

Я нічого не відповів, бо не знав, чи вона говорить під впливом Гриця Зозулі чи серйозно.

В неділю жінка зробила мені ще одну несподіванку. Привезла з галерії Шафранюків картину Едварда Козака. Коли я її врешті повісив, після кількарядового перебивання цвяха в стіні під жінчиним критичним оком, вона довго дивилася на картину, поки промовила: "Розкішний запорожець. У широкому степу дає лиха закаблукам. В розі ще й маленький козачок підскакує."

Мені сподобався козак, який у своїй позі виглядав, мов живий, немов вискочив з *Тараса Бульби*, а його широкі малинові шаравари, ніби ворушилися. Про це я вже жінці не згадав.

Дженерейшен ґеп

Моя кохана дружина розгулялася на старість. Де що не діється, туди її тягне, а вона мене. Так ми опинилися на каравані, а згодом на кабаре.

Спочатку чувся я на тому кабаре, немов колись у старому краю на весіллі в сусідньому селі, коли то була небезпека, що зайшлих хлопців можуть набити місцеві парубки, щоб їм не забаглося зачіпати їхніх дівчат. На мене находить таке дурне почуття, коли опинюся не у своїм “середовищі”, висловившись по-політичному. А на тому кабаре було “середовище” не дуже своє — майже всі люди були з-поза *ґенерейшен ґепу* — молоді жінки, чоловіки, хлопці й дівчата.

Про своє дурне почуття я скоро забув, як почалася мистецька програма. Конферансьє Тарас Шиповик був

знаменитий, чувся на сцені вільно, немов моя жінка в себе в хаті. Він і співав. Найкраще сподобався мені його дует з Іриною Атаманчук. Вони одне одного гармонійно доповнювали, як Ромео і Джулієта. Він чорнявий, стрункий, в'юнкий, як легінь; вона білява, пухенька, мов свіжа булочка, що їй було навіть до лица. Почали вони пісню на двох протилежних кінцях розстеленого на сцені вузького червоного хідника. Співаючи про вузьеньку кладку, глибоку річку, холодну воду, йшли навпроти себе й зустрілися посередині хідника. Ніби хочуть розминутися, але як? Я собі відразу уявив справжню кладку в старому краю і глибоку річку — у мистецтві треба мати дрібку фантазії — і знав, хто при виминанні “впаде” в холодну воду. Не дівчина, бо це було б проти всіх засад фізики й естетики. Не дослухавши “трагічного” для легіня кінця пісні, я розміявся.

На фортепіяні грав Ігор Чума й “крунив”, мов Френк Сінатра. Одначе таке порівняння не повне, бо Сінатра не грає на фортепіяні. Ігор виступав по-мистецькому, — без краватки, що моя жінка не святкує, але тут вона заслухалася у його шлягер:

Я чорний, а ти біла,

Моя чарка повна, а твоя порожня.

Я хочу на пляжу,

Ти хочеш до кіна.

Моїй жінці дуже сподобалася Любомира з Монреалю, яка співала, — як мені жінка скоментувала на моє дещо вже приглухле вухо, — краще, ніж американська співачка, прізвище якої теж починається на “Л”, — а може на “М”, — забув, бо не маю музичного вуха.

Після кожної пісні Любомира переодягалася, на жаль, вона виступала тільки в штанах, тому я не виробив собі про неї повного образу. Конферансьє ще зазначив, що Любомира славна “рекордова” артистка, але чомусь не сказав, які вона побила рекорди.

Мехіканський танець, на мою скромну думку, мав дещо до побажання. Танцюрист, замість показати екзотичний танець, більше хвалився своїми волохатими грудьми, наставляючи їх до публіки з розкритої сорочки.

Його партнерка старалася своїми балетними “ножицями” піднести точку на вищий рівень, але, очевидно, їй не вдалося, бо не вона ним, а він нею крутив і підносив її понад свою голову, а потім різко спускав на підлогу, що я аж очі замикав — чи вони взяли асекурацію на непередбачені випадки?

Не дивно, що я з полегшею, а ціла зала з оплесками й сміхом привітала актрису Любу Гой, як тільки вона з’явилася на сцені — вона наша Філіс Діллер!

— Перед йорданськими святами моя мама робить порядки в цілому домі, бо прийде священик з свяченою водою. Цього року більше, ніж звичайно, поралася, бо як пообтирала порохи з святих образів, навіть було пізнати Шевченка, — почала вона розповідати свої жарти.

— Ліпшого професора, як Маґочі, не можна було підшукати на катедру українознавства в Торонтському університеті. Він дуже добре підготувався до читання лекцій студентам. Як тільки його назначили на те “крісло”, він відразу записався на курси історії України в Український вільний університет у Мюнхені, — продовжувала Люба.

Кожний її жарт ціла зала зустрічала реготом, і я сміявся — ні, вона краща від Філіс Діллер! — подумав я собі.

— Між Квебеком і рештою нашої прекрасної Канади запанував такий дух, що “lifts and separates”, — ще не докінчила вона по-англійському, як публіка загула реготом і голосно заплескала.

І я сміявся, хоч не дуже розумів той жарт.

Щойно по дорозі додому жінка пояснила мені, що так на телевізії реклямують жіночі *бра*, — а я до таких інтимних справ не пхаю свого носа, то що я міг знати? Однак, мене зацікавило, як правильно по-українському сказати цей політичний жарт Люби, і, заглянувши у словник, вже знав: “Провінцію Квебек треба вбрати в тугіший *ліфчик*, щоб її дух не підносився і не сепарувався за кожним глибшим віддихом!”

Перед і після мистецьких виступів в кабаре найпопулярніші були бари, і я випив пару пив та мусив піти там, куди по пиві муситься іти. Як не дивно, але щойно там

я переконався з першої руки, що між нами не існує *дженерейшен ген* — це просто фікція непоінформованих людей.

Коли я з іншими стояв під стіною в ряді, як до шнурочка, підслухав цікавий діалог між молодшою і старшою генераціями.

— Ми тут стоїмо “до гліду”, як колись у польському війську, — сказав старший, сивий, трохи похилий добродій, випрямлюючи свої груди, бо певно його слова пригадали йому польського капраля, шикани якого кожний рекрут пам’ятав ціле своє життя.

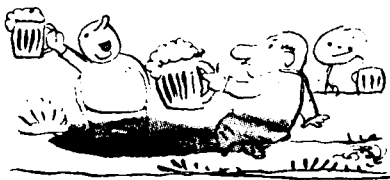
— Я не був у польському війську, то не знаю як там стояли “до гліду”, — не повертаючи голови, відрубав молодший, з чорними патлами.

— А я знаю, бо я був у польському війську, — не піддавався старший.

І що думаєте, витворився якийсь *дженерейшен ген*, якась суперечка між генераціями? Зовсім ні. Все закінчилося мирно. Молодий чоловік відійшов собі, а старший ще залишився “у гліді”, — видно випив більше пива, а може потребував більше часу, як буває після пива з старшою генерацією.

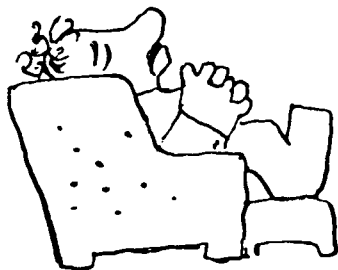
Я був задоволений, що послухав жінки. Побував між молодшою і старшою генераціями на кабаре, де всі зійшлися, посміялися, попили, — і всі задоволені. Навіть не дійшло до сварки при “аргументі” молодого з старим. Якби такий “аргумент” зайшов між старшою генерацією, напевно посварилися б, як наші політики, що ще за менші справи хватаються за чуба. Нема *гену-прірви* між молодшою і старшою генераціями. Лише старша генерація має свої “прірви”.

Як буде нове кабаре, піду ще раз. Але мушу купити *Cresian Formula 44* на “уприроднення” мого волосся — тоді почуватимуся ще ліпше в “*geni* між генераціями”.

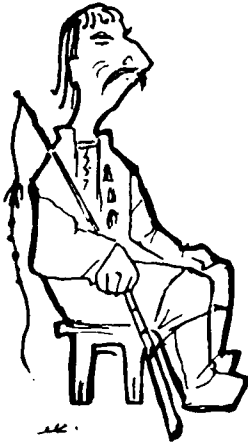
“Пісня України”

Слухаю я *Пісню України* кожного дня. Правда, є такі дні, в яких обставини перешкоджають мені послухати свою радіопередачу, але я про неї і тоді пам'ятаю, бо вона стала для мене невід'ємною частиною мого стилю життя. Ось прийду з роботи, повечеряю, ляжу на канапу, натисну кнопку... і з радіоприймача лине рідний край, легко стає на душі, так легко, що часто до кінця програми й Україна присниться.

Пісня України стала в мене недотикальною, немов амбасада в чужому краю. Навіть жінка вже привикла, що год 7:30 увечорі — це час, в якому нема що починати, а по год 8-й вже запізно на будь-яку серйозну роботу. Роботу можна відкласти на пізніше, бо вона не втече, а *Пісня України* не повернеться, як те кохання, про яке співається у пісні.

Так я дослухався до двадцятип'ятилітнього ювілею нашої *Пісні України*. Час той минув, мов батогом тряснув, як казали в старому краю. Там батіг займав особливе місце — був *батіг і батіг* — на будний день і на неділю, бідний

саморобний і купований, різьблений. Батіг надавав людині "статусу" — чим дорожчий і вибагливіший, тим приносив більшу повагу власникові, щось, як тепер автомобіль. Тож тут ліпше звучатиме: "Минув час, мов гудком авта затрубив."

Очевидно, я був на ювілейному концерті — і який це був концерт! Виступали мистці, артисти, політики, гумористи й інші славні люди.

Деб'ютовала гарненька панночка. Під час її співу я чомусь не був певний, чи більше її слухати, чи дивитися на її красу.

Знаменито грали й співали три бандуристи. В одній точці два грали на бандурах, два співали, а третій тримав бандуру; один раз усі три співали, а два грали; в одній точці один співав, а два грали; один раз один співав і сам собі грав; наприкінці всі три співали, один грав на одній бандурі, другий — на двох бандурах, а третій подавав йому то одну то другу бандуру.

З їхніми точками мені дещо "помішалось", як каже наша молодь, яка закінчила тут курси українознавства, бо було трьох бандуристів і три бандури, але, мабуть, один

бандурист не вмів грати на бандурі. Я пильно слідкував за їхніми точками, але не міг з певністю встановити, котрий з них не був справжній "бандурист" — так вони вміло склали свою програму.

Програму ювілейного концерту по-мистецькому в'язав конфетансьє. З його перших слів пізнав я, що це Борис Дніпровий —

диктор *Пісні України*. Він ідеальний на таку роль: голос його несеться з диктаторською певністю, жарти розповідає, мов Боб Гоуп, він і композитор, і актор, і навіть пристійний на вигляд. Радіопередачі він має в пальцях, чи може відповідніше сказати, в язиці.

Радіопередача, він пояснював, не вода в крані, якого відкрутите, і вона вже дзюрчить. Чудова українська пісня не плететься до вуха дорогих радіослухачів (він наголосив “дорогих”) з повітряних водопроводів. Успішна радіопроект — це пов’язання техніки, мистецтва й фінансів. Висока вежа запускає в простори хвилі, яким він (Дніпровий) дає зміст і наводить стиль, творячи мистецьку цілість. До не абиякого мистецтва теж належить дуже важлива ділянка — збирання з того повітря доларів на наступну радіопередачу, що вже належить до власника.

Роль диктора складна, відповідальна, важча, ніж не одного громадського діяча чи політика, бо він не має часу на узгодження, голосування, відкладання справ на пленарне засідання. Кожний деталь програми треба обдумати, все треба виконати у свій час до секунди.

Радіослухач має бути задоволений і захоплений від першої до останньої хвилини.

Своїх радіослухачів Дніпровий шанує і любить. Доказом цього є, як він до них звертається — завжди: “Дорогі радіослухачі!” Чи хтось може собі уявити, скільки разів він назвав кожного радіослухача “дорогим”? Щоб підкреслити, яку важливу роль відіграє *Пісня України* в житті жонатих чоловіків, він, не без задоволення, звернувся до залі: “А за останніх двадцять п’ять років скільки разів сказала вам ваша дружина *дорогий радіослухаче?*”

Самозрозуміло, прийшло багато ювілейних привітів і побажань. Посол Юрій Шимко зворушливо розповідав, як *Пісня України* несе йому голос України. Він народився і виріс в діаспорі, як Мойсей. Хоч він до Канади приїхав кораблем, а не в кошику, це не зменшує цінності *Пісні України*, бо українська пісня має незбагненний чар.

Його посол-товариш відбився від рідного, бо його мати померла в молодому віці, а батько, як стається з мужчинами без дружини, перестав співати. Однак пісні, які йому маленькому співала мати, залишилися в його серці. Почувши рідну пісню, його потягнуло до свого. Така сила пісні...

Не перечив я йому, бо наш народ вже давно говорив: “Та вона над ним таку силу має! Як йому заспіває!...”

В листі вітав власника *Пісні України*, Прокопа Наумчука, та його “найулюбленішу дикторку” — його дружину Вікторію — прем’єр провінції, передаючи таблицю за заслуги. Довгий привіт і дуже теплі побажання прислав лідер парляментарної опозиції, як лідери опозиції люблять робити доки не стануть прем’єрами. Було ще багато привітів, один навіть з канцелярії прем’єр-міністра Канади. Однак, устами свого сина, найкраще признання сказала старенька мати посла Тоні Рупрехта: “Якщо пан Наумчук уже стільки років робить людям приємність, він мусить мати велику вартість.”

П. Наумчук, подякувавши, обіцяв, що купить п. Рупрехтові новий портфель, як тільки він стане міністром, — і мусив купити, бо незабаром п. Рупрехт став міністром без портфелю.

Слухав я похвал і привітів та так собі гадав: “Велике цабе! Не велика штука хвалити когось, хто вже має успіхи. А де вони всі були перед *Піснею України*? А я був у їхньому ресторані *Вікторія*, і вже тоді знав, що одного дня вони стануть славними. Бо робити такі смачні вареники, щоб їх їсти, аж пальці облизувати — це теж не абияке мистецтво!”

Українська телевізійна програма

Цієї суботи я почувався особливо добре. Надягнувши на себе новий шляфрок, який купила мені моя жінка, з усіх боків оглядав я його в великому дзеркалі в спальні. Сподобався мені червоний матеріал з чорними квадратами — можна б ним застелити столик і грати в шахи. Задоволений не втримався, щоб не зробити кілька гримас до свого двійняка в люстрі.

— Ой, лишенько! — вирвалося мені за звичкою, яку я перебрав від своєї жінки. — Що це таке на самому горбику мого носа?

Я приглянувся ближче: кілька чорних волосинок сторчало наїжено.

— Треба їх повимикати, поки жінка завважить, а то пішла до “парльору краси”, щоб з мене знову зробили “приличну” людину — промимрив я до себе, спішучися до лазнички по її пінсетку.

— Багатокультурність — це добра політика для нашого уряду, а ще ліпша для італійців! — донеслися до мене повні обурення слова жінки.

— Чого ти вчепилася італійців? Дискримінація заборонена законами, — не втримався я, щоб не жартувати, забувши про свої волосинки.

— Дискримінація!? — всміхнулася вона іронічно. — Тобі жарти в голові з самого ранку. Це серйозна справа. Італійці дістали ліценцію на копальню золота — багатокультурну телевізійну станцію. Де були наші? Українцям призначили тільки одну годину. І коли? В суботу перед полуднем, коли треба йти на закупи!

Жінка стояла в своєму веселому, квітчастому фартушку, який вона дуже любить, вбирає його, навіть як гості приходять. Але її настрої не був веселий. Може сердилася тому, що хотіла піти на закупи, а тут українська програма на телевізорі.

На екрані телевізора з'явився лікар, який розповідав про проблеми молоді, у деяких дітей кістки ростуть ненормально швидко, а м'язи тіла не можуть відповідно до того розвиватися. Якщо це стається з хребтом, їх горбить, згинаючи майже вдвоє. На щастя, доктор Бобечко спеціаліст у цій ділянці, і після його лікувальної процедури або й операції дитина виходить з шпиталю, мов нова копійка.

Інтерв'ювер зробив великі очі, мабуть, вперше почувши про такі проблеми, і закінчив бесіду без жодного запитання про причини й наслідки. Мені цікаво було почути думку лікаря, хоч я сам додумувався, в чому причина. Тут діти мають їсти, що й скільки їм забажається, і кожний знає, що ростуть, мов на дріжджах, — більші й здоровіші, ніж у старому краю. На кожному кроці їх заманюють поверхові *гамбургери*, смачні *гот доги*, довжелезні *субмарини*, піци з всякими присмаками-додатками, морозива з сорок вісьмома заправками до смаку; навіть нашу старокрайову прозаїчну бараболю крають на пластівці тоненькі, мов папірки, припікають, приправляють, солять, перчать, вкладають у срібне опакуння, ще й дають їй королівську назву — це тільки кілька крапель у морі спокус і принад нашого великого добробуту.

До кожного вареного, печеного чи сирого продукту додають ще вітаміни для здоров'я і мінерали для сили. Напевно, ще досипають до них спеціальні порошки на смак і спрагу. Коли почнеш їх їсти, не можеш відірватися, і

дістаєш спрагу, немов на Сагарі. Вип'єш пляшку кока-коли, і вже хочеться її запивати пепсі чи "сім догори". А як уміють рекламувати! Хто цьому встоїться? Ніхто — ні малий, ні старий.

З такими маніпуляціями, зловживаннями й переборщеннями навіть природа часом не вміє дати собі ради, й може помилитися, що в дитині має швидше, а що повільніше рости.

Після доктора з коротким словом і побажаннями виступив президент СКВУ. Він говорив про конкретні факти, що наша національна субстанція в діяспорі zagrożена, нам усім треба її зберігати й пильнувати, як свого ока.

"Як це "узгіднити", — гадав я собі, слухаючи слова тривоги нашого президента. — Тут усе є не тільки, щоб зберігати, але ще й розбудовувати нашу національну субстанцію. Де корінь лиха?"

Звичайно мені забирає деякий час, щоб роздумати над такою складною проблемою і прийти до певного висновку. В цьому випадку, однак, вже при телевізорі просвітилося в моїй голові: тут проблема зарита в іншій проблемі — таблетках! В кожній аптеці можна дістати таблетки на всяку нагоду й пригоду: на біль голови, кольки в боці, на кращий настрій, на добрий сон, навіть... на секс. Чому пропадає наша національна субстанція? Бо на місце віджилої, нема нової. Ось чому навіть я не можу дочекатися наших патріотичних внучків.

Як подолати таку велику проблему? Треба б солідарно взятися за це діло й піти в протинаступ. Чи так станеться? Мала надія, бо наші провідники в СКВУ, УНРаді, інших радах і конгресах не можуть узгіднити малих справ, то чого можна сподіватися від них в обличчі такої великої загрози?

Наші провідники, як з'їдуться на наради, то так поведуться, немов собі не вірять та один одного боїться. Ех, якби я був науковцем, то замість писати енциклопедії, винайшов би таблетку проти страху: щоб мельниківець не боявся бандерівця, уєнрадівець уєрдепівець, демократ гетьманця, православний католика, католик...

патріархальника... і навіть, щоб чоловіки менше боялися жінок...

І що з того? — зідхнув я, аж жінка поглянула на мене підозріло, — навіть якби була така таблетка, то чи наші провідники узгіднили б, хто мав би її заживати?

Хіба я сам заживав би й ще дав би зятеві, доки мій “президент” не знайшов би їх та не спустив з водою у злив...

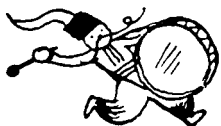

Наступної суботи увімкнув я телевізор завчасу. Йшла арабська програма, бо показували верблюдів і піщані пустині. Говорили арабською мовою, але диво з див: чую нашу мелодію, бачу українські вишивки! Чи не вкрали в нас або купили за нафту в Москві? Так чи не так, але це безсумнівний вплив української культури. Хто каже, що наша культура не росте? В Едмонтоні стоїть найбільша на світі українська писанка-статуя, араби грають нашу музику, навіть американці включили наш український пісний борщ до найвибагливішої дієти для багатих псів, що мають, як люди, проблеми з вагою. “Ми далеко зайшли, бейбі”, — сказати б англійським зворотом (щоб наша молодь зрозуміла). Я навіть не запримітив, коли почалася наша програма.

Виступали наші молоді музиканти. Чотири грали на електричних інструментах і співали до мікрофонів, позаду жвавий чорнявий хлопець звивався за горою бубнів. Справжні українські *Бімлі!*

Перша пісня не вийшла їм найкраще. Мабуть, доплив електрики до інструментів не був як слід врегульований, і мелодія не мала життя, а звучала, немов її співали індуські

сектанти Крішна, йдучи вулицями за своїм барабанщиком. Щоб тепер стати добрим музикантом, конче треба ще закінчити курс інструментальної електроніки. Видно, що

під час рекламної перерви техніку поправлено, бо друга пісня звучала свіжо й гармонійно. У ній помічувалося канадський багатокультурний мотив: наше

степове широке "гей-гей-гей" мелодійно перепліталось з італійським "ля-ля-ля", а хлопець у білих шараварах співав таким манером, як тільки вміють італійці — чи не ходить він з італійкою?

У третій точці темп піднісся, мов вихор, бубни затарабанили, неначе кликали до боротьби за національні і людські права, а вигуки "Маруся, гей! Маруся, гей!" завершували фінал. Мені жвавіше забилося серце, звідкись взявся дух бадьорости і, мимохідь, долучився я своїм "Маруся, гей! Маруся, гей!"

— Чи не гарно співають наші *Bimali*? Як тобі сподобалася нова композиція? — підморгнув я до жінки, побачивши її голову в дверях кухні.

Жінка підійшла до телевізора, на якому саме почалася реклама про випродажу курей. Коли вона заслухалася уважно, я вже боявся, що вона заміняє нашу культуру за куряче м'ясо, яке я не дуже люблю, і пішло мене до крамниці. Мабуть, ціни їй не відповідали, бо вона підсміхнулася до мене.

— Яка нова пісня? — закинула вона головою, що ах біла хустина зсунулася. — Що, ти зовсім оглух? Та мені до кухні було чути, що вони співали *Розпрягайте, хлопці, коні*, тільки вони цю гарну пісню співають на свій модерний лад так, немов розпрягають не коней, а верблюдів.

Мені не сподобалася її критика. Як тільки я щось своє похвалю, вона зганчує. Я знаю, що вона розуміється на музиці, має музичне вухо й мистецьку душу, але й мистецтво має свій політичний бік. Це ж наше! Могла б похвалити наших хлопців, бодай за те, що возяться з тими великими бубнами й виступають на телевізії в народних одягах, а телевізія — це велика річ. Тут телебачення — це не Сорочинський ярмарок вдома.

Моє захоплення повернулося до телевізії, де шумів і гудів гопак — дівчата, мов веретена в звинних пальцях прядильниць, крутилися поміж козаками, які підстрибували високо-високо, аж шаравари надувалися, як бальони, здавалося, що полетять з телевізійними хвилями в етер.

Я полюбив нашу програму, бо завжди на ній щось нове побачу, мудре почую, тільки, на жаль, не все розумію. З англійською мовою даю собі раду, бо що не зрозумію — додумаюся, але з українською маю більшу проблему. Мабуть, мій слух притупився. Я взявся на спосіб і присунув фотель на нове місце ближче телевізора. Жінка зразу запротестувала, бо він важкий і витискає глибокі сліди в килимі. Все одно це мені нічого не допомгло, і я без спротиву пересунув фотель на старе місце.

Відтоді я став прислухатися з більшою увагою і прийшов до висновку, що не я, а ті, що виступають на програмі, мають проблему з українською мовою — як

старші, такі і молоді. Старим ще можна вибачити, бо вони ходили до школи за Польщі, деякі ще за Австрії, і як тоді вчили української граматики? І було це так давно, що навіть могли багато забути. Але молоді? Вони недавно закінчили справжні рідні школи, здали матуру на курсах українознавства й дістали дипломи на градуаційних балях! І так скоро забули? Дивно!

“Добре тобі других критикувати, як ти маєш в хаті “професора-мовознавця”, — усміхнувся я собі “під вусом”.

Мені дуже хочеться запустити вуса, бо на них зайшла мода, але моя любя дружина заборонила мені навіть про них думати, бо вони “мені не до лиця”. Сама притримується найновішої моди, чи їй до лиця, чи ні. Щож, треба погодитися — на те є демократія.

Так я собі усміхався, аж з'явилася моя любка з тарільчиком покрайної присмаженої української ковбаси й скибкою разового хліба. Поставивши передо мною на столику, сіла вона біля мене. Я чувся, мов Адам в раю: передо мною моя улюблена ковбаса, біля мене любка-голубка. Ні, мені краще поводитися, ніж Адамові — він в раю не мав телевізора!

На екрані телевізора показалася велика голова з метеликом під бородою. Заповідач повідомив, що проведе інтерв'ю з диригентом хору *Думка*, який дасть концерт сьогодні увечорі. З'явився усміхнений диригент, чекаючи на перше запитання.

— Як оригінально виступатиме ваш хор на сьогоднішньому концерті? — інтерв'ювер запитався якимось співучим голосом, немов хотів пописатися перед диригентом.

— Хор вийде на сцену, співаки постають на голови й так *оригінально* виступатиме ваш хор! — не втерпіла моя голубка, і мені вдалося, що інтерв'ювер здивовано зиркнув на неї з екрану.

На щастя, серія реклам відпружила атмосферу, і я міг доїсти свою перекуску. Після бесіди з диригентом, сцена перенеслася до шкільної кляси, де біля сірозеленої дошки стояли два чоловіки. З їхнього недбало культурного вигляду, борід і вусів, які можна зустріти тільки в університетах, я зразу пізнав, що вони професори.

— Студенти виносять з наших курсів українознавства знання кухонної мови, — сказав на вступі професор з сивою бородою.

— Я не знав, що на курсах українознавства вчать українського куховарства. Яка шкода, що ти дозволила нашій Тусі залишити ці курси. Хоч їй тяжко було, але напевно в вищих клясах вона полюбила б українознавство й навчилася б ліпити вареники, які так дуже любить їсти, — не втримався я із своїм коментарем.

Жінка не обзивалася. Я знав, що сказав їй щось не до вподоби. Добре, що той самий професор змінив тему й говорив про українську мову. Щоб знати мову, треба її вивчати ціле своє життя, а найважливіше багато читати. З книжок можна багато навчитися.

— Що читати? Все читати: Шевченка, Франка, Лесю Україну, Самчука, Понеділка, Гуменну...

Він далі вичислював, немов боявся когось поминути, письменників, поетів, мені невідомих авторів, нагадавши мені нашого владику на бенкеті, який всіх запам'ятає та всім подякує; не забуде зложити довгу й теплу подяку кухаркам за “прекрасну і смачну” вечерю.

Другий професор, який досі стояв, помахаючи притакуюче головою, додав коротко, що варто читати бульварну літературу, бо з неї можна багато навчитися.

— Що це таке бульварна література? — спитався я жінки, почувши вперше слово “бульварний” в літературному контексті.

— Бульварна література — це література про людей, що ходять по бульварах, — вставши, вона наслідувала вимову професора. — Ти ліпше потелефонуй керівникові телевізійної програми, щоб записався на курси українознавства до тих професорів та почав читати бульварні романи, — похитуючи граціозно тазом, попливла жінка до кухні.

Я привик до нашої телевізійної програми, як курець до папіросів. Ніби показують те саме, але тебе все одно тягне кожний новий раз. І телебачення безперечно краще від усіх газет і журналів, бо перед собою маєш чоловіка, мов живого, відразу пізнаєш, чи йому вірити, чи буде він гнути бандиги. З телевізії довідаєшся все, не так, як з газети, що треба її читати від дошки до дошки, щоб щось цікавого знайти.

Я ніколи не міг зрозуміти, чому наші націоналісти мають стільки організацій, не знайшов на це відповіді ні в якій газеті, в жодному журналі. А на телевізії почув просту, ясну відповідь: "Якщо б всі націоналісти об'єдналися, тоді була б тільки одна організація, а це створило б такий стан, який ми називаємо диктатурою, від якої ми повтікали сюди. Кому тут потрібно диктатури?" — одним реченням усе вияснив.

Я не мав зеленого поняття, які проблеми мають сеньйори, а на одній програмі довідався. Я знав, що Пласт віддавна має монополію на сеньйорів, але ніколи не читав про якісь великі проблеми у Пласті. Пласт має тільки великі ігри. А тут на телебаченні виступає сеньйор з великими проблемами.

Він мусив вперше виступати на телебаченні, бо дістав, як казали в старому краю, трему. Спочатку затрясся, як голий на морозі, потім його сивий вус затріпотався, немов йому збиралося на пчихання, сів він на краю крісла в такій позі, неначе був готовий відікти звідти в кожній хвилині. Врешті він облизав губи, відчинив рота, виставив язика — а мову йому відібрало. Я ще такого не бачив навіть на телевізорі! Однак, як він відзискав мову, не дали йому доволі часу, щоб усе розповів про свої проблеми.

Здивував мене той сеньйор тим, що не нарікав на Пласт, а на цілу українську діаспору, яка, на його думку, не шанує своїх сеньйорів. Тому сеньйорам нічого іншого не лишається, як зорганізуватися та вимагати відповідного трактування. Він закликав, щоб сеньйори з-поміж себе вибирали почесних сеньйорів, яким він особисто вручатиме почесні грамоти, на які вже отримав урядову дотацію. Усі зацікавлені такими грамотами, повинні голоситися на його число телефону. Я кинувся за олівцем, щоб записати собі його число телефону, але рекляма обірвала його бесіду на півслові...

Часом виникне така ситуація, що ні в кут, ні в двері, не знати, чи брати поважно, чи сміятися. Наприклад, після виборів, наш кандидат від Консервативної партії виступав на телевізії, а його інтерв'ював, мабуть, його товариш, бо тикав йому: "Чому ти кандидував від Консервативної партії? Якби був кандидатом він Ліберальної партії, був би виграв вибори," — випалив запитання. На це, самозрозуміло, навіть політик не мав відповіді.

Буває і так, що я довго не второпаю, про що йдеться. Якось заповідав сам продюсер нашої програми, хто буде виступати на другу суботу й що буде говорити. Два рази повторяв, а я не "вифігурував", як каже жінка, що він хотів сказати. "На другу суботу виступатиме доктор Бабин і розповість нам, як курити нездорових," — заікуючися заповідав продюсер. Я продюсерові не вірив, бо доктор Бабин добрий лікар, сам з власного досвіду знаю, коли він мене вилікував з одної біди, не взявши ані одного centa. Було це тоді, коли в церкві св. Николая, ще треба було клякати, а в моїх колінах щось таке скоїлося, що як зігну їх під певним кутом, то різало, мов ножем, а клякати було

неможливо. Правда, я собі радив так, що часом не їхав до церкви, але в житті заходять ситуації, що треба клякнути й поза церквою, тому пішов до доктора Бабина. Вислухавши мене, він запитався: “А то вам дуже шкодить?” — “Не можу клякати в церкві”. — “То не клякайте!” — порадив і не хотів взяти ніякої заплати (тоді ще не було соціального забезпечення на лікарів). — За що?” — тільки запитався.

Пізніше, як мої коліна самі від себе виздоровіли, о. доктор Липський впровадив наш старий, правильний обряд і вже не треба було клякати.

“Курення нездорових” не сходило мені з ума, нарешті розповів докладно жінці. Її повіки закліпали, мов крильця метелика, — це знак, що вона щось такого не сподівалася; вказівний палець з яскраво червоним манікюром поїхав по губі під кирпатим носом — вона думає; коричнево підфарбовані брови піднеслися — вона має готову відповідь.

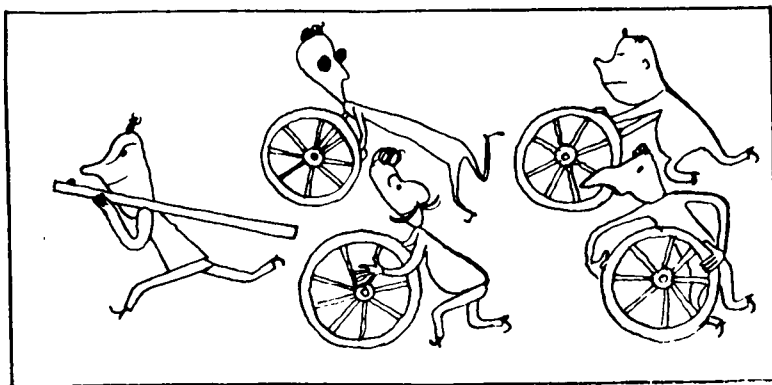
Курити нездорових? — Це значить *лікувати хворих, нездорових*, по-англійському: “*Cure unhealthy*”, таких як ти, — підсміхаючися, злегка тицьнула мені пальцем в чоло, — треба трохи думати!

“Думати! Треба трохи думати! Легко сказати, але не так легко вгадати, що тобі хтось хоче сказати. Тут так наша мова “подружила” з англійською, що треба наперед вивчити всі нюанси й сленги англійської мови, щоб зрозуміти сказане по-українському. А то дійсно подумують, що доктор Бабин курить нездорових, як колись практикували африканські *вічдоктори-ворожбити!*”

Чи можливо все знати, все зрозуміти, до всього додуматися? І чи навіть варто?”

Де знайти пораду?

Іде еміграційний віз

Як тільки мій приятель, той від політики, заговорить про солідарність і єдність, згоду і узгодження, конгреси і ради, мені починає боліти голова. А він ще додає проблеми молоді, чужі напасті — де тому кінець? Страшно стає. Не відчував я такого неспокою під час війни, ані навіть, як платив високі відсотки від гіпотеки за мою нову хату. І що робити? Чи хтось дасть якусь пораду, розраду?

Почав я знову частіше ходити на конференції та доповіді, але не багато довідався. Мій приятель радив мені не поминути двійкарів і прихильників УНРади. Двійкарів, мабуть, не здіблю, бо вони належать до загроженої породи, але на сесію УНРади пішов.

Усе там відбувалося дуже гарно. Президент сидів за репрезентативним столиком, накритим вишиваним рушником. Міністри звітували, виступив навіть міністер військових справ, сам дентист, але мав військову поставу. Турбувало його те, що не було звітів про медалі. Лідери партій серйозно дискутували, депутати радили й голосували. Однак всі вони були вдень зайняті своєю політикою, а увечорі відбувався бенкет, тому я не почув поради на *мої* проблеми.

Чи не піти б на жіночі збори? — подумав собі якимось. Випадок хотів, що я, йдучи за іншою потребою, відкрив не ті двері й опинився в церковній залі, де мали наради жінки. Коли на мене звернулися нараз очі всіх жінок (двері заскрипіли), мені стало моторошно, і тут я зрозумів народну приповідку: “Один мужчина серед багатьох жінок не воїн” — навіть як це відбувається в році українського воїна! У тривозі, як у ланцюговій реакції, приходять інші страшні думки. Ану попаду до якоїсь “вуменслюбки”, що тоді? Розбере тебе по всіх мужеських кісточках, і не позбираєшся. Ні, я ще не еманципований на такі кроки.

Признаюся, що мені тяжко зрозуміти їхніх чемпіонку-“вуменслюбок”, які голосно й демонстративно вимагають “рівних” прав! Рівних з ким? Взяли б вони приклад з моєї “любки”, яка потиху, без галасу й крику, без нищення майна (маю на думці палення нагрудників), практикує такий “ліб”, що й вона рівна і я маю повну свободу. Ось недавно купила мені телевізора, щоб я мав свій власний і міг дивитися на свої спортові програми влюбий час. Вона навіть мій чек з праці не вложила на свій рахунок, як це робить кожного тижня, а понесла його до мого банку, щоб я *сам* міг заплатити за *мій* телевізор. Як рівність, то рівність!

Деякі поради й трішки розради почув я на доповіді редактора з Америки. Говорив він про політику, солідарність, згоду, молодь; давав поради.

Як дійти до згоди й порозуміння з поляками? — “*Згода то єст такі амбарас, же до тего тжеба двух нараз!*”

Яка рецепта на згоду для українців? — “Згода є там, де жінка наказує, а чоловік слухає.”

З його висновками я міг погодитися з легким серцем, але мені заболіло, як він давав прогнози політичній еміграції. — “Ми не політична еміграція, а звичайні поселенці. Якби вибухла вільна й незалежна Україна, та, не дай Боже, підписала з Америкою і Канадою договір про насильну репатріацію політичних емігрантів, ми масово пішли б під амбасади й Об’єднані Нації протестувати проти порушення наших людських прав.”

А молодь! Які в неї проблеми? — “Молодь має свої закони. Вона точно знає, де кінчається національний обов’язок, а де починається приємність-*фан*. У своїх домівках і таборах молодь *обов’язково* говорить українською мовою. Коли сумівець зустрінеться з пластункою поза домівкою чи табором, це вже *інша* мова.”

Молодь! Лицем до молоді! Все для молоді! Молодь наша майбутність! Молодь субстанція діаспори! Де поділася наша молодь?

Чому так багато галасу, фраз? Що хочуть від нашої молоді? Де вона поділася? Наша молодь вже постарілася і має *свою* молодь. Не байдужа вона до нашої національної справи, культури, нашої мови. Знаю про неї з першої руки. Ось наша дочка одружилася з своїм Романом і живуть щасливо, обоє мають добру працю. Наша дочка плянує на довшу мету й відразу купила до хати пса. Не купила якогось песика собі для забави, а мудрого собаку, щоб вони обоє мали до кого говорити по-українському, поки не народяться їм діти.

І напевно на тому псові наша справа не закінчиться!

Ювілей Антоненка-Давидовича

Людина живе не тільки хлібом, але і сном. Люблю я сон, добрий, здоровий, а найбільше здрігнути по роботі при телевізорі, як він щось собі бурмоче, навіваючи мрій до приємних снів. На жаль, ідеальної нагоди на таку дрімку мало, бо або жінка торохне горшком, ніби навмисне, або телефон засвистить, немов наш соловей, — жінка купила такий модерний тип, мабуть, щоб мені нагадував про старий край. Але сьогодні була ідеальна нагода для мене. По вечері жінка десь забрался, а я собі увімкнув телевізора на новини, і вони ще навіть не дійшли до Афганістану, як мої земні турботи потонули у хвилях позаземного забуття. Аж тут: лящить телефон! Усе пропало!

— Галло! — понуро вилізло мені з горла.

— Ідеш на ювілей Антоненка-Давидовича? — пізнав я безцеремонний голос мого приятеля, того, що має схильність до культури. — Ти, певно, вже дрімаєш? — іронічно додав.

— А хто є Давиденко-Антонович? — питаюся, стараючися говорити якомога нормально, щоб замаскувати свою сонність і роздратованість.

— Не Давиденко-Антонович, а Антоненко-Давидович, і додав, — Борис Дмитрович — це по-батькові. — Хто він!? — говорив уже піднесеним голосом. — Він відомий письменник, славний мовознавець і дисидент. Сидів двадцять два роки у в'язницях і концентраційних таборах.

Я був би присягнув, що він сказав Давиденко-

Антонович, але більше не розпитував, бо, як дисидент, то треба йти.

На ювілеї не було, на жаль, Антоненка-Давидовича, хоч мені здавалося із слів мого приятеля, що це буде справжній ювілей з письменником, але він належить до тих дисидентів, яких не випускають на захід.

На промовця запрошено професора з Нью-Йорку, який особисто знав ювіляра. Антоненко-Давидович дуже добрий письменник, а ще кращий мовознавець, — говорив професор. Написав книжку для українців в Україні, як правильно говорити по-українському. Мабуть, за те, що він нагадує українцям, щоб вони говорили своєю українською мовою, його далі переслідують. В його ювілейному, вісімдесятому році забрали його автобіографію і навіть друкарську машинку, ніби вона небезпечна бомба.

Літературні теми не завжди цікаві, але професор підкреслював, що твори Антоненка-Давидовича глибокі й незвичайні. Він уже давно почав писати, і, як я зрозумів, уже тоді заторкнув проблеми сексу. Очевидно, старий професор так просто не казав, бо не випадало, але це можна розуміти з того, як героїня віддавалася ворогові, щоб врятувати свого командира. В літературному творі можна в інший спосіб рятувати героя.

— Це була велика трагедія! — підкреслив професор, закінчуючи свою аналізу твору.

Я з професором не погоджувався, його оцінка виглядала мені загострою і не на часі. Чи її зрозуміє модерна людина? Часи змінилися. Може колись то була велика трагедія, але сьогодні, коли жінки добилися вольностей робити з своїм тілом, що їм завгодно? Одначе на цю тему ніхто не забирав слова, тому приступлено до обговорення чергової повісти автора, яка викликала одне дуже влучне запитання.

Автор описав долю матері, яку син-лікар занедбав, одружившись з росіянкою. Ліжко матері стояло в закапелку за ширмою, чи як у нас кажуть, параваном, бо синова дружина не любила свекрухи за те, що вона розповідала дитині українські казочки, співала їй пісеньки. Мати ще доглядала на одне око сліпу сучку, яка

забрила на шпитальне подвір'я, доживаючи свої дні з такою "приятелькою". Коли мати померла, син задумався над своїм життям: воно не було таке, як треба, і постановив виправитися.

А запитання поставив один добродій, який виглядав, що знав, про що питався: "Чи автор у бідній, безокій собачці не добачав нещасної долі України?"

Мабуть, професор не хотів ангажуватися у політичну дискусію, і якось неясно відповів — ніби так, ніби ні.

З наступним питанням професор легко дав собі раду, як його одна пані запитала, чи не можна б докладніше довідатися про ті двадцять два роки, які автор просидів за дротами?

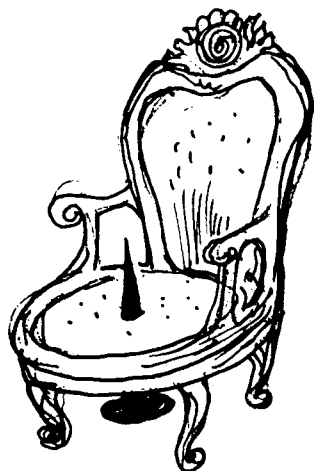
— Напишіть до КГБ, бо вони мають всі папери Антоненка-Давидовича, — була вичерпна відповідь.

Найцікавіше було читання уривків з твору *Печатка*. За Центральної Ради український політичний діяч Осадчий їздив по селах і просвіщав народ про українську державу. Нашим дядькам тяжко було повірити, що вони українці, тому Осадчий взявся на спосіб: він розповідав селянам про царицю Катерину і як вона гнітила українців. І хто була та цариця? То була така повія, що... і розповідав про її любовні оргії, чи як тепер кажуть, порнографічні історії. Такі аргументи переконували дядьків, і тим Осадчий здобував їхнє довір'я до Української держави. *Печатка* мене заінтригувала.

На другий день я поїхав до книгарні купити цю книжку. Це маленька, цікава книжечка, яку я прочитав дуже швидко, але вона мене розчарувала. В ній я нічого не знайшов про "порнографію" з царицею Катериною, а шкода, бо тепер саме добрий час на такі історії. Напевно серед нашого народу залишилися ще такі дядьки, яким треба б такого аргументу, й свідомі українці прочитали б її з приємністю — могла б стати бестселлером.

Крісло для професора Маґочі

Начитався я і наслухався про професора Маґочі, який мав засісти на професорському кріслі Студій українознавства в Торонтському університеті. Проти нього і професори виступали, і студенти сварилися, і навіть звичайні люди бралися за академічну науку. Але це не проста справа. Раз я навіть сам чув і бачив, як один чоловік критикував книжку самого Маґочі, але другий професор задав йому таке просте питання, що той не мав що відповісти і сів. А професор спитався тільки, чи він ту книжку читав...

Тоді я побачив, що з професорами не так легко виграти. Вони читають всі енциклопедії, не тільки українські, і биті на всі копита. Їм дуже легко невчену людину обернути в цапа.

Аж тут нагода! Приїхав сам Маґочі. Бізнесмени влаштували для нього вечерю, і, очевидно, зробили по-бізнесменському так, що кожний міг туди піти, очевидно, за гроші. Скортіло й мене. Навіть моя жінка виплатила мені п'ятнадцять доларів без опозиції, бо вона має слабкість до науки. (Я підозріваю, що вона сподівається, що наука винайде щось на зморшки).

Пішов я до готелю. Приглядався я до осіб за головним

столом, але важко було вгадати, котрий Маґочі. Всі, крім жінок і священників, могли бути тим професором. Нарешті дали їсти. Фрукти і булку, курку і бараболю — аж по дві. Видно, що наші бізнесмени добре розуміються на нашій політиці, бо що для українця варта навіть найкраща вечеря без бодай двох бараболі? Їв я ту курку, а вона — не така, як вдома — а така, що лишати шкода і їсти важко. Але я всю з'їв, а при моєму столі один чоловік навіть два рази подякував кельнерці за добру вечерю. Я підозрівав, що він був з суспільної служби.

Згодом представляли поважних людей з-за головного стола і з залі. Були навіть професори, навіть мадярські. Нарешті виступив професор Павло, чи *Пол*, Маґочі. А був він той, який найменше мені виглядав на професора. І як би його описати? Він виглядав, як наш легінь чи може як американський футболіст — *квотербек* — а може щось поміж тим. І почав він говорити. І як він говорив? Все по-українському, щоправда зі своїм акцентом, не карпаторуським, бо зовсім інакшим, як мав д-р Росоха, але, як мені виглядало, своїм, зближеним до лемківського. І коли я його слухав так собі гадав: “Аж тепер я розумію, чому наша мова милозвучна. От візьми англійця. Дай не там, де треба, наголос, вимовив не так, як треба, голосівку й англієць тебе не зрозуміє, бо з “соок” вийде “соск”, — з кухаря зробиться когут.

А в нашій мові вимовляй, як хочеш, наголошуй, як хочеш, а все зрозумієш. Хіба що ти глухий, як наші представники до СКВУ.

І що він сказав? Сказав все ясно, хоч невченому тяжко все точно переповісти. Казав, що кожна велика культура, а в тім українська, не може бути ексклюзивна, сама для себе, а має бути відкрита для кожного, хто її полюбить і для неї посвятиться. Слухав я і так собі гадав: “Та то ніби правда. Але також правда, що наша велика культура вже відкрита для всіх наших сусідів довгі віки. А ці сусіди так полюбили нашу культуру і так їй посвятилися, що тепер мало що з неї лишилося для самих українців.”

А він далі говорив, що студії українознавства мають найперше завдання посвятитися студіям історії, починаючи від Антоновича і Грушевського. Не забув

навіть за найновішого історика Прицака. Говорив, що досі не забирав слова, бо його назначення на професора було контроверсійне — а тепер має нагоду сказати, що думає. Головне це те, що професор має бути добрим професором, має знати своє діло й бути магнетом для студентів.

Він теж виявив не абиякий сенс гумору, але його гумор був відмінний від нашого, місцевого. Наприклад, він подавав приклади про народи, і до народів зачислив пластунів, але чомусь не зачислив сумівців. Або згадав, що в Італії у Венеції чужі люди говорили під катедрою св. Марка про катедру в Торонтському університеті. Я відчував, що це щось смішне, але не сміявся, бо на залі всі були поважні.

На закінчення професор Магочі сказав, що він буде сумлінно виконувати на нього покладене завдання якнайкраще — на славу, багатство й чарівність минулого України.

Так він говорив прямо і всім сподобався. Йому били браво й навіть “зробили йому *стандінг овейшен*”. А під час тої овації один професор з курсів УНО сказав, що він буде дуже добрий професор, а його сусід зауважив, що за таку посаду він був би виголосив ще кращу промову.

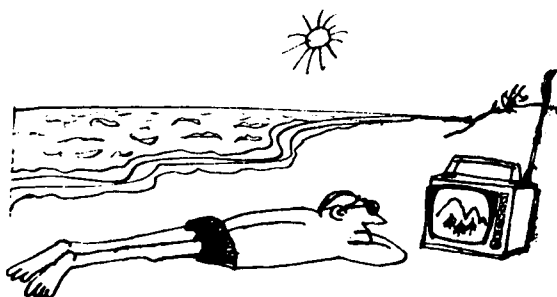
По тому всьому люди почали між собою ходити й гурорити. До нашого гурта підійшла дружина професора Магочі. Вона називається Марійка, й якби я був режисером, післяв би її до Голлівуду, щоб заступити в серії *Чарліс Енджелс*, одну з “янголів”. Вона дуже привітна.

Навіть зі мною привіталася. До того вона така чарівна, що один чоловік підходив до неї знайомитися чотири рази. Він чотири рази цілував її обі руки й, щобільше, не дуже радо випускав їх з своїх долонь. Я спитався, хто він; і мені відповіли, що він дуже активний член клубу сеньйорів, не тих пластових, а правдивих сеньйорів-пенсіонерів.

Приступив я навіть до самого професора. Він саме пояснював слово Маґочі — це змадяризоване ім'я Могучий. Далі пояснював усе, що можливе. І саме мені забажалося записатися в університет на курси до нього, бо він мудрий, і від нього багато можна навчитися, може, навіть, більше, ніж від моєї жінки... Але на це треба почекати, аж поки не піду на пенсію, бо тоді можна буде студіювати в університеті задурно і не треба мати високих шкіл. І так, підбадьорений на дусі, їхав я додому і так собі гадав: "Навіть я не вибрав би кращого професора на те крісло. Він мудрий і жінку гарну має. Тільки, щоб він не забув того, що сьогодні обіцяв. І хочу, щоб те професорське крісло зробили солідно, як тут кажуть, *кастом мейд*, щоб воно не поламалося, а стояло міцно й тоді, коли я запишуся на студії в університет."

Справа наукова

Задзвонив до мене мій приятель, той від політики, і повідомив, що з-за кордону приїхав до нашого міста один визначний професор, який матиме доповідь на економічні теми. Мені не дуже хотілося йти на ту доповідь, а ще ввечері, коли надворі зимно, — а ще більше тому, що економічні справи мене не цікавлять. У цій ділянці виручує мене по-фаховому мій совісний, знаменитий маклер моєї біржі, — моя кохана дружина напомацки знає, як “інвестувати” мої чеки зарплати.

Мій приятель, одначе, до кожної справи підходить по-політичному, і тепер почав свою політичну пропаганду: це наш національний обов'язок ходити на наші національні імпрези, а ще коли виступає славна людина. “Як не ти, то хто? Як не тепер, то коли?” — закінчив славним висловом одного славного єврейського мудреця. Хоч того дуже холодного вечора моя “національна совість” дуже хотіла

сповняти “свій обов’язок” біля моєї коханої жіночки, але часом треба дослівніше брати приповідку: в товаристві і смерть мила?

По дорозі на доповідь, щоб бодай дещо зискати для себе, я потішав себе, що може щось навчуся від професора економічних наук і скористаю, бо саме тоді ціна на золото дуже стрибала на міжнародних біржах, — ану пораджу своєму маклерові купити золото. (Кожний має скрите бажання стати мільйонером.) Таку думку я скоро занехав — ану ж мій коханий “маклер” візьме мою думку серйозно та інвестує *мої* гроші в *свої* золоті перстені й браслети?

Професор мені сподобався. Він виглядав на дійсного професора: мав бороду, говорив добре, свою доповідь переплітав часто жартами. В дійсності він так багато вживав жартів, що мені було важко розрізнити, коли він жартував, а коли говорив серйозно. Але такі тепер часи настали, — подумав я собі, — хто тепер говорить серйозно, а ще на економічні теми? А навіть якби хотів поважно щось сказати, то хто йому повірить?

В одному він мене розчарував: він не був з-за кордону, а тільки приїхав з-за кордону, де закінчив свої високі студії, і не говорив він ані про золото, ані про теперішню ситуацію, а про минуле — про економічні справи в Україні перед і після революції.

Професор почав про економічну політику російського царя. Казав, що цар хотів добра для цілої своєї імперії і тому почав свою економіку від Донбасу. Це одначе не сподобалося його багатьом російським політикам, які казали, що з того українці розбагатіють, а як будуть багаті, то схочуть відірватися від царя і російської імперії. На те цар, як цар, нікому не довіряв і всіх перехитрив — на Донбас запросив закордонні компанії, вбиваючи одним пострілом двох зайців. На свої висновки професор мав наукові докази й числа із статистичних книжок, які ще видав царський уряд.

По революції нічого не змінилося, — продовжував професор. Уряд у Кремлі запопадливий, як цар, бажає добра всім у цілій своїй імперії, веде економічну політику без ніякої дискримінації, однакову для всіх: “Чи партійні секретарі, чи директори заводів, чи високі чиновники в

Україні не отримують однакові платні, незважаючи на те, чи на тій посаді сидить росіянин, українець чи грузин?”

Імперіялістична політика вимагає, щоб слабкі галузі економіки розвивати в усіх закутинах СРСР. В Україні відчувався брак фахових робітників, тому Партія спровадила їх з Росії, де таких є багато. Зате в Україні було забагато колгоспників, тому їх вислано в Сибір, щоб якось допомогти забрати з України ту надвишку. І на колгоспи витрачується величезні мільярди грошей, а ціла Україна всяйна колгоспами. Що це значить?

Я не знав, що це значить, бо це наукові справи, від яких є професори. Вони мають статистичні книжки й інші праці, видані в СРСР, то їм легше пояснити, що це значить. Вони навіть можуть доказати, що на цілому світі все однакове, що люди всюди так само поведуться, як професор сконстантував: “З Канади багато людей їде на Флориду чи до Каліфорнії, щоб втекти від холодної канадської зими. Так само багато росіян їде на Україну, щоб втекти від холодної російської зими.”

Коли ми верталися додому, мій приятель сидів мовчки. Чи не мріяв він про теплу й привітну Флориду, де на пляжах вигріваються на сонці тисячі роздягнених молодих дівчат, а в нас мороз, як на злість, потиснув? Знову я собі гадав: “Як людина мало знає! От, люди дивляться на те саме явище, ту саму подію, а кожний бачить щось інакше: демократичний політик — виборців, недемократичний — ворогів, економіст — статистичні числа, науковець.... Флориду. Досі я думав, що на Флориду їдуть ті люди, які мають гроші, а не ті, які втікають від зими, бо грошовитий чоловік купить собі тепле місце й у найзимнішій закутині землі. А воно інакше. Треба буде свого “маклера” якось по-науковому переконати, що нам треба на другий рік втекти на Флориду від нашої зими.

Все таки я щось скористав з цього реферату!

Фінансові консультації

В житті треба йти з духом часу, дотримувати кроку поступові, особливо в фінансових справах, бо можеш залишитися позаду й потрапити в категорію “недорозвинених”, як третій світ. Відставати нема потреби, і до того навіть не треба голови, бо тут є такі професії, що за гроші навіть будуть за вас думати. Я маю на думці фінансових консультантів. І я маю фінансового консультанта. І я дуже задоволений, бо моя голова не затьмарена хмарами фінансових калькуляцій, а мої кишені легкі, мов бальони, хоч надувай їх і літай попід небом та мрій про мільйони.

Кажуть, що сьогоднішній світ повний шахраїв, і тому без легального контракту в адвоката не можна вірити нікому — навіть своїй кращій половині. А я маю повне довір'я до мого консультанта, бо він є не тільки моєю найкращою половиною, але і “найбільшою половиною” моєї кишені.

Незважаючи на такий ідеальний стан, людина часом

шукає собі якогось гудза й ненароком попаде, як казали в старому краю, “під дурного хату”. І мені таке притрапилося, аж встидно признатися. Винен я собі сам, бо маю фінансового консультанта, в якого треба було мені наперед засягнути фахової opinii.

у збігу обставин я опинився перед будинком моєї старої кредитівки. Замість старого дому, вона тепер у новому будинку, і ще якому! Віддавна-давнього я в ній вже не був, а тут на мене повіяв вітер споминів: колись, як сплачував свою гіпотечку, не проминав я приємности перекинутися з паном управителем кількома словами про політику, пожартувати з панями за лядою... і самі ноги понесли мене досередини.

Ступивши кілька кроків, я став, мов вкопаний; у просторій, високій будівлі я чувся, немов вперше зайшов до чужої церкви. З високої стелі звисали плякати, на стінах блищали різними кольорами, мов образи, афіші. З них, мов вогники свічок, блимали різні назви рахунків і числа відсотків: щадничі, чекові — з чеками персоніфікованими, чеками звичайними й без чеків; сімейні, особисті, спільні, дитячі, бездітні, сеньйорські, старечі, з асекурацією на смерть і безсмертні без асекурації, з картками на зелені автомати! А які відсотки? Щоденні, денного сальдо, місячні, піврічні, трирічні, п'ятьрічні, доживотні! Мов штубак, пробував я розшифровувати довгі англійські написи, калькуюючи висліди моїх уявних інвестицій.

Постоявши так приголомшений, я все таки рішив провести до кінця мою фінансову трансакцію і, прибравши бізнесову міну, зблизився до прилавка, чуючися, немов йду з гріхами до сповідальниці. За прилавком стояла гарна з лиця, з чорним, мов у крука, волоссям, молода касирка. Вона привітала мене усміхом Джовн Коллінс — тої актриси з телевізійної серії *Даллас*, де показують, як живуть і чим займаються американські мільйонери, на яку часом дивиться мій фінансист.

Я, мабуть, невдало відсміхнувся, бо вона недовіркою піднесла чорні тонкі брови. Коли я їй сказав, що хочу довідатися, скільки на моєму рахунку грошей, я відчув холод з її погляду.

— Яке ваше число?

— 99, — я з полегшею відповів, бо цього числа ніколи не забуду.

— Це старе число, тепер усе вже скомп'ютеризоване. Почекайте, комп'ютер зараз вам подасть нове число, — вона люб'язно зашебетала, зраджуючи свою любов до машини, рівночасно загуляла пальцями по кнопках комп'ютера, мов Лібераччі по клавішах фортепіяно. Нагло її лице, з якого зникла усмішка, нахмурилося, мов у поліцая.

— Ви не маєте жодного права до цього рахунку, — резолютно випалила, глипаючи на мене скоса.

— А то чому? — я здивувався.

— Бо це рахунок вашої дружини!

— Але це мої гроші! — я не піддавався.

— Це мене не обходить, закон каже, що це буде *invasion of privacy*, як я вам зраджу конфіденційні справи вашої дружини, — відрубала нетерпеливо, мов на вічі *вуменс ліб*.

А звідки ви знаєте, що це рахунок моєї дружини, а не мій? — спитався я впевнено, бо справді колись цей рахунок був мій і невідомо, відколи він став жінчин.

— Бо так комп'ютер каже! — нетерпеливилася вона.

Ого, це недобре, як комп'ютери вже розуміються на сексі. Незабаром і чоловіків не буде треба, — подумав я собі, нічого не кажучи вголос, а то ще комп'ютер занотує мої антикомп'ютерські погляди.

На лиці касирки застигла усмішка перемоги, і мені нічого не залишилося, як чемно забратися. Виходячи, мені в очі кинувся великий напис: "Менажер", і скортіло мені, як колись, поговорити з управителем, мабуть, сподіваючися, що він не змінився під впливом комп'ютерів і технології. Однак, коли мене запиталися, яку я маю справу, чи хочу позичити гроші, скільки, і що мені прийдеться почекати, аж пані управителька буде вільна, я швидко змінив свою думку.

Комп'ютер, касирка, управителька — це забагато нараз. І тоді ще з більшим сантиментом згадав я свого фінансового консультанта. Без нього, мабуть, я був би не вартий зламаної копійки.

“Запорожець за океаном”

Люблю нашу пісню. Не знаю, чому так люблю. Може тому, що люблю співати, хоч ніколи не співав у хорі. Замолоду якось так не складалося, пізніше не мав часу й, правду сказавши, признаюся, що боявся — ану диригент випробує мій голос і слух та не прийме мене до хору. Встид на цілу околицю.

Тому люблю співати собі сам. Колись, коли я ще робив на летовищі, як випробували мотори літаків, підходив я близько такого літака і співав на ціле горло, змагався з

моторами. Здавалось мені, що співав, як славний тенор Ян Кепура колись в Польщі або Маріо Лянца в Америці. Співав усі пісні, які мені до голови приходили, аж висихало в горлі. Біда тільки, що пам'яталися слова тільки першої стрічки, часом ще й друга пригадалася, а решта позабувалася. Та це мені не перешкоджало, бо я співав тую саму стрічку по кілька разів.

В хаті не відважуюся співати. Часом заведу під носом пісню в городі чи пивниці. Не співав голосно, бо моя жінка розуміється на співі: вона вдома співала на олімпіадах, навіть на обласних, казала. Вона знає, який співак співає добре, а який зле; вона пізнає, хто співає "на діафрагмі", а хто заводить фальцетом. Каже, що тому, хто співає "на горлі", надуваються жили на шиї і він скоро "викричиться". Хотів я не раз стати перед дзеркалом, заспівати й подивитися, чи мені жили надуваються, щоб врешті переконатися, чи маю якісь мистецькі здібності, але якось ще до того не дійшло. Не відважуюся співати так голосно, щоб жили надулися, ану ж сусіди оскаржать мене, що заколочую громадський спокій. Ще й можуть закликати поліцію. І що тоді? Чей же не можна сплямити нашої національної чести.

Моя жінка тепер не співає, але час від часу любить піти на добрий концерт, а як ставлять нашу оперу, то йде на кожну. Я з нею радо йду. І тепер ми пішли на *Запорожця за Дунаєм*, якого ставив Володимир Колесник. Він диригував, а його гарна, темпераментна дружина співала роллю Одарки. І не тільки співала, а ще грала, і то як грала!

Мені сподобався стиль маєстра: він руками диригував бадьоро, немов на сцені розганяв вітри, на подіумі підстрибував хутко, що аж хвосту його фрака підлітали, немов крила птаха. Моя жінка мені казала, що в нього знаменита *боді ленгвідж*, тобто, як я зрозумів, кожний добрий диригент мусить уміти говорити тілом, бо під час концерту ніхто з його музикантів чи співаків не почує його голосу, навіть, якщо він хотів би їм щось казати.

Опера вдалася. Співали, танцювали, грали. Мені найкраще сподобалася сцена, коли Карась "забарився в дорозі" й вертався підпитий додому. На нього вже чекала

його жінка Одарка з макогоном в руці. Він так її боявся, що зі страху сховався до псячої буди. Дуже смішна сцена.

Але пізніше мій приятель, той від політики, сказав, що з постановкою *Запорожця* не було все гаразд: це була “московська постановка”. Я йому відповів, що це не могла бути “московська постановка”, бо я не бачив ані одного москаля на сцені.

— Московська, бо Карася показали на сцені як п'яницю і боягуза, — доказував він запальчиво.

— Добре тобі так говорити. Чей же Карась був на еміграції, він тужив за рідним, то нічого дивного, що він часом випив, — пробував я спростувати його закиди. — Навіть тут, в Канаді, багато наших емігрантів п'є, хоч вони не під турками, а під демократією. Хоч Карась ніби і боявся жінки, це не значить, що він був боягузом — кожний добрий чоловік трохи боїться своєї жінки, — забувши, що його перша жінка покинула його, я запізно вкусився за язик.

— Чекай, чекай! Скажи мені, хто був Карась? — питався він мене й відразу відповів. — Карась був головою козацької держави! Він вів переговори з турецьким султаном, який теж був головою держави. Як можна показувати Карася п'яницею, який, прийшовши додому, перестрашений ховається від Одарки. І куди? До псячої буди!? Як може культурний західній світ розуміти наші національні аспірації?! З цього тільки задоволена Москва.

Не чекаючи на мою відповідь, він поспішно відійшов, забиваючи мені клина в голову своїм Карасем. Я йшов додому, а мою голову морочив наш славний *Запорожець*.

Це правда, що ми живемо в двадцятому сторіччі, а не сто-двісті років тому — щобільше, ми не за Дунаєм, а за океаном! Що я робив би на місці Карася тепер? Мабуть, те, що сьогодні політики-“карасі” роблять, коли їдуть у дипломатичні гості до своїх “султанів”. Вони не їдуть самі й з пригодами вертаються додому, а з ними їдуть їхні жінки — вони разом роблять політику. І Одарки тепер вже не мають макогонів, а в кухні під їхньою рукою стоїть така машинерія, що тільки потиснути кнопку, і з Карася лишився б тільки вуглик.

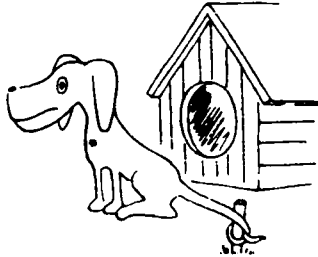
Сьогодні ніхто не ховається від жінки до псячої буди, а

як вже сховається, то так, що його не знайде поліція з радаром, не то жінка з макогоном.

І хто сьогодні бачив надворі буду, в якій сидів би пес? Тут пси, мов пани, живуть у сальонах з усякими вигодами. Їх охороняє гуманна організація звірячих прав, і хай хтось спробує зробити собаці кривду! Його не тільки оштрафують, але ще зроблять йому встид, показуючи його на телевізії — ціла вулиця показуватиме на нього пальцем. Якщо хтось вб'є людину, з добрим адвокатом ще має можливість якось викрутитися, але який адвокат візьме справу проти собаки?

Мені стало ясно: Ми мусимо змінити постановку нашого *Запорожця!* Це вимога часу!

Прийшовши на своє подвір'я, дурна думка стрілила мені в голову: Якби, так в теорії, мені прийшлося втікати від жінки, де подівся б я? Може б, так на всякий випадок, поставити на городі буду?

Ювілей письменника

Мені важко вгадати, чим буде цікавитися моя жінка, часом вона зацікавиться позаземною для мене справою, і тоді я мушу її супроводжати, як принц Філіп свою королеву, не зважаючи на мої особисті інтереси, навіть тоді, як на телевізори показують важливі змагання з футболу чи гокею. На нашому шлюбі прирікала вона мені вірність та послух, — треба мені ту обітницю шанувати й її слухати. Так сталося цього тижня: ювілей нашого письменника, і не було ради, коли вона в суботу виставила мені шкарпетки, сорочку, краватку, костюм. (Вона не довіряє моему мистецькому смакові, — добра жінка.)

При вбиранні вона трохи забарилася і ми поспішно виїхали, а коли прибули перед залю, вона оглянула мене від ніг до голови і аж ахнула:

— Як ти міг взутися в свої старі брудні черевики? Таж в тебе є новіші, виглянсовані, — сказала вона докоряючим притишеним голосом.

— А звідки я мав знати, в які взуватися? Ти мені їх не виставляла біля краватки, — відповів я, дивлячися на свої черевики, які мені зовсім брудними не виглядали.

Піди до вмивальки і бодай їх витри, — наказала мені й додала, — ах, які ті чоловіки!

Зник я в кльозеті, щоб вволити її волю, трохи витер черевики об штанки й повернувся в залю. Яюсь не було відкритого бару, щоб розмочити язика, і люди сиділи за столами сумовито, немов не прийшли на радісний ювілей,

а на щось ще чекали, зчаста споглядаючи на сцену, де стояв головний стіл, застелений білим обрусом, а збоку нього самотньо нащулювся чорний мікрофон — все готове, всі чекають.

Нарешті, до мікрофону повільно посунув низький чоловік з зморщеним чолом і почав рухати губами. Ціла зала, мов нагло ожила.

“Нічого не чути! Нічого не чуємо!” — загуло з усіх кінців.

Ще чоловік з зморщеним чолом не встиг відступити на два кроки, як біля мікрофону шпарко підскочив високий добродій, який кілька разів постукав в голову, обмацав стояк три рази й так само шпарко відскочив, розмахуючи перед публікою вибачливо руками.

Ще він не зійшов зі сцени, як другий, високий і сухий мужчина нагнув шию до мікрофона, аж ковнір його сивого піджака піднісся, мов капуза, та заскандував: “Один, два, три, *тестінг, тестінг*”. Мікрофон мовчав... Високий мужчина випрямився, ображено відвернув голову вбік, замахнувши на мікрофон рукою, немов хотів його вдарити.

На сцену вийшов третій чоловік. Затиснувши губи не то в злобну усмішку, не то гримасу, він застосував нову потрясаючу методу: вхопив стояк двома руками й замахав ним, мов мотвилком, врешті гупнув об підлогу, що аж сцена здригнулася. Мікрофон мовчав...

Чоловік з зморщеним чолом, що приглядався цим операціям з безпечної віддалі, побачивши, що техніка має свої нориви, як і люди, а бенкет уже треба починати підійшов до мікрофону, повільним рухом витягнув з грудної кишені свого гранатового піджака вдвоє зложений аркуш білого паперу й почав читати... На третьому слові — диво з див! — мікрофон застогнав металевим зідханнєм. Без заікнення він прочитав до кінця, вклонився на три сторони, як священик у церкві перед вітварем, і, відійшовши до головного стола, сів з самого краю.

Зала затихла, дивлячися на головний стіл. Письменник, його дружина, почесні гості за головним столом затихли, дивилися на залю, не рухаючися, немов з

картини. Час минає... Чоловік з зморщеним чолом спрямовує свій зір на другий кінець стола, де сидів добродій з лисавою головою і великим підборіддям, напружує зір. Час минає... Лисавий добродій не рухається, задумано дивиться перед себе. Час минає... Чоловік з зморщеним чолом підносить плечі, його зморшки скручуються в мотузки, він, похилившись, мов пливе позаду стола до лисавої голови, губи ворухнуться йому в ухо....

Велике підборіддя під лисавою головою здригнулося, натягнулося, його права рука замахується, немов намірялася забити муху на своєму чолі, він зривається, немов на вогневий алярм, біжить до мікрофону. Говорить, попри мікрофон, неначе хоче наздогнати втрачений час, з його скоромовки вириваються поодинокі слова: ... “офіційне відкриття”... “господар свята...”

Відразу програма покотилася, мов кадиляк по автостраді: молитва, наливання до склянок вина, “многая літа!” Поміж столами з’являються постаті в білих фартухах, в їхніх руках дзбанки. — “Оооо, борщ”, — розноситься святковий гомін. Миски гостропахучої капусти, недбало розкиненої салати, підставки з червоними буряками, полумиски смаженої картоплі, таці білих курячих ніг і жовтих грудей, бурої печені підносять ювілейний настрій майже до ярмаркового галасу.

Під такт музики виделок і ножів за столами витягаються руки, мов у балетному танку. Зникає капуста, ще заки появляється курка, пропадає картопля, заки білі фартухи принесли бурячки. Миски, підставки, таці, полумиски кружляють, віддаляючися від мене, а мій шлунок бунтується, немов три дні нічого не мав у собі.

Коли з гучномовців пробоєм посипалися для ювілята щедрі привіти, нарешті й до мене щось дійшло. Я і в і слухав “короткі” побажання, які розтягалися в довгі, довші й дуже довгі “слова”. Добираючи до своїх промов ювілейних крилатих фраз, кожний повторяв, що бажає йому кріпкого здоров’я, стійкої витривалости та багато сил!

— Якже так? Ювілей письменника, а всі письменні промовці не знають, як слід його титулувати, — зробила своє перше завваження моя дружина, про яку я майже

забув, і подивився допитливо, бо на якийсь ліпший літературний вислів не дозволяв мені кусок м'яса з капустою у моїм роті. — Має бути “ювіляр”, а не “ювілят”! — закінчила авторитетно.

— Ювіляр? Це русизм! — я мало що не вдавився куркою, — навіть для мого галицького вуха звучить чисто по-російському, — проковтуючи капусту, перечив я з чистою совістю і глибоким переконанням.

— А як ти скажеш? Столят чи столяр? Пачкат чи пачкар? Писат чи писар? Паламат чи паламар? От, дивишся на мене, мов...

На моє щастя, нашу розмову перервала мистецько-літературна частина. Вродлива, мов лялька, дівчина тримала перед собою пом'ятий папірець, з якого читала якогось вірша — це ніби мала бути деклямація. Колись, у старому краю, це була велика почесть виступати на академії з деклямацією, треба було ходити на проби, вивчити вірша напам'ять, навчитися модулювати голосом по-артистичному, щоб усі чули, що це деклямація — виразна, патріотична. А тут? *Велл*. Кожний знає, що молодь тут перетяжена курсами українознавства, лекціями музики, іспитами, вакаціями, — коли їй вчитися деклямацію напам'ять? Треба мати зрозуміння.

Реферат про ювілята, — ох, ювіляра! — був цікавий. Устами авторових героїв доповідачка доказувала й вказувала на його порядність, хорошість, характерність, талант, високу вартість його творів, естетику, поетику. Дружина ювіляра пильно слухала доповіді, похитуючи в відповідний момент головою, немов притакуючи, то знову в інших моментах потрясала головою в інший бік, немов не зовсім погоджуючися з висновками доповідачки. Я мав певну трудність в інтерпретації висновків доповідачки й синхронізації рухів дружини ювіляра, так і не довідався, в чому ювіляр був сильний, а де мав слабкі місця характеру.

Як тільки скінчився реферат, наперед вийшла струнка мала жіночка, яка вгиналася від чотирьох грубих книг під її пахвою. Поглянувши на ті книги, мені мало не зойкнулося: “Ой, та вже пізно!”

Як звичайно, в страху великі очі, і я зрадів, коли вона, прочитавши малий уривок з першої книги, сягнула на

самий спід по четверту, проминаючи другу й третю. Але мою радість “обняла журба”, як вона вернулася назад до першої книги... В напрузі й непевності мій хребет озивається болем і тепер він наказував мені вставати й випростуватися.

Коли я повернувся на залю із своєї “гімнастики”, при мікрофоні стояв наструнко високий старший добродій, взявшисґ цупко за вилоги. Я якби його звідкись знав, десь бачив!? Так, мало себе в чоло не лопнув, добродій дуже подібний до славного співака Паваротті. Він має манери подібні й навіть подібно рота розкриває. Він також співак.

Я поглянув на годинника — минуло вже три години, а ювіляреві ще ніхто не догадався заспівати вдруге “многая літа”, хоч на всіх літтях моїх односельчан співали по три-чотири рази. Але на столах світилися порожні пляшки від вина, то хто відважиться затягнути на сухе горло? Хоч би співак додумався і на останню точку сам затягнув.

Врешті господар свята попросив до слова ювіляра, який повільно піднісся, коротко й гарно всім дякуючи.

Яке людське життя дивне? — приходили до мене думки. — Сьогодні всі хвалять нашого письменника, бажають йому кріпкого здоров'я, витривалости, багато сили. Та тільки, щоб тут терпеливо висидіти й усіх терпеливо вислухати, треба кріпкого здоров'я, витривалости, багато сили. Але чомусь ніхто не побажав йому багатства, успіху в тому, щоб його твори купували тут присутні й неприсутні — для себе, для своїх дітей, для своїх односельчан і краянів, замість ходити по ювілеях, бенкетах, збирати на організації, дома. Бо що варті будуть організації й дома, як в них не буде таких славних людей, як наш ювіляр?

Двадцятип'ятиліття

Настав ювілейний бум, майже всі наші приятелі і знайомі справляють двадцятип'ятиліття свого родинного життя. Зайшла вже така мода, що діти мають справити своїм батькам “несподіванку”, про яку знають діти, священник, музиканти, сусіди, родина, знайомі. “Не знають” тільки ювілярі, які знають, що всім справляють ліття, отже, найбільша несподіванка є для тих, яких забудуть або проминуть з запрошенням, бо люди люблять ліття. Ми не відмовляємося, не пасує, бо наше ліття ось-ось за плечима. Правду сказавши, я люблю ці ліття, на яких частують патичками, піріжками, смаженою картоплею, смаженою капустою; вдома жінка завела на такі страви режим, каже вони мають забагато холестерину і шкодять здоров'ю. На ліття і вона любить дещо собі “похолеструвати”.

В суботу ми в залі під церквою, серед народу, чекаємо на ювілярів. Пройшовши попри музикантів, які кожному приграють якусь польку й збирають на свої “народні цілі”, — добре, що дрібні були в кишені, — жінці притрапилася маленька пригода: коли їй причіпали квітку, дівчина вколола їй шпилькою — злий знак! Зустрічаємо знайомих, вітаємося, обнімаємося, цілуємося, ніби не бачилися десятками років, хоч в дійсності були майже всі на ліття минулої суботи, а телефоном говорили сьогодні вранці. Але це теж така мода. Не знати звідки вона взялася?

Ми якраз сіли при довгому столі, застеленому паперовим обрусом, який вже хтось встиг облили, як гримнула оркестра, мов на військовій параді. Прийшли ювілярі, яких їхні діти вітають при вході, свахи підносять хліб і сіль, причіпляють їм котильйони.

— А щоб її так вкололи, як мене! — не втерпіла моя дружина.

Нинішній день їй не вдався: нові, ще не розходжені,

черевички тиснуть ноги, перукарка не вклала їй волосся як слід, тому вона велику частину пополудня провела перед дзеркалом з гребінцем і розпилювачем, вживаючи стільки плину, що кожна волосинка увечорі закостеніла шатовим дротиком, і, як навмисне, ще й шпилькою під серце її дзьобнули.

Мов королівську пару, почет повів ювілярів у парадному поході до почесного стола, накритого білими обрусами з червоно-чорними vzорами друкованої вишивки.

Ювіляр малого росту, повний статечний живіт надувся маєстатично, гладеньке лице з коротко стриženим волоссям надавало йому в блідому електричному світлі багато молодшого вигляду, немов він щойно прийшов з військової служби, а не відбував ювілейну “службу”. Не повертаючи голови, він ступав допереду швидко, непевно, ніби встидався, що він тут опинився, здавалося, що хотів сховатися за широку ясноблакитну сукню ювілярки.

Ювілярка несла голову високо, немов боялася, щоб надута золотава зачіска не присіла, очі бистро гуляли по залі — до тої вона усміхнулася, до того підморгнула, тут знову набік вклонилася.

“Многая літа, літа”... співали гості на позні груди, заглушуючи марш музикантів.

Гості бенкетували: їли, пили вино, співали “Многая літа” на мотив “Бодайся когут знудив”, як за головним столом почалося звеличування ювілярів, бо на це справляється ліття. Діти дякували своїм родичам, що так їх гарно виховали. Кожне з них, — а було їх троє, — починало промовляти “напам’ять”, але на третьому слові заглядали до позавиваних в руках папірчиків, бо говорили по-українському. З українською мовою в них негаразд, а на літті батьків мусять пописатися перед світом українською мовою. Про їхніх дітей ходили різні плітки, але, як кажеться, “люди мають довгі язика”, а тут ліття. Опісля вітали ювілярів односельчани, краєни, родина, приятелі, а гості у залі, не звертаючи уваги на промовців спереду, самі “звеличували” одні одних, розмовляючи спочатку потиху, а згодом голосно. По залі зашипіли голосники, мов вітер перед бурею. Всі затихли.

Спереду низький добродій щосили дув у мікрофон, випробовував, чи функціонує. Для певности ще три рази стукнув пальцем у головку, відкашлявся, притулив губи до мікрофону: “Я маю велику честь, я собі не заслуговую такої почеси, я маю приємність сказати кілька слів про наших славних ювілятів”... — “Це головний промовець”, — сказав хтось збоку підозрілим голосом.

І що головний промовець у своїх “кількох словах” не сказав про “славних ювілятів! Говорив він прозою і римами, вживав крилаті звороти, яких навіть найкращі еміграційні мовознавці не видумали б, який ювіляр відомий, яка ювілярка вміла й щедра, які вони патріоти, зразкові громадяни, побожні християни, вірні парафіяни і т.д., і т.д. Такі прославлювання можна почути тільки на літтях або ще деколи на похоронних тризнах.

Він говорив і говорив, і не міг наговоритися, хоч люди знали, що ювіляри ходять до церкви тільки тоді, як співають “Христос воскрес”, бо на “Бог ся раждає” не відомо, до якої церкви йдуть, що їх ніхто ще не бачив на святі державности, що пильні читачі списків жертводавців не знаходили їх прізвища навіть на списку визвольного фонду, — слухали, бо що мали робити, бо бар ще був замкнений.

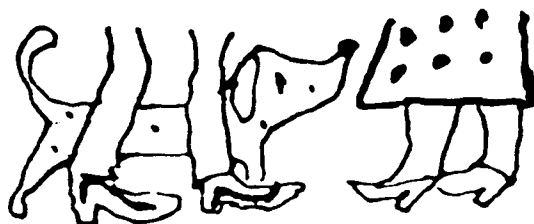
Промовець покликав самого ювіляра, який, похитуючися, йшов до мікрофону. Промовець його обняв і три рази поцілував та підсунув йому мікрофон. Від похвал він був видимо зворушений. Хто не був би, дізнавшись, яка він славна людина, отримавши прилюдне визнання любови? Коли він дякував, губи йому затремтіли і він розплакався...

Гості, встаючи, оплескували ювілярів, а мені, мимохоть, в моєму серці зароджувалася злоба, чи може заздрість: “Коли б ти знав, славний ювіляре, що якби не оті патички з м’ясом, пиріжки, голубці, горілка, музиканти, не відомо, скільки тебе тут шанувало б?” — “Що ти таке дурне думаєш? Незабаром буде твоє ліття!” — подумав я собі.

Я поглянув на свою жінку, яка всміхалася до мене, повернувшись у свій приємний, доброзичливий настрій. “Чи вона про те саме думає?”

Собача емеритура

Відколи мій приятель, той від політики, пішов на емеритуру, зник, мов камінь у воду. Ще як ходив до роботи, виглядав на нормального чоловіка, хоч тоді якась тінь залягла на його очі й він сумнішав з кожним днем, який зближав його до пенсії. Але я ніколи не сподівався, що він за мене забуде, не цікавитимуть його наші загальні національні проблеми. Мені турботно стало за нього й якось сумно. Де він подівається? Хоч наймай, як у телевізійній кримінальній серії, приватного детектива, щоб його знайти.

В такій ситуації треба мати трохи терпеливості, тим більше, що тепер такий час настав, що в таємниці нічого не втримаєш. Кожний секрет має свої специфічні гострі роги й, скоріше чи пізніше, вилізе, мов шило з мішка. Що думати, як сьогодні найкращу на світі англійську розвідку зсередини роз'їли її власні "королівські молі", і Кремль знає не тільки про кожний політичний хід уряду її Величності Королеви, але напевно й про найінтимніші подробиці життя її Величності? Як пояснити, що королева Єлисавета не залярмувала свою королівську охорону,

коли, пробудившись серед ночі, побачила на своєму ліжку в своїй палаті якогось лондонського прибуду-босяка? Вона не наробила крику, якби це зробив кожний мужчина в такій критичній ситуації, а затримала гідний королівський спокій. Вона солодким тоном забалакала некликаного гостя, тим часом подаючи умовлений сигнал принцові Пилипові. Така поведінка дає багато до думання. Висновок можна зробити, що в наш час і королі не довіряють своїм близьким вірним підданам.

Після того інциденту зродилася в мені цікавість до одної справи. Хотів я навіть написати до королеви листа й спитатися, чому вона не спить разом з принцом Пилипом? Очевидно, це я не зробив би без дозволу моєї “королеви”, але врешті я сам догадався, що королі, для святого спокою в старших літах, можуть собі дозволити спати на окремих ліжках у окремих кімнатах — на це вони мають палати.

І до чого я веду? До того, що мій приятель, скоріше чи пізніше, вискочить, як Пилип з конопель, без “молів” і детективів.

Одного дня щось потягнуло мене до парку. Давно не був на прогулянці в парку, а тепер закортіло. Ще далеко не зайшов, як глип! Мій приятель в парку, і не сам! Біля нього бльондинка, така, що й без сонця б'є ясністю довкола її голови, тазом крутить не гірше від олімпійської чемпіонки з художньої гімнастики Наді Команечі (вона Команишин), яка вперше отримала найвищу оцінку 10.

Мій приятель задивився на даму, мов запишений гусак. Був би мене не зауважив, якби не його Кора. Вона підбігла до мене, і я думав, що вона, як звичайно, радісно підскочить до мене. Де там! Вона вперлася об землю своїми передніми лапами перед моїми ногами й голосно загавкала, неначе на якогось злодія. Біле собача дами, спустивши свого обстриженого хвоста поміж ноги, задзавкало ще голосніше.

Мій приятель, як добрий політик, скоро позбирався, приємно усміхаючися, вітав мене короткими кивками голови, представив своїх приятелів: “Це — приятель-бойфренд Кори — Пупі; це — пані Пупі — пані Паппі!”

Пані Паппі блиснула своїми перловими зубами, немов

би реклямувала на телебаченні пасту до зубів, а її рука мов довбня, затяжіла в моїй долоні від ваги золотих перстенів і браслетів. Як вимагає бонтон, я нахилився, щоб погладити її Пупі, а він як загарчить. Кора, наїживши свою золотаву шерсть, за ним вторувала: “Гав-гав-гав!” Що ж це? І собаки забули про добрі манери?

Побачивши, що я бажаний тут так, як сніг на Великдень, сказав тільки: “*Гав’ар’ю... Бай-бай.*” Я вертався додому. Одним оком спостерігав я білок, які ганялися по зеленій траві чи дерлися по деревах, а другим оком споглядав на свого приятеля, що тупцював шпарко, задоволений не менше від своєї Кори, яка помахувала своїм хвостом з радості. Розчарування опанувало мене — наша дружба, наша політика зійшли на пси!

Ця зустріч муляла мене. Ще того самого вечора потелефонував я до свого приятеля.

— Його нема вдома, він пішов з Корою до парку, — відповіла його дружина, зрадівши, що я обізвався, бо думала, що я вже за них забув.

Його дружина радилася мене, що робити з її мужем, бо він якийсь не такий став; відколи пішов на емеритуру, тяжко їй пізнати свого колись коханого чоловіка. Поза Корою він не бачить собачого світу. Накупив собі книжок, як доглядати псів, важить Кору кожного дня, навіть каже їй варити для Кори пісний український борщ, бо теж десь вичитав, що він знаменитий на собачу дієту, — добре, що не каже ліпити вушок, як на Свят-вечір. Іздив до якоїсь там асоціації довідуватися про расу Кори, які в неї були предки.

— Вранці везе мене до праці, а потім йде з Корою до парку, а вчора зробив навпаки: завіз мене до парку! Щось такого! — бідкалася вона. — До Кори говорить ніжним голосом, мов закоханий парубок, а до мене гавкає, мов собака. Собача доля! — мало не плакала.

Вона довідалася з телевізійної програми, що сьогодні психологія і психіатрія зробили великий поступ. Відкрили, що в модерному стилі життя пес має більший вплив на людину, ніж людина на пса, бо пес має ліпший нюх і, наприклад, відразу пізнає, чи його пан любить більше

його, пса, чи свою жінку. Пес вміє теж придобритися своєму панові так, що він, пан, забуде за все своє горе. Однак у таких стосунках найважливіше втримати баланс почувань, бо як він захитається, людина може закохатися у своє солодке собаченятко, що, в свою чергу, може пошкодити здоров'ю собаки. Занотовано випадки, що людина стає пропросту невільником свого пса.

Вона радилася мене, що їй робити, бо вона підозріває, що баланс її коханого мужа захитався, як виходить з телевізійної програми. Питалася мене, чи я не знаю якогось доброго, але недорогого, психіатра від чоловіко-собачих проблем.

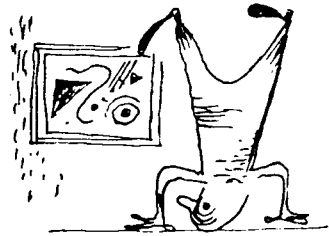
Мене дуже здивувало глибоке її знання таких проблем, то що я міг їй порадити? Правда, я знав від мого приятеля, того від мистецтва, що він мав подібну історію з своєю дружиною. Хвалився мені, чи радше моїй жінці, що він ходив з нею і її собачкою до якогось ветеринара, який мав кілька докторатів з гуманістичних наук, — і навіть допомгло, як собача здохло.

Такої відповідальності я не хотів брати на себе, але потішив її, як міг. Я незадовго піду на свою емеритуру й тоді вже буде гаразд. Ми вже пережили не одне...

“Жінко, на твоєму місці я нагнав би Кору на чотири собачі вітри, я твого мужа прив'язав би на припон Кори!” — подумав я собі, але їй цього не сказав, бо якраз прийшло мені до голови, що я ще думаю старокрайовими категоріями. Треба мені достосуватися до сьогоднішнього стилю життя. І ще одна важлива справа: вчора, немов щось передчуваючи, заглянув я до словника й прочитав вислів “собаче життя”. Який він принизливий! Його конче треба змінити. Коли молода генерація почує “чоловіче, твоє життя собаче”, уявлятиме, що та особа живе у великих вигодах і розпещена, як песик цісареві.

**“Життя коротке,
а мистецтво
вічне”**

Де людина під час свого життя не буває? Що не видає? Так сталося зі мною: я опинився у мистецькій галерії на виставці образів (чи картин, як каже моя жінка). Прийшов сюди не тому, щоб купити картину, — в нашій хаті моя жінка понавішувала їх досить по всіх стінах, — а прийшов, бо вичитав в газеті, що тут мають виставку дві мисткині з Америки. Одна з них — це дочка мого приятеля ще з табору в Європі; його я не бачив півкопи літ. Думав, може приїхав з дочкою, а як ні, то бодай подивлюся на його дочку й спитаюся про її батька.

З газет я помітив, що тепер є багато більше “мисткинь”, ніж “мистців”. Мій приятель, той від мистецтва, пояснив мені, що колись, в давню давнину, коли в нашому народі ще не було моди на патріярхат, була культура, яка називалася матріярхат. У тій культурі жінки грали першу скрипку (для мене не новина) й високо розвинули малярське мистецтво: дуже гарно розмальовували горшки. Ті горшки, очевидно, вже порозбивані, відкопали біля села Трипілля.

Я не дуже був певний, як заховуватися на мистецькій виставці, тому навмисне спізнився, щоб непомітно увійти до галерії. Не вдалося, бо при вході сиділи дві жінки, а на столику перед ними коробка на гроші й розкрита книжка. Ця, що сиділа біля дверей, понад шкельця окулярів оглянула мене, не як звичайно люди на мене дивляться — з голови до ніг, — а навпаки, з ніг до голови. Я спустив голову, побачивши, що мої черевики, на щастя, виглянсувані. (Певно жінка потрудилася, бо вона часом це

мені зробити, щоб я їй “перед людьми не зробив сорому”). З кишені витягнув дводоляровий банкнот, — не випадає шукати дрібних, — а друга жінка з червоним обличчям і надutoю, мов півмісяць зачіскою, усміхаючись, подала мені до підпису книгу гостей. Я боком вислизнувся: Пощо? Щоб присилали мені на продаж мистецтво?

Всередині, спершися на пульпіт, стояла вродлива жінка. Чорне волосся лагідними хвилями м'яко облямовувало її бліде обличчя, створюючи враження, що вона позує до портрета. Вона не позувала, вона розповідала своїм модулюючим співучим голосом про мистецьке малярство, а люди, оточивши її півколом, слухали, мов заворожені.

Я пробував слухати, хоч, правду сказавши, коли попаду вперше в якусь незвичну ситуацію, чую, але не розумію. Одначе мисткиня за пульпітом викладала ясно, мов на лопаті: “Малярське мистецтво — це проста справа, — я розумів, — основа малярства — лінія; а основа мистецької лінії — це точка.”

Попавши в мистецьке оточення, мені забажалось перетворитися в мистця, відчувати його душевні забурення, які вибухають у творчі пориви, над якими згодом критики ламають собі голови. Останнім моїм творчим поривом було малювання хати всередині. Я “творив”, а мій критик-жінка заглядала всюди по стінах і вікнах, щоб ціла площа була рівненька й гладенька, а з-під мого пензля не вийшла будь-яка лінія чи точка.

Набравши більше відваги, я розглянувся по стінах галерії — скільки тут образів! картин! які кольори? Білі, мов фіранки на нашому вікні, яскраво сині, мов хвартух моєї жінки, темночервоні, мов дах мого авта... А скільки ліній, точок — маленьких і великих; круцьок і спіраль фантастичних форм.

Невимовною силою тягнули мене до себе яскраво розмальовані кружки, що рядами висіли на великій, кропив'яним полотном оббитій, дошці — як вони так собі висять? Як тільки доторкнувся пальцем червоного кружка, він вискочив з дошки, ніби обурився, що я його помацав. Я хотів його зловити в повітрі, але він виминув

мою наставлену руку, а я ліктем зачепив дошку, з якої по підлозі, мов живі, розкотилися інші кружки людям попід ноги, наробивши дзенькоту, нагадуючи мені відомі звуки наших баняків, які оживають під жінчиною рукою в кухні. Мене кинуло в жар! Я за ними кинувся. Ціле тіло змокрило від поту, гірше, ніж при малюванні хати. От встид!

А люди? Здавалося, що вони нічого не бачать, не чують → мабуть, це такий мистецький бонтон. Тільки одна жінка непомітно поглянула на мене з повним співчуття зором, а один добродій похитував головою, легенько підсміхаючися, немов розумів мене. Всі слухали доповідочки, яка продовжувала: “Модерне мистецтво — це трудніша справа для мистців, бо, щоб його зрозуміти, треба мати велику, широку, глибоку уяву. Без такої фантазії і уявності нічого в модерному мистецтві не зрозумієте”.

Напружуючи всю мою увагу, я дивився на картини, які вона показувала на стінах, як на приклади модерного стилю, примикаючи раз ліве, раз праве око, я шукав за мистецькими виявами — от, хоч би побачити десь кирпатий ніс моєї жінки — але мої очі сліпили яскраві кольори: сині, жовті, червоні, помаранчеві, чорні, переплітаючися — змішуючися в різні зариси, що нагадували руїни запарошених кам’яних арк, плями, схожі на баюри, залишені після зливи, круцьки, немов діти їх намалювали кольоровими кредками, пасма, що тягнулися викрутасами...

Пішовши попід стіни, ніби оглядаючи картини, я слідкував, чи де не пізнаю свого старого приятеля. Чи він мене пізнає? Обійшов три рази довкруги і не вгледів його. Може не приїхав? Може був, але не пізнав? А може пізнав, але не хотів признатися після мого інциденту з мистецькими кружками?

Вертаючися додому, моя голова крутилася від кольорових кружків, що відбивалися від підлоги в усі боки, мов футбольні м’ячі. Якраз переїхав вулицю, на якій мешкав мій приятель, який любив собі в товаристві “забавитися”, а по кількох чарках повторяв: “Життя коротке, а мистецтво вічне...” Давно його не бачив, дуже захотілося мені його відвідати і я завернув на його вулицю.

Дівчина з нотами

Життя було б нудне без несподіванок. І я люблю несподіванки, щоб тільки приємні були, і люблю зробити приємну несподіванку своїй коханій. З несподіванками не маю проблеми, наробив я їй їх чимало, трудніше вже з приємністю. Однак не перестаю пробувати.

Цим разом купив я два квитки на концерт нашого славного скрипаля В. Старика, знаючи, що вона любить музику. Ще в школі вона брала уроки співу й виступала на художніх олімпіадах, навіть республіканських. Любить музику, знає, що акустичне й естетичне, а що невлад.

Слід мені признатися, що автором цієї несподіванки був мій приятель, той від мистецтва. Вибираючися налюбуватися грою Старика, він, не питаючися мене, взяв для нас два квитки. Після кожного концерту він любить ділитися своїми вражіннями з моєю дружиною, не звертаючи на мене жодної уваги, бо я не маю “мистецького смаку”. Він шукає в концерті “естетичної насолоди в тонкощах вислову тональних образів”. Мій мистецький смак більш прямолінійний. Як чоловічий хор загримить “Ми гукнемо з гаківниць, вдаримо з гармати”, а йому в гармонії озветься духова оркестра, аж мені мурашки пробіжать по спині, я знаю, що це є “естетична насолода” для мого вуха.

Цю неподіванку я тримав в секреті від моєї коханої музикантки, бо хотів їй зробити дійсну приємність, а на це треба відповідної психологічної хвилини. В неї така хвилина є тоді, коли вона сяде до чашки кави й запалить собі цигарку. Саме прийшла така нагода, і я для певности зачекав, щоб вона викурила півцигарки, як об’явив їй про концерт.

Вона поглянула на мене, немов нічого не зрозуміла, тільки її чоло зморщилося, чомусь глибшими рівцями над правою бровою.

— Не хочеш послухати гри такого славного скрипаля? — спитався я, дивуючися її мовчанці.

— Ні, не хочу, — відповіла коротко, відкриваючи телевізійну програмку, на обкладинці якої рожевіло лице якоїсь актриси з серійної драми.

— Чому? Не любиш музики? Не любиш скрипки? — я не піддався, — я маю два квитки.

— Ні, не люблю. Краща вже бандура, — відповіла нетипово мляво, ніби її думки були деінде.

Що мені робити з двома квитками? Як не приймуть назад при касі, хоч сиди на зміні на двох кріслах...

Коли приїхав по мене мій приятель, розсердився на мене, що моя жінка не йде. Не скажу йому правди, бо вибухне — він вважає, що нема на світі культурної людини, яка не любила б кожного мистецтва, очевидно, крім духової оркестри, якої він не хоче зарахувати до мистецтва. Я викрутився, що на мою жінку напала “жіноча хвороба”. Він нічого не відповів, може й тому, що біля нього сиділа його жінка, дивлячися на нього таким мені знайомим жіночим поглядом недовірливої доброзичливості. Він, висловлюючи своє невдоволення, шарпнув з місця автомобілем так сильно, що нам замахалися голови, немов йому притакуючи.

Концерт почався. Хоч скрипаль славний, але людей обмаль. Він вийшов на сцену, одягнений у чорне токсідо, за ним дрібненькими кроками йшли дві дівчини у довгих сукнях — одна в білій, а друга в голубій. Настроївши скрипку, Старик дав дівчатам знак кивком голови й потягнув смичком по струнах, перебираючи так швидко пальцями, немов у руці мав вмонтовану електричну машинку, видобуваючи з них звукову злуду: сумно-сумно вливається пісня в саме серце, стискає горло, закінчується тихо-тихесенько, мов мати дитині до сну співає, аж самі повіки клеються, щоб знову веселою мелодією оживити голову, що аж тіло само підривається до ритму. Скрипаль злучився з скрипкою в одне єство,

прибираючи різні пози, нахилиючися вперед, здається впаде, випростовуючися струнко, мов стовп, граціозно вихиляючися вбоки, здавалося, що фізичні обмеження звичайних людей до нього не стосувалися.

Перерва. Я перейшов на балькон і сів поблизу сцени. З такого місця я забув за музику — мене полонили дівчата, одна з яких акомпаньювала скрипалеві, а друга перегортала їй ноти, не звертаючи одна на одну уваги, ніби гнівалися, зате часто поглядаючи на скрипаля. Піяністка час-до-часу сердито помахувала головою, аж волосся куйовдилосся, то знову усміхалася; друга дівчина граціозно, до такту водячи рукою, перегортала картки з нотами — часом скоро-скоро, часом повільно, а часом другою рукою собі помагала перегортати ноти дозаду, щоб все починати наново. Вона мені сподобалася, її довге русяве волосся спадало каскадою до пояса, закриваючи оголені плечі; вона могла б, як леді Годайва, нага сідати на коня, і нічого не було б видно.

“Браво!!! Біс!!!” — концерт скінчився.

Задоволений скрипаль кланяється, усміхається; дівчата кланяються, усміхаються; зникають за завісою.

Я теж задоволений, усміхаюся до себе. Матиму що жінці розповісти про славного скрипаля, про знамениту піяністку, про звинну дівчину з нотами. Дотепер я думав, що дівчину з нотами, звичайно з глибоким декольте, беруть на сцену для “бальясування” мистецьких смаків публіки — слухового з зоровим — однак вона є важливим елементом успішного концерту.

Спішився додому, щоб розповісти жінці. Що вона скаже на таке моє відкриття?

В суботу чекав я на українську телевізійну програму, щоб почути критику на концерт. Цікавило мене, чи критик відчував цей концерт так само, як я, чи відмітить дівчину з нотами? На жаль, крім музичних термінів і вислову, що концерт був “неповторний” (певно маестро Старик кудись напостійно виїжджає і більше не повернеться до нашого міста), в критиці нічого особливого я не почув. Про дівчину з нотами ані згадки.

Критиком була жінка, тому не диво!

Український день

Прийшла тепла соняшна неділя бабиного літа чи, потутешньому, "індіанського", і я знову знайшов собі "проблему." Моя кохана, крім "спасіння" тіла (вона знову змінила дієту), не забуває про свої духовні потреби. Тепер вона пішла до своєї православної церкви, а я вагався, чи мені їхати до церкви чи на сумівську оселю *Веселку* на *Український день*.

Колись було краще. Колись відбувалися зїзди, фестини, здвиги в самому місті або на підміській Гуменюковій фермі, на які збиралися тисячі, тисячі людей. Тепер на Гуменюковій фермі стоїть величезний будинок — єврейський центр молоді, а на *Український день* треба їхати 50 чи 100 кілометрів на сумівську, православну, пластову оселю, чи як народ далі називає “фарму”, бо там ще недавно паслися стадами корови, галопували коні. Колись кожної неділі такий “український день” відбувався під церквою, де від дев'ятки аж до дванадцятки можна було зустріти знайомого, почути найвищу політику, найновіші вісті з першої руки. Все це минулося, мов молодість політичного емігранта.

Захотілось мені поїхати, але не самому. Потелефонував до свого приятеля, того, що часто повторяє: “Життя коротке, а мистецтво вічне”, додаючи для підкреслення: “What the heck!” Не помилився — він їде, й я чекав на ганку перед хатою, коли заїхав старий форд, з вікна якого висунулася велика, лиса голова, з папіросом в кутку рота.

— Сідай, поїдемо раніше, щоб ще перед молебнем надихатися свіжого воздуха, — запрошував приємним басом, махнувши великою, мов рискаль, долонею.

На оселі ми попивали голландське пиво, а він, простягнувши своє велетенське тіло на зеленій траві біля автомобіля, глибоко дихав, мов хотів у свої легені напмпувати чистого повітря, як бензини до баку, поплескуючися раз-по-раз по грудях, приговорюючи собі під носом: “That's life!”

З дерев'яної каплиці, збудованої гейби в гуцульському стилі, дзвін обізвався тоненько, ніби не хотів нам переривати наших приємностей, закликаючи на соборний молебен. Після відправи православний священник казав проповідь, мабуть, про блудного сина, а католицький священник подякував Господеві за гарну погоду — могло бути зимно, міг був іти дощ чи навіть упасти сніг — тепер, в атомовій добі, все можливе. Я підтягав за людьми “Боже... вислухай благань”, думаючи про майбутнє...

Після відправи, біля нашого авта гурт людей збільшувався. З'явилася пляшка імпортованої, справжньої

(не з провінції Альберти) *Столичної*, хтось накраяв німецького чорного разового хліба, з яким смакувала краківська ковбаса та швейцарський діравий сир; хтось доливав до пластикових кубків жовтий, мов вода з калабані, скач. Тільки збоку, біля вже порожньої *Столичної*, стояла прозора пляшка *Вудки виборової*, непочата, неторкана. Ніхто, мабуть, не хотів її відкривати, щоб не порушити проголошеного поляками-емігрантами бойкоту продуктів польського уряду, який саме почав переслідування і розбивання робітничого руху в Польщі — *Солідарности*.

Гурт гуготів, а я заслухався в тужливу мелодію, що долітала з-поза дерев, завітчаних жовтими й червонястими листками, *Вже осінь...* Проснулась туга, заблаглося свого, чогось рідного. — Може б піти до кухні на вареники, борщ? Задалеко. — Краще залишу найліпше накінець, після концерту.

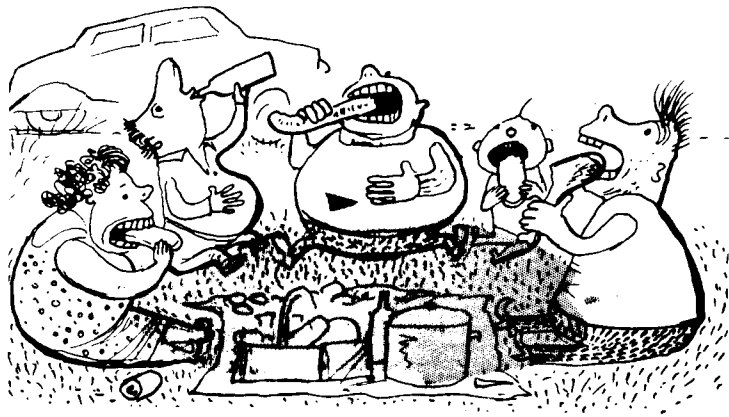
Перед концертом не було дефіляди молоді — сумівці, пластуни, мунівці вже повиростали. На сцені промовляв голова КУК, а легкий вітрець бавися його голосом, мов збиточний хлопець, завіваючи його вниз, вбік слухачів, яких і не так багато прийшло; пісні хору звучали іржаво, тому я зійшов з горба ближче до сцени. Саме в час, бо після одного виступу балету народних танців та промови дисидента, вибирали "Міс Україну". Гарненькі дівчата, одна краща другої, виходили шнурочком на сцену, в барвистих спідничках, кольористих вишиваних блюзках і блискучих червоних чобітках, — на жаль, краса народного одягу закутувала в собі вроду дівчат. Як же виберуть з них найкращу? Не зашкодило б, якби вони появились у вишиваних бікіні, — подумав собі...

З'ївши в кухні одну порцію вареників, правда, не таких, як жінка колись варила, але й не гірших, як тепер приносить з Суспільної служби, попивши рідного пива *Молсона*, я дав волю своїм думкам, фантазії, коли ми верталися додому. Було б добре з'єднати чимось весь український люд, порозкиданий в діяспорі, пов'язати з народом в Україні, чимось таким, що тягнуло б соки з коріння минулого й росло б у гілки майбутнього, як той найвищий дуб на *Веселці*. Свято державности? Воно

припадає взимку, коли найбільші морози. Свято відновлення державности? Воно влітку, як люди їдуть на котеджі-дачі або на вакації за кордон. Найкраща пора — індіанське літо, як сьогоднішній *Український день*. Якби тільки якимось вдалося добитися визнання його, як штатного свята, всіма урядами держав, де ми живемо, для людей українського походження, щось в роді Свята праці або бодай єврейського Нового року, тоді нашому роду не було б переводу — хто не любить святкувати? Щоб тільки якимось забезпечитися від небезпек, бо наші воріженьки готові прийти на готове й забрати нам це свято, як вже забрали Русь, патріархат і майже присвоїли собі наш славний борщ. А маємо тих воріженьків більше, ніж роси перед сходом сонця. Не дарма каже наша приповідка: “Заки сонце зійде, роса очі виїсть”.

Світло автомобільних прожекторів впало на велику талицю — *Веселка!* Мій приятель випередив моє здивування: “То не моя вина, то дорога на тому великому закруті повела вліво. Не журися, — докинув добродушно, завертаючи автомобіля, — тепер дорога напевно закрутить правильно. Завезу тебе цілого до твоєї жіночки.”

Я не журився. Поглянувши на великого “блідодлицього місяченька”, на якому американці вже вспіли лишити перші сліди людської “полюції”, я взяв тверду постанову — обов’язок — буду кожного року їздити на *Український день*. Хтось мусить дати початок великій ідеї!

Бути українцем — це fun

В останній час я полюбив спокій, особливо в неділю по полудні. Коли повернуся з церкви, увімкну телевізора, щоб щось собі бубонив, а сам ляжу на канапу й поринаю у свій мирний світ. Сьогодні не вспів я “помріяти” собі так з півгодини, як мій приятель, той від мистецтва, намовив піти з ним на наукову конференцію. (Відколи наші вороги накинули політичній еміграції контрверсію культобміну, мій приятель почав чомусь мішати політику з культурою, хоч дотепер він її різко розмежовував.)

Коли ми ввійшли на залю, вже говорив якийсь добродій. Як виявилось, це був професор Гарвардського університету. Він докладав про свою книгу-працю, яку він написав про русинів на Закарпатті. Коли він скінчив, до дискусії ніхто не голосився. Я собі пояснив це тим, що, мабуть, на залі не було русинів, а його слухали самі

українці. Проте хтось знайшовся з відважних — старший, сухий чоловік встав і впевнено заявив, що ця книжка не написана як слід, наводячи певні, як мені виглядало, доказові матеріяли й аргументи. Але професори не з таких, вони биті! Професор-головуючий тактовно спитався критика, чи він прочитав цю працю? Сухий чоловік заікнувся, промимривши, що не читав книжки, бо вона дуже груба. І пощо признався? Хто був би про це знав? — дивувало мене. — Але з професорами дискутувати — це так, як бути на сповіді — треба до всіх “гріхів” признатися.

Виступав ще один професор, за ним доктор, оба говорили мудро, на наукові теми. Мій розум напружувався, щоб вхопити те, про що вони говорили, думки від того тяжіли, насуваючи на мої очі імлістий стан, як по полудні при телевізорі. Тут я прийшов до певного наукового висновку: професія науковця мусить бути нудна, і тому, мабуть, наша молодь не хоче вчитися на науковців.

Доктор-науковець Мирон Куропась з Америки розбив мою короткотривалу теорію в пух і прах. Коли він почав розповідати історію українців в Америці, заля ожила, сміхом заходила. Говорив він про те, про що я ще не чув, розповідав так, як я не сподівався.

Почав він нашу історію поселення в Америці від самого початку, коли до США не приїжджали українці, а тільки русини з Галичини й Буковини. Вони працювали в копальнях вугілля у Пенсільванії, гарували важко й жили мирно, як їм веліли їхні звичаї та дозволяла їхня віра. Однак чужий край не рідна сторона. Вони відчували в своєму новому поселенні найбільше брак свого рідного греко-католицького священика. Зібралися писати листа до митрополита у Львові, але не мали писаря.

“Хто стукає, тому відчиниться, хто шукає, той знайде”, — вчить Біблія. Знайшов хтось письменного литовця, що написав листа до Львова. Колись давно русини вчили литовців письменности, а тепер литовець сплатив свій борг аж в Америці.

Яка радість запанувала між русинами, коли вони зустрічали свого першого пароха, годі описати. Однак не

довго вони ним тішилися. Незабаром прийшла вістка, що римо-католицький єпископ з Філядельфії не хоче отця Волянського на свої очі бачити!

— Що сталося? — затривожилися його вірні. — Може попадає щось завинила?

Нічого попадає злого не зробила, тільки їм обом наказано забиратися до старого краю.

Ті дивні вісті поплили до старого краю, де люди не могли зрозуміти, чому на вільній землі Вашингтона нема свободи для попадів? Невже ж Шевченко помилився, коли згадував Америку? Як священик може собі в житті дати раду без попаді? У нас попадає люблена, оспівана в піснях, а в Америці їй не хочуть. Дивні Твої діла, Господи!

Коли о. Волянський з попадею пакувалися їхати додому, в Галичині знайшлися “козаки”, які вибиралися до Америки на безженних священиків, як колись запорожці йшли на Січ. Але Америка не за Дніпром, а за великим океаном. Далеко вони не зайшли.

Як о. Волянський відплив, до Америки приїхав о. Олекса Тот. Він прибув сам, без попаді, бо вона померла. Ситуація не поліпшилася, бо єпископ Айреленд боявся вже навіть духу попаді, і не прийняв о. Тота. Коли він його не прийняв, о. Тот пішов туди, де його прийняли, і то з відкритими руками. Повернувся він до “віри батьківської” — до православної церкви, яка в той час в Америці була російська. За ним слідували його вірні парафіяни.

Справа набрала великого розголосу, русинами в Америці затурбувався Ватикан, до Америки приїхав наш єпископ Сотер Ортинський, однак, що вже сталося, не можна було повернути. Чи завинила в тому попадає, чи ні, але в Америці вже були русини греко-католики і русини православні. І зайшло питання: “Хто кращий”

Ситуація поліпшилася, коли в Америці почала виходити газета *Свобода*, з якої русини довідалися, що вони не русини, а... українці. Не всі хотіли газети вірити, тому поділилися на дві партії, створюючи нову проблему: хто ліпший — русин чи українець? Це питання розв'язалося само собою, як вибухла Україна в Росії, а за нею в Австрії. Тоді всі стали українцями, майже всі. Хоч Закарпаття прилучилося до соборної України, русини в

Америці залишилися русинами з Закарпаття і навіть дістали свого єпископа. І на тому виграли, бо тепер про них написав грубу книгу професор з Гарварду.

На жаль, України одна за одною повалилися, встоятися не було сили, й по війні до Америки почали приїжджати нові переселенці — тепер самі українці, і то не звичайні українці, а уенерівці, гетьманці, соціялісти, націоналісти, комуністи. Тепер перестала існувати проблема, хто кращий — русин чи українець, тепер почалася полеміка, чи ліпший уенерівець від гетьманця, чи націоналіст від соціяліста? (Комуністи почали потиху виїжджати до Канади.) Одні одних обвинувачували в поваленні соборної, вільної ні від кого не залежної України, та в Америці вірили у свою власну силу. На вікенди одягали свої уніформи, виїжджали поза міста, де вели маневри — “сині” билися проти “жовтих”, або навпаки. І чекали на другу війну, чекали на свого Галера, щоб створив нам, як полякам, свою державу.

Так усі чекали, чекали й дочекалися. Прийшла війна, не появився тільки наш Галер й не дочекалися соборної, ні від кого не залежної, вільної України. Зате дочекалися нових наших переселенців, які по війні приїжджали з переселенчих таборів, — тепер самі націоналісти. Старі партії примеркли, забулися, тепер постало нове питання: котрий націоналіст кращий? Бандерівець, мельниківець, двійкар, угаверівець, багрянівець, майстренківець? І так затрималося дотепер.

Наприкінці доктор Куропась усіх запевнив, що майбутність українців в Америці буде нашою майбутністю і нам нема чого турбуватися. Українці живучі, динамічні, вічно молоді. — А наші діти, наше майбутнє? — Коли їх батьки посилають до рідних шкіл, а вони противляться, дивуються, чому мусять ходити ще до одної школи на вільній американській землі, питаються: “Тату, пощо я народився українцем?” — Вони ще малі й багато не розуміють. Як виростуть, переконаються, що бути українцем — це приємність, це fun. Про це ми всі вже багато разів переконалися.

“Політичний сніданок”

Часом мені здається, що я розминувся з фахом. У своїй ні від кого незалежній, демократичній державі я вибрав би фах політика. Напевно став би міністром, хай вже і без теки.

До політики тягне мене якась містерійна сила, усе політичне цікавить. Навіть колись в *Лусі Микиті* я перш усього читав рубрику Ікера “На політичному перелазі”. Вибрався поїхати до бари в Нью-Йорку, де засідає “ліванський амбасадор”, пив скач “на скалах” “пан меценас”, а “патріот” любувався німецьким пивом. Гайгай... Запізно. Ікера вже нема, а з ним відійшли його герої.

— Ти чув? — зателефонував нізвідки мій приятель, той від політики. — В неділю політичний сніданок — будуть там наші посли. Я маю хрестини внука, підеш за мене?

— А ти підеш за мене на весілля? — спитався я його, якимось не надумуючися.

— Хе-хе-хе, — прозвучав його носовий голос, — як даш коверту з файним чеком, піду, піду. Мені не болить голова від приємності, як тобі від політики.

У неділю вранці я вже не був такий певний, вагався, що робити: йти чи не йти?

Моя жінка вирішила цю справу за мене, мабуть, щоб позбутися мене марудливого з хати, але подала мені наперед майже подвійний від нормального сніданок.

— Я ж їду на політичний сніданок! — протестував я, сідаючи за стіл.

— Обіцяв пан кожух, тепле його слово, — відповіла народною приповідкою. — Від політики не будеш ситий, і не знати як довго вона затягнеться, — скептик чи не скептик, вона знає свою “політику”.

Але вона помилилася. Коли я прийшов до *Трембіти*,

вже пили каву. І я випив білий кубик чорної кави. Люди брали солодке. І я взяв. Тому, що мені засмакувало, пішов по другий кусок. Незабаром, на моє здивування, подали сніданок — яєшню і ковбаски. Люди брали і я взяв. Як взяв, треба з'їсти, хоч мені лікар не радив їсти соленого і перченого. А ковбаски були дуже солені... “Як мірятиме мені тиснення крові, не признаюся йому, що їв — хай сам ставить діагнозу”, — потішив я себе.

На цій бесіді я багато чого нового почув і дечого навчився. В Канаді наших людей вибирали вже віддавна — і багато, більше, ніж до цісарського парламенту за Австрії і польського сейму, а скільки тут наших? До самого парламенту в Оттаві від 1925 року вибрано 29 послів, з них 5 стали міністрами. Було ще крім них 5 сенаторів! Це розповідав новоспечений посол до федерального парламенту Андрій Вітер, який за цей короткий час набрався політичного вигляду та впевнености.

“Українці мусять родитися політиками. Чи дивно, що мене тягне до політики?” — гадав я собі.

Встав посол Юрій Шимко. Я хотів би бути таким, як він: мати його вигляд, його поставу, впевненість, красномовство, особливо красномовство! Він знає, як починати й як захопити своїх слухачів.

— Чи хтось не розуміє української мови? — запитався Шимко. Один добродій підніс високо руку.

— То гуцул! — загула заля сміхом. — Він завжди підносить руку, чи треба чи не треба!

Посол Шимко знає кілька мов, тому йому легко бути багатокulturником. Свою інавгураційну промову в парламенті він виголосив чотирма мовами: англійською і французькою — як належить, після канадської конституції, та українською і польською — щоб підкреслити рівні права громадян в багатокulturному суспільстві.

Це була перша чотиримовна парламентарна промова в цілій Канаді, а може і в цілому світі!

У парламенті посол Шимко вніс резолюцію, щоб прем'єр підписував проклямацію незалежности України кожного 22 січня. Її прийняли всі три партії одноголосно,

бо вона була така політична, що проти неї ніхто не міг голосувати. За нею голосували навіть соціалісти, які є проти Америки, проти зброєння, проти НАТО, проти “кружляючих ракет”.

Юрій Шимко вже багато зробив для нашої справи. За його ініціативою, наш культурний центр змінив статут і тепер до нього можуть приходити всі громадяни співати українські пісні і танцювати народні танки — і китайці, і португальці, і араби, і чорні — всі ті, які мають голос та люблять пісню, і всі ті, які зможуть зробити бодай двадцять присядів. Із свого боку місто звільнило центр від ґрунтового податку.

Це політика велика, розрахована на довшу мету. Вона дасть запоруку, що наше свято державности відбуватиметься так довго, як довго існуватиме онтарійський парлаєнт; наша пісня і наші танці знайдуть своїх любителів і виконавців так довго, як довго наш культурний центр не платитиме податку.

Посол Шимко ще сказав, ніби жартома, ніби серйозно, що політика дуже скомплікована, в ній нічого певного не можна передбачити, всього треба сподіватися й на все бути приготованим. Він подав такий приклад: Такому то громадянинуві сусідський пес зробив щось негарне перед його хатою. Довго не думаючи, той житель хватає за телефон і вносить скаргу до посла Шимка — бо його знає. Люди не свідомі тонкощів політичного процесу — і для собак є відповідна сфера політики, одначе, вона не належить до посла Шимка.

Велике зацікавлення вніс радний Майк Вацлавський — найбільший багатокulturник, бо він четвертого покоління канадець — його батько польського, а мати українського коріння. З усіх його родичів він єдиний затримав своє родинне прізвище, а інші позміняли на англосаксонські, бо вони хотіли дістати кращу працю, мусили годувати свої родини. Радний Вацлавський твердо вірить у багатокulturність і всюди її практикує. Навіть у своїй міській раді він добився затвердження розпорядження, щоб на посади пожарників приймати найперше тих, які знають спадщинні мови. Хоч багатокulturність записана в книги законів, на жаль,

вона далі натрапляє на труднощі навіть в урядових установах. Комісія людських прав відкинула його розпорядження тому, що така практика — подумайте! — це дискримінація проти офіційних англійської і французької мов! Як можна в тому рішенні знайти багатокультурну логіку? Хіба вогонь у французькій мові менше пече, ніж у польській?!

Тому радний Вацлавський не спочине доти, доки не зникне найменша тінь дискримінації: доки прем'єром не стане хтось з таким прізвиськом, як Шимко, доки президентом Канадської радієвої корпорації — з таким, як Вітер, доки президентом державної нафтової фірми *Петрофіна* — такими, як Вацлавський.

Він заімпував мені своїм політичним думанням. Навіть в умовних ситуаціях, про які він згадав сьогодні, він керувався політичним розсудком, — що можна знати? — і роздав добрі посади своїм співбесідникам, а собі лишив *Петрофіну* (президент цієї фірми бере один мільйон доларів річної платні).

Я так заслухався, що забув за свої пересолені ковбаски. Цікаво, що присутні ставили найбільше запитань, як дістати добру посаду — видно *Петрофіна* мала на них найбільший політичний вплив. Очевидно, були ідеалістичні запитання: “Як стати успішним політиком?”

— Ідіть у політику! Поринайте в громадську працю! Там знайдете відповідь і задоволення! У демократії кожний має право вибиватися! Користайте з тих прав! — радили послі.

Люди не розходилися, запитанням не було кінця, кожний хотів щось сказати — це правда, що політику легко почати, але тяжко скінчити.

Я повертався додому в піднесеному настрої. Помимо критики, нарікань і ремствувань, якими щедро обдаровують одні одних в українській громаді, цей “політичний сніданок” ще раз підкреслив живучість і винахідливість нашого народу та його оптимістичну віру у свою майбутність.

Я глибше здихнув повітря, вище підніс свою голову.

Напасть на гладкій дорозі?

Маєш, віз і перевіз! В неділю рішився я на дуже важливий крок — іду на передчасну “політичну” емеритуру й буду доживати свого віку спокійним демократичним життям бувшого політичного емігранта, бо я зробив усе, як належить-ся: віддав нашій справі, що міг, а решту взяла моя жінка. У своїх мріях я вже сидів у м'якому фотелі й бавив своїх внучат. Виховуватиму їх не на внуків політичного емігранта, а на кращих людей — як уже не на адвокатів і лікарів, то бодай на дисидентів, щоб вміли боротися за людські права й за свої не забували. Так минула неділя.

А понеділок? Почався він, немов віщував щось злого.

До роботи спізнився, на роботі посварився, бо не порахували мені всіх надгодин. Коли я поскаржився юнійному наглядачеві, він на мене подивився не як на сумлінного робітника, що в поті чола працює на капіталістів, а так, немов я його матір убив.

Прийшовши подратованийий додому, сів у свій фотель, щоб віддихнути дещо і підскочив з болю. Щось вколало мене у вразливе місце. Почав я заглядати глибше й вишпортав з подушки заржавілі, але ще гострі шпильки. Певно якийсь робітник зробив “панський” жарт і впхав у подушку кілька шпильок, щоб зробити “панові” фотелю

несподіванку. А може він тоді був так само злий, як я сьогодні. Кому я пуцу шпильку?

Попавши майже в розпуку, я зробив те, що тепер кожний робить у такій ситуації, увімкнув телевізора на новини. Знав я, що ніяких “новин” не буде, бо війна у В’єтнамі вже давно скінчилася, а провійну в Афганістані медії забули. Нараз аж підкинуло мене, немов нова шпилька залізла мені в живе тіло.

“В Канаді між українцями є сотні, а може й тисячі, нацистських воєнних злочинців!” — на телевізорі читав піднесеним тоном репортер, аж жінка почула й прибігла з кухні. Її лице зблідло, як тоді, коли кликали її до радянської репатріаційної комісії сорок років тому.

Хтось застукав у двері. Я непевно відкривав, бо чомусь нагадався мені “чорний ворон” — які великі очі у страху! То був хлопець, що кожного дня приносить газету. І на першій сторінці, великими, як черевики, буквами написано те саме про українців. Це вже легше читалося, бо до “товариства” додали ще балтійців і “залізну ґвардію” румунів. І так день за днем пишуть. Виглядає, що українцям приписують усі ті злочини, які зробив Гітлер. Нагадалося сталінське: “Втікатиш від нас на кінець світу, і там тебе знайдемо!” — Чи не звідти вітер віє?

Уряд створив Комісію Дешена, яка розслідуватиме воєнних злочинців. Їй допомагатимуть Ізраїль, Америка, Візенталь, Літтман, єврейські організації, Радянський Союз...

— Хто такий Дешен?

— Дешен? Гм... Дешен є суддя — це відомо. Він французького кореня...

— Ооо... То він двокультурний?

— Він за людські права...

— О, це дуже добре.

— Поїде він до Радянського Союзу?

Хотів я більше довідатися з першої руки. Був я на конференції присвяченій митрополитові Шептицькому. З усіх церковних достойників він єдиний у той час публічно виступив проти німецької політики нищення євреїв, сам переховав сотні євреїв у своїй палаті й монастирях.

Витерпів цілісіньку суботу на науковій конференції професорів. Слухав я, що говорили наші, євреї, естонці, американці — наші своє, тамті своє, а преса й телебачення також своє. Вийшло: “Хто винен? Невістка!”

Мій приятель, той від політики, більше часу присвячує своєму псові, гладить його, промовляє до нього, немов навчає його політичної грамоти.

Мій приятель, той від мистецтва, трактує цілу справу по-театральному. “Чиста комедія, — щирить зуби до моєї коханої, — лишім усе КУК-ові. Він створив Комісію захисту громадянських прав і оборонить добре ім’я українців. А ти давай велику лепту! — вказує пальцем на мене. — Нам треба добрих адвокатів.”

“Що ти говориш? — гадав я собі. — Чому нам треба боронити добре ім’я українця, як воно завжди було добре. Ми найсолідніші піддані кожної держави. Боронили ми австрійського цісаря проти Наполеона, російського царя проти Австрії, польського короля проти турків, литовського князя, билися за американську демократію, канадського короля — не наш Коновал здобув найвищу медалью хоробрости — хрест Вікторії? А де печеніги, татари, половці?... Прийшли німці — ми билися проти німців, за більшовиків, билися проти більшовиків, бо що мали робити, як одні не були кращі від других? Недарма нас кожний по-своєму називає: “русіні”, “малороси”, “хахли”, “гонкі” — і на такі назви треба собі заслужити.

А ми знаємо, хто ми є, і будемо далі боронити, що нам найдорожче — а найдорожча нам демократія бо нема на цілому світі ревноших демократів від українців між собою.

Правду народ казав: “Де дрова рубають, там тріски летять”. На наших землях чужі так рубали ті дрова, що тріски з них ще дотепер за нами летять”.

Мій приятель, той від спорту, попав на якийсь список. Чи він турбується, ніхто не знає, бо його лице завжди усміхнене. Він тепер щодня грає, як не волейбол, то теніс. І б’є м’яча, немов хоче, щоб він тріс.

Зате його дружина журиться за них двох, а він їй: “Чого плачеш? Вже забула, як роками зводила бої за гори й доли свого тіла — скільки то грошей коштувало? Аж прийшов

Дешен і завернув колесо історії сорок років назад. Подивися в люстро! Виглядаєш тепер так красно, як тоді, коли йшла під вінець, а лінію маєш кращу від твого мужа-спортсмена. І все це прийшло без болю і без витрати одного цента. Змовила б часом потиху один Отче наш за комісію.”

Громада не дармувала, і я своє зробив. Післав до нашої Комісії сто долярів і в церкві почав давати на тацу на одного доляра більше. І діти дали. Правда, не стільки, що КУК вимагав, але їх треба зрозуміти — вони молоді й щойно доробляються. Їхні видатки теж більші, бо кожна генерація має свої вимоги.

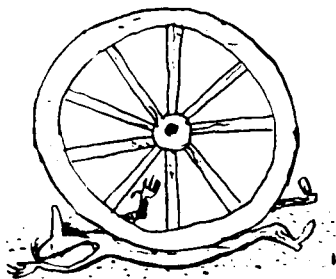
Підписував я петиції до політиків і протестаційні карточки до міністрів. До прем'єра моя дочка надрукувала мені листа на комп'ютері — перфектний лист, аж жалко було псувати його моїм підписом. Але я додав до свого прізвища ще одне “п”, ніби так і належалось, і лист вийшов дуже політичний — думаю, що він мені відпише, бо дістав листа не від якогось там “Цапа”, а “Mr. Carr”. Щоб тільки пошта справніше працювала, а то готовий дістати відповідь від нього вже по всьому.

— Як довго Комісія шукатиме за тими злочинцями? Рік чи довше?

— Не рік і не два, — втрутилася моя жінка, — якби їх стільки було, скільки начислюють медії, їх назбирали б пригорщами, а тут їх зі свічкою не знайдеш. Хай би передплатили “Вісті з України”, щоб їй допомгли.

І продовжили реченець Комісії знову, й знову не знати, чи вона поїде до Радянського Союзу по евіденцію. Там вже й мітинги в тій справі скликали.

Все це сипалося, падало, мов громи з ясного неба, а тут ще одна катастрофа — в чисте небо ригнула радіацією атомна електростанція в Чорнобилі! Погинули люди від радіації і попарені гинутьимуть...

Колесо історії

По цілому світі вітер розніс загрозливі хмари, аж страх бере, з чим люди граються...

— Поїде суддя Дешен до Радянського Союзу?

— Не поїде! — резолютно відповіла моя жінка, подивившись уважно на мене.

— Як ти все знаєш?

— А ти на його місці поїхав би? Там радіяція в повітрі, у воді й на землі. Думаєш, що адвокати Дешена мають голови тільки на капелюхи? Ану переслухування свідків відбуватиметься десь недалеко Чорнобилю.

Я вже привик до Комісії Дешена, як до нового податку.

Не можу собі уявити, як без неї обходилися б газети й телебачення. Я сплю добре, як спав, хоч знову почав старий край частіше снитися. І часом здається мені, що вже не та демократія, що була, що сусіди якимось не так на мене дивляться...

“Як це так? — гадав я собі, їдучи до роботи. — Я нікого не вбив, у тюрмі не сидів, маруани не курих, жінку шанував, дітей виховав (у тому жінці даю більше признання), над звірятами не знущався, хіба в старому краю собаку батогом потягнув, як заголосно гавкав, до церкви ходив, молився до Бога (щиріше, як була тривога), на нікого не нарікав, навіть на політиків, хоч тут демократія, але я волю в мирі жити — а тут нападсть на гладкій дорозі! Ніби ми почали оту війну та воювали проти цілого світу!

Ого, пропала моя “емеритура”. Прийдеться знову сідлати політичного коня і — хочу чи не хочу — далі бути політичним емігрантом!

З М І С Т

У власній справі	5
Може познайомимось	6
Тяжко бути політичним емігрантом	9
Слово на слово	13
Громадська проблема	18
Дієта	22
Наше кіномистецтво	27
Футбольний амбасадор	31
Культобмін	34
Само собою... суєта	39
У православної церкви	42
Патріархальники	45
Ой, Морозе, Морозенку	48
Лицарі Святослава	50
На святі незалежності	53
Караванські	56
Бідна та Канада	59
Самовизначення Квебеку	62
Між поляками	66
Спорт на старість	70
Вільна Олімпіада	74
Другий ювілей ОУН	77
Без голови на карку	81
В обороні дисидентів	86
"За дисидентів!"	89
Наш президент Картер	93
Вільна преса	96
Еко "на перелазі"	99
<i>Дженерейшен гол</i>	102
"Пісня України"	106
Українська телевізійна програма	110
Де знайти раду?	121
Ювілей Антоненка-Давидовича	124
Крісло для професора Магочі	127
Справа наукова	131
Фінансові консультації	134
"Запорожець за океаном"	137
Ювілей письменника	141
Двадцять'ятиліття	146
Собача емеритура	149
"Життя коротке, а мистецтво вічне"	153
Дівчина з нотами	156
Український день	159
Бути українцем — це <i>фан</i>	163
"Політичний сніданок"	167
Напасть на гладкій дорозі?	171

ТЯЖКО БУТИ ПОЛІТИЧНИМ ЕМІГРАНТОМ

У цій збірці гуморесок фіктивний, але такий характерний для повоєнних часів політичний емігрант *Walter Cap* розповідає про фактичні події з нашого життя у новій країні поселення.

Ось, кілька голосів про цю книжку:

"Вашу збірку прочитала я з великим зацікавленням і приємністю. Тематика збірки — сучасне наше життя схоплене в аспекті гумору, легкий літературний стиль творять своєрідну, оригінальну цілість." (д-р Олександра Копач, голова Об'єднання Українських Письменників "Слово", Торонто).

"Ваші гумористичні твори написані на рівні літературних вимог. У Вас своєрідний гумор, а сміх часом спритно прихований за дотепами та міркуваннями, де кепкуєте і з наших великих патріотів, і над політиками, і над родинними справами як своїми, так і чужими. А діяпазон Ваших гуморесок досить широкий і я б сказав актуальний, відгукуєтесь на злободенні теми. Дуже дотепно коментуєте взаємини з власною дружиною, ставлячи її, як і годиться, на належну височінь, але і в цьому чимало дотепности. Але це своєрідний літературний засіб, щоб похвалити, а разом над чимось і посміятися". (Дмитро Чуб-Нитченко, письменник, літературознавець.)

"Ваші матеріяли (гуморески) дуже цікаві і приємні". (Проф. Манолій Лупул, директор Канадського Інституту Українських Студій, Едмонтон.)